

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Markéta Horáková

**Proměna sociálně-právní ochrany dětí a práce s rodinou v kontextu péče o
ohrožené děti z pohledu zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany dětí**

Šumperk

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Michal Růžička, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem použila pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu.

Dále prohlašuji, že jména osob, použítá v praktické části této práce jsou smyšlená.

V Olomouci dne

.....

Bc. Markéta Horáková

Poděkování

Děkuji Mgr. Michalu Růžičkovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a poskytování cenných rad, informací a pokynů při jejím zpracování.

Dále děkuji všem mým respondentům za ochotu, vstřícnost a spolupráci při zpracování praktické části mé práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Markéta Horáková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Proměna sociálně-právní ochrany dětí a práce s rodinou v kontextu péče o ohrožené děti z pohledu zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany dětí Šumperk
Název v angličtině:	The transformation of child protection and work with families in the context of care for endangered children from the perspective of employees the authority child protection Šumperk
Anotace práce:	<p>V předkládané diplomové práci se věnuji procesu transformace systému péče o ohrožené děti v kontextu praktického dopadu na výkon sociálně-právní ochrany dětí. Teoretická část definuje pojem rodina včetně popisu jejích funkcí, dále objasňuje sféru sociálně-právní ochrany dětí a popisuje proces transformace. Dále jsou v této části vymezeny hlavní novinky, které přinesla v rámci transformace novela zákona č. 359/99 Sb. při výkonu sociálně-právní ochrany dětí a práce s rodinou.</p> <p>V praktické části mám za cíl zjistit a prozkoumat vnímání legislativních změn z pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Šumperku, posoudit vliv a účelnost změn, nových metod a postupů na výkon jejich profese a praktický dopad na jejich práci. Výstup praktické části nabídne také vizi možných změn z pohledu dlouholetých pracovníků v této oblasti.</p>

Klíčová slova:	Rodina, dítě, sociálně-právní ochrana dětí, transformace, novela zákona č. 359/99 Sb., vyhodnocení, individuální plán ochrany dítěte, případová konference.
Anotace v angličtině:	In this thesis is devoted to the process of transforming the system of care for vulnerable children in the context of a practical impact on the performance of child protection. The theoretical part defines the family, including a description of its functions, further clarifies the sphere of child protection and describes the process of transformation. Furthermore, this section identified the major innovations brought about by the transformation of an amendment to Act no. 359/99 Coll. the exercise of child protection and work with families. In the practical part I have aimed to identify and explore the perception of legislative changes in terms of the authority child protection in Sumperk, assess the impact and effectiveness of the changes, new methods and procedures for the exercise of their profession and the practical impact on their work. Output practical part will also offer a vision of possible changes in terms of long-term workers in this area.
Klíčová slova v angličtině:	Family, child, child protection, transformation, an amendment to Act no. 359/99 Coll. , evaluation, individual plan child protection, case conference.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 - přepsané rozhovory
Rozsah práce:	120 stran
Jazyk práce:	Čeština

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Rodina.....	11
1.1 Definice a vymezení pojmu rodina.....	12
1.2 Legislativní zakotvení.....	13
1.2.1 Zákon č.94/1963 Sb., o rodině.....	13
1.2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	14
1.3 Funkce rodiny	15
1.3.1 Nefunkčnost rodiny.....	16
1.3.2 Klinická rodina	17
1.4 Sanace rodin.....	19
2 Sociálně-právní ochrana dětí	22
2.1 Novela Zákona o sociálně-právní ochraně dětí.....	22
2.2 Definice a vymezení SPOD	22
2.3 Opatření SPOD	24
2.3 Rozdělení činnosti SPOD	25
3 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti	28
3.1 Postup reformy.....	28
3.1.1 Analýza současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti .	28
3.1.2 Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti ..	29
3.1.3 Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011.....	33
3.1.4 Cíle reformy	35
3.2 Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“	35
3.2.1 Cíl a základní principy	36

3.2.2 Priority a dílčí cíle.....	36
3.2.3 Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012-2015	38
3.3 Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny	39
3.3.1 Cíl projektu a klíčové aktivity	39
4 Zásadní změny v sociálně-právní ochraně dětí.....	45
4.1 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny	45
4.1.1 Oblasti vyhodnocování situace dítěte a rodiny	45
4.1.2 Fáze vyhodnocování situace dítěte a rodiny	47
4.2 Individuální plán ochrany dítěte	48
4.2.1 Obsah IPOD	48
4.2.2 Vlastnosti IPOD	49
4.3 Případové konference	50
4.3.1 Cíle PK.....	51
4.3.2 Typy PK.....	51
4.3.3 Principy a pravidla průběhu PK.....	52
4.3.4 Struktura PK	53
4.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu	54
5 PRAKTICKÁ ČÁST	56
5.1 Cíl praktické části.....	56
5.2 Charakteristika respondentů.....	56
5.3 Metodický rámec výzkumu.....	57
5.4 Metoda sběru dat.....	57
5.5 Organizace získávání dat.....	59
5.6 Analýza získaných dat.....	60
5.6.1 Kategorie 1 - Vnímání novely ZSPOD z pohledu respondentů.....	61

5.6.2 Kategorie č. 2 – Přínos novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů	63
5.6.3 Kategorie č. 3 – Úskalí novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů	64
5.6.4 Kategorie č. 4 – Praktický dopad vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny na práci respondentů	66
5.6.5 Kategorie č. 5 – Praktický dopad tvorby IPOD na práci respondentů.....	70
5.6.6 Kategorie č. 6 – Praktický dopad pořádání případových konferencí na práci respondentů.....	74
5.6.7 Kategorie č. 7 – Další poznatky, případné připomínky k novele ZSPOD, podněty vedoucí ke zdokonalení systému SPOD z pohledu respondentů (možné další legislativní změny, návrhy na doplnění)	79
5.7 Shrnutí a doporučení pro praxi	86
5.8 Diskuze	87
Závěr	89
Seznam pramenů a literatury	90
Seznam použitých zkratk	95
Seznam příloh	96
Příloha č. 1 – Přepsané rozhovory	97

ÚVOD

Pro diplomovou práci jsem si zvolila téma týkající se činnosti orgánu sociálně - právní ochrany dětí v souvislosti s proměnou, kterou v nedávné minulosti a současnosti tato instituce prošla a dále prochází. Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který vstoupil v platnost od 1. 1. 1999 a od této doby doznal řady změn. Vzhledem k tomu, že pracuji jako kurátor pro děti a mládež na oddělení sociálně - právní ochrany dětí a můj nástup do sociální oblasti byl spojen s právě nastupující novelou výše uvedeného zákona v roce 2013, z tohoto důvodu jsem se rozhodla této problematice věnovat.

S přijetím novely zákona jsem v rámci pracovního procesu zaznamenala od služebně starších kolegů různé připomínky a podněty, které směřovaly k dané změně. V souvislosti s tím jsem se rozhodla zmapovat a zjistit, jaký přínos má novela pro práci a výkon sociálně-právní ochrany dětí pro kurátory pro děti a mládež, sociální pracovníky a pracovníky náhradní rodinné péče Městského úřadu Šumperk.

V teoretické části diplomové práce budu definovat základní pojmy, jako je rodina, vymezím zákon o sociálně-právní ochraně dětí včetně popisu cílových skupin, na které se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje, výčet činností, možnosti intervence a přiblížení postupů orgánu sociálně- právní ochrany dětí při sanaci rodiny s důrazem na novelizaci uvedeného právního předpisu. Konkrétně bych se ráda věnovala novým nástrojům sociálně - právní ochrany, jako jsou vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny, tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte a dalším důležitým metodám sociální práce s rodinou, jako jsou kupříkladu případové konference.

Východiskem pro tvorbu teoretické části bude čerpání informací z dostupných knižních, časopiseckých a elektronických zdrojů, platných právních předpisů a metodických doporučení.

Cílem teoretické části práce je analyzovat problémy rodin s ohroženým dítětem, navázat v tomto kontextu na práci zaměstnanců sociálně - právní ochrany, přiblížit proces transformace včetně zásadních změn, které přinesla novela zákona č. 359/99 Sb., a popsat možnosti intervence pomocí použití nových metod.

V praktické části diplomové práce se budu zabývat tím, jak vnímají legislativní změny sami pracovníci orgánu sociálně - právní ochrany dětí, jak využívají při své práci

nové metody a nástroje a zda tyto posuzují jako účelné a efektivní, či naopak. Cílem práce a výstupem je nejen zjištění vnímání pracovníků v kontextu praktického dopadu těchto změn na výkon jejich profese, zjištění, zda legislativní rámec koresponduje s praxí, ale také nastínit možných změn z pohledu dlouholetých zaměstnanců, pracujících v této oblasti.

V rámci rozhovorů s pracovníky oddělení sociálně - právní ochrany dětí v Šumperku bych chtěla zjistit, jak vnímají novinky související s novelou výše zmíněného zákona a jestli je pro ně používání nových metod v praxi prospěšné, efektivní a smysluplné.

Cílem výzkumu je zjištění přínosu nových metod v praxi při výkonu sociálně - právní ochrany dětí, odhalení případných bariér a prozkoumání, zda byla daná novela pro pracovníky ulehčením v jejich náročné profesi a zda koresponduje s praktickým využitím a postupy. Zároveň se budu zabývat skutečností, zda pracovníci mají při vlastním výkonu práce k legislativním změnám vlastní poznatky, nápady, připomínky a podněty, které by mohly vést ke zlepšení jejich sociální práce a pracovního výkonu.

„Všechny děti mají právo na dětství“

TEORETICKÁ ČÁST

V první, tedy teoretické, části méj diplomové práce se zaměřím zejména na vymezení jednotlivých pojmů souvisejících s tématem. Definuji pojem rodina, včetně popsání jejích funkcí. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, byl novelizován zákonem č. 401/2012 s účinností od 1. ledna 2013, čímž došlo k inovaci systému péče o ohrožené děti. Dále proto vymežím zákon o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZSPOD), včetně popisu cílových skupin, na které se sociálně-právní ochrana dětí (dále jen SPOD) zaměřuje, výčtu činností, možností intervence a přiblížení postupů orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) při sanaci rodiny s důrazem na novelizaci uvedeného právního předpisu. Konkrétně bych se ráda věnovala novým nástrojům SPOD, jako jsou vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny, tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen IPOD) a dalším důležitým metodám sociální práce s rodinou, jako jsou kupříkladu případové konference (dále jen PK).

Východiskem pro tvorbu teoretické části bude čerpání informací z dostupných knižních, časopiseckých a elektronických zdrojů, platných právních předpisů a metodických doporučení.

Cílem teoretické části práce je analyzovat problémy rodin s ohroženým dítětem, navázat v tomto kontextu na práci zaměstnanců sociálně-právní ochrany dětí, přiblížit proces transformace včetně zásadních změn, které přinesla novela zákona č. 359/99 Sb. a popsat možnosti intervence pomocí použití nových metod.

1 Rodina

V historii byla rodina považována za tak samozřejmé společenství, že nebylo třeba se nějak hlouběji zamýšlet nad její existencí. Zajišťovala své členy ve všech důležitých oblastech, poskytovala jim vzdělání a pečovala o ně v nemoci i ve stáří. (Matoušek, Pazlarová, 2014)

Doposud rodina zajišťuje mnoho nepostradatelných funkcí, počínaje biologickou reprodukcí, přes hmotné zabezpečení svých členů až po péči o jejich zdraví a výživu. Především by ale měla rodina poskytnout dětem specifické socializační a výchovné prostředí, vštěpit jim základní morální postoje a role ve společnosti, předat kulturní

dědictví, a v ne poslední řadě je pozitivně ovlivňovat, usměrňovat, podporovat a chránit. (Kraus, Poláčková, 2001)

Rodina je považována za základní stavební kámen naší společnosti. Významně ovlivňuje výchovu dítěte a je nejdůležitějším výchovným činitelem, rozhodujícím při vytváření osobnosti dítěte. Předpokladem rodiny je zajištění dobrých podmínek pro zdárný vývoj a výchovu dětí, a to nejen po stránce materiální, ale též psychické a citové. V neposlední řadě je důležité, aby bylo v rodině vytvářeno pozitivní sociální prostředí pro všechny její členy, zejména děti. (Matoušek, Pazlarová, 2014)

Bohužel se i dnes setkáváme s případy, kdy v rodinách nejsou zajištěny dobré podmínky pro zdárný vývoj a výchovu dětí, neboť někteří rodiče výchovu dětí zanedbávají, nejsou schopni vytvořit dětem příznivé výchovné prostředí či je jinak zabezpečit. V těchto typech rodin, které nejsou schopny zabezpečit řádně své funkce, je nutná intervence a pomoc zvenčí, zejména v zájmu zachování fungování rodinného systému a možnosti setrvání dětí v rodinném prostředí.

1.1 Definice a vymezení pojmu rodina

V naší literatuře se vyskytují různá pojetí rodiny, je definována mnoha způsoby. Jedno však zůstává stálé a neměnné, a to skutečnost, že se jedná o stabilizační jednotku společnosti i jednotlivce jako takového. Rodina se v průběhu staletí formuje a mění.

Pedagogický slovník definuje rodinu: „*Rodina – Nejstarší společenská instituce. Plní soicalizační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, zákaldy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 189)

Matoušek zdůrazňuje, že rodina je základním článkem a nepostradatelnou součástí každého typu společnosti. Upozorňuje na to, že rodina neplní pouze funkci biologickou a reprodukční, ale její existence je také založena zejména na náležitě péči rodičů o své děti, propojování generací a vytváření pout a kontinuity. (Matoušek, 2003)

Dle Možného lze vydefinovat rodinu v nejširším vymezení jako společností legitimně uznávaný způsob lidské reprodukce a výchovy dětí. (Možný, 2006)

Schaefferová uvádí: „*Rodina je seskupení jedinců, kteří se vzájemně intelektuálně, citově, duchovně, fyzicky i duševně ovlivňují. Rodina je umělecké dílo. Rodina je*

vzrušující umělecké povolání, neboť na uměleckém díle je třeba pracovat.“ (Schaefferová, 1995, s. 9)

V současném pohledu na rodinu je evidentní, že dosud používané definice založené na příbuzenských vztazích vznikajících sňatkem nebo narozením vlastních dětí, již nejsou aktuální a značně se rozšiřují. (Matoušek, Pazlarová, 2014)

Autoři upozorňují na narůstající množství rozvodů, uzavírání dalších manželství a případy, kdy je dítě vychováváno pouze jedním z rodičů. Díky těmto situacím se děti často nachází v proměnlivém a nestabilním prostředí, nevyrůstají v tradiční, pevné a trvalé rodině. Takovéto rodinné prostředí může zatěžovat emoční prožívání dítěte. (Helus, 2009)

„Tradiční pojem rodina nutně dostává široký a neostrý význam. V současnosti totiž v zemích patřících do naší civilizace souběžně existuje množství forem rodinného soužití zahrnující všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i mezi dospělými a dětmi či mezi samotnými dětmi, ... existují rodinná soužití, v nichž žije jeden dospělý s dítětem nebo dětmi. Zde je poutem jen rodičovství. Rodičovské pouto je možné pokládat za a priori významnější, než partnerství. Biologické rodičovství nejde zrušit, je na rozdíl od partnerského pouta definitivní.“ (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 13)

1.2 Legislativní zakotvení

Legislativní zakotvení rodiny prošlo v systému českého práva v nedávné době změnou, kdy původní právní předpis Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině byl od 1. 1. 2014 zrušen a rodinné právo bylo zahrnuto do nového právního přepisu – Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

1.2.1 Zákon č.94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ze dne 4. 12. 1963, účinný od 1. 4. 1964, patřil mezi právo soukromé a zabýval se manželstvím, založením rodiny a výchovou dětí. Jeho první část (§1 až §29) se věnovala svazku manželství, jeho vzniku, neplatnosti a neexistenci manželství, vztahům mezi manžely, zániku manželství smrtí a prohlášením manžela za mrtvého a rozvodu. Druhá část (§30 až §84) se zabývala vztahy mezi rodiči a dětmi, rodičovskou zodpovědností, výchovnými opatřeními, určením rodičovství, osvojení a poručnictví a opatrovnictví. Část třetí pak na paragrafech 85 až 103 rozebírala

výživné, vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí a mezi ostatními příbuznými a manžely, výživné rozvedeného manžela a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matky.

Dále zákon specifikoval pojem *rodičovská zodpovědnost* jako souhrn práv a povinností, jehož ústředním bodem je zejména péče o tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj nezletilého dítěte a péče o jeho zdraví. (Schelle, Tauchen, Veselá, 2010)

1.2.2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Legislativa České republiky upravuje nyní pojetí rodiny v zákoně č. **89/2012 Sb., občanský zákoník**, ze dne 3. 2. 2012, platný od 22. 3. 2012, účinný od 1. 1. 2014. Rodinné právo je upraveno v části druhé, § 655 - § 975. V tomto novém právním předpise dostalo rodinné právo několika konkrétních změn v různých oblastech. Jedná se například o změny týkající se změny příjmení manželů, nahrazení pojmu „vztahy mezi manžely“, pojmem „povinnosti a práva manželů“, dále v oblastech bydlení manželů, popření otcovství, osvojení, pěstounská péče a dalších. (Bednář, 2015)

Za hlavní účel uzavření manželství je považováno založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Zákon také ukládá povinnost manželů pečovat společně o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. (Bednář, 2015)

Ve třetím oddíle výše uvedeného předpisu je upravena oblast „Rodiče a dítě“, ve které jsou vymezena vzájemná práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi, jejichž účelem je zejména zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte. (Bednář, 2015)

Původní termín rodičovská zodpovědnost je nahrazen termínem *rodičovská odpovědnost*, jehož náplní zůstává i nadále souhrn povinností a práv rodičů vůči svým dětem, jež spočívají zejména v péči o jejich zdraví, tělesný, citový a mravní vývoj, zajištění ochrany dítěte, jeho výchovy, vzdělávání, udržování osobního styku a v jeho zastupování a spravování jeho jmění. Rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům stejně, vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho sletilosti, její rozsah může upravit soud – pozastavit, omezit, zbavit- s ohledem na zájmy dítěte. „*Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.*“ (Eliáš, Svatoš, 2012, s. 92)

Dalším právním předpisem, zabývajícím se ochranou práv dítěte, rodičovskou odpovědností a fungování rodiny jako takové je již výše uvedený **zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**. Tento prošel v době nedávno minulé zásadní proměnou,

kteřá je stěžejním motivem mojí diplomové práce a budu se jí více věnovat v následujících kapitolách.

1.3 Funkce rodiny

V průběhu vývoje společnosti dochází k proměnám rodinných funkcí. V literatuře jsou funkce rodiny charakterizovány různě. V současné době jsou uváděny zejména čtyři základní funkce rodiny:

- Biologicko – erotická (reprodukční)
- Ekonomicko – zabezpečovací
- Emocionální
- Výchovná

Uvedené funkce plní svůj účel podle toho, do které oblasti jsou zaměřeny. Funkce jsou ovlivňovány mnoha oblastmi, a to nejen ekonomikou, ale i kulturou, politikou státu a společností. (Grecmanová, 2003)

Primární funkcí rodiny, díky níž většinou dochází k jejímu vzniku, je tedy plození a výchova dětí. **Biologicko-reprodukční** funkce rodiny má nezastupitelný význam z důvodu zajištění reprodukce lidstva. Pro společnost jako takovou je nejdůležitější z hlediska zajištění dalšího rozvoje. Z úhlu pohledu jedince plní tato funkce zejména uspokojení biologických potřeb, regulaci pohlavního života a pokračování rodu. (Kraus, Poláčková, 2001 et Grecmanová, 2003)

Sociálně-ekonomická funkce rodiny zajišťuje nejen materiální zabezpečení všech jejích členů, ale stává se také významným prvkem v ekonomické společnosti díky svému zapojení do výrobní sféry a spotřebním investicím. Za materiální zajištění svých dětí jsou odpovědni rodiče. (Kraus, Poláčková, 2001 et Grecmanová, 2003)

Dále hovoříme o funkci **socializačně-výchovné**. Dítě si v rodině osvojuje samostatné fungování v sociálním životě v mnoha oblastech (sociální, mravní, kulturní, estetické, ekonomické, zdravotní,...), přijímá za své základní návyky, hodnotové orientace, přebírá zkušenosti od starších generací a osvojuje si vzorce chování obvyklé pro danou společnost. (Kraus, Poláčková, 2001)

„Výchovná funkce znamená cílevědomé, záměrné a dlouhodobé působení rodiny na své členy, zejména děti, v souladu s jejich individuálními potřebami a společenskými zájmy tak, že dochází k jejich všestrannému formování, které má adaptační a anticipační charakter.“ (Grecmanová, 2003, s. 11-12)

Citová neboli emocionální funkce rodiny má nezastupitelnou úlohu v oblasti sociálně-psychologické podpory všech jejích členů, zakládá se na jejich vzájemné intenzivní citové vazbě. Každá rodina má své specifické rodinné prostředí s jedinečným hodnotovým a psychickým klimatem. Cílem je uspokojit potřebu uznání, sounáležitosti, vědomí akceptace a hodnocení, a to nejen dětí, ale všech členů rodinného systému. Žádná jiná instituce, kromě rodiny, není schopna tuto funkci v plné míře naplnit. (Kraus, Poláčková, 2001 et Grecmanová, 2003)

1.3.1 Nefunkčnost rodiny

V případě, že rodina některou ze svých funkcí neplní, stává se pro své členy zdrojem možného negativního vývoje, poruch chování a vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů. Úspěšná výchova dětí bývá problematická a jejich normální vývoj ohrožen. Nejzávažnější problém nastává, pokud dojde k vážnému narušení psychosociálního vývoje členů rodiny, tedy především dětí. V anamnézách dětí s poruchami chování a s problémy v sociálních vztazích můžeme často pozorovat shodné a opakující se údaje o negativních jevech z hlediska jejich rodiny. (Fischer, Škoda, 2009)

Autoři přikládají selhávání rodin několika faktorům. Shodují se na tom, že toto selhávání je pravděpodobnější v rodinách s nezletilými rodiči, osamělým rodičem, v konfliktních situacích či rozvodových rozepřích, s rodičem závislým na alkoholu či jiných návykových látkách, nebo hracích automatech. (Matoušek in Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010 et Kraus, Poláčková, 2001)

Mnoho studií se shoduje na tom, že problémy v rodině jsou způsobeny generačním přenosem. Avšak doplňují to tím, že lidé jsou ovlivněni mnoha dalšími faktory, jako je genetika nebo faktory biologické, vztahové a sociální. (psychologytoday.com [online]. © 2017 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/blog/matter-personality/201704/intrapsychic-conflict-and-dysfunctional-family-patterns>)

Přestože je rodina pro člověka nejdůležitější sociální skupinou, ve které dochází, respektive mělo by docházet, k uspokojení všech jeho potřeb, existují případy, kdy se prostředí rodiny stává jejím členům spíše zátěží. Mnozí autoři se shodují na tom, že na základě celé řady negativně působících úkazů se může stát rodina zdrojem vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů a příčinou psychických problémů či dokonce

vážnějšího narušení osobnosti některého či více jejích členů. (Fischer, Škoda, 2009 et Vágnerová, 2014)

„Obecně lze říci, že rodičovské postoje a chování jsou individuálně charakteristické a mají svou variabilitu jako všechny psychické projevy. To znamená, že mají i své poruchové, patologické varianty.“ (Vágnerová, 1996, s. 5)

Podle Vágnerové dělíme odchylky od rodičovských postojů na dvě základní varianty (Vágnerová, 1996):

• Rodiče nejsou schopni přiměřeného rodičovského chování

- zejména z důvodu závažného nebo trvalého onemocnění či postižení (např. mentálně postižení rodiče)
- v důsledku nemoci či postižení neschopnost porozumět potřebám dítěte a naplnit je
- nedostatečná interakce mezi matkou a dítětem, neadekvátní stimulace (chudý řečový projev, jednoduché emoční odezvy, primitivní sociální chování). (Vágnerová, 1996)

• Rodiče nejsou ochotni akceptovat rodičovskou roli

- psychopatické osobnosti s disharmonickým vývojem (často s delikvencí, alkoholismem, závislostí na drogách)
- změna prožívání a chování v důsledku výše zmíněného
- neadekvátní vztah k dítěti, citová zploštělost, neschopnost navázat hlubší vztah, egocentrismus, nedostatek empatie, snížená schopnost sebeovládání, nízká úroveň sociální zralosti
- výkyvy ve vztazích k dětem, ambivalentní, někdy necitlivé, chladné, lhostejné (Vágnerová, 1996)

„...křehká rovnováha mezi citem a rozumem může být zdrojem potenciaálního ohrožení rodinného klimatu a citová labilita se pak negativně odrazí především na dětech. Nalézt rovnováhu mezi citem, rozumem a zodpovědností však není v moderní společnosti nijak jednoduché.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 82)

V případech, kdy rodina neplní své funkce, můžeme hovořit o rodině klinické, které se budu věnovat v následující podkapitole.

1.3.2 Klinická rodina

Existují situace, kdy rodina jako taková není schopna z mnoha různých příčin a důvodů plnit své funkce a uspokojit biologické, psychologické i sociální potřeby svých

členů. V těchto případech se rodina stává nefunkční a dochází k narušení vztahů v rodině. Pokud k tomuto dojde a rodina není schopna zvládnout situaci sama, nastává potřeba pomoci „zvenčí“.

Rodina je pro člověka nejdůležitější sociální skupinou. V rodině dochází nebo by mělo docházet, k uspokojení všech jeho potřeb. Pokud prostředí rodiny není funkční a neuspokojuje potřeby jejích členů, stává se pro ně spíše zátěží. Autoři se shodují, že negativně působící úkazy v rodině se mohou stát nejen zdrojem vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů, ale i příčinou psychických problémů či vážnějších narušení osobnosti jednoho či více členů rodiny. (Fischer, Škoda, 2009 et Vágnerová, 2014)

Klinická rodina je „rodina, která byla nebo je kvůli svým problémům v kontaktu s pomáhající nebo represivní institucí. Výzkumníci zabývající se rodinnými vztahy opírají své závěry většinou o kontakty s klinickými rodinami. Když jsou pro srovnání s klinickými rodinami zkoumány rodiny, jež nikdy nebyly v kontaktu s pomáhající nebo represivní institucí, je lépe o této kontrolní skupině mluvit jako o rodinách neklinických než jako v rodinách normálních. Normální rodinu je totiž třeba vybírat podle definovaných kritérií normality.“ (Matoušek, 2016, s. 177 – 178)

Někteří autoři hovoří o pojmech **ohrožená rodina** a **mnohoproblémová rodina**. *„Ohrožené rodiny jsou ty, ve kterých rizikové faktory nejsou dostatečně vyžadovány působením protektivních faktorů či vlivem dalších zdrojů. Potom hrozí rozpad rodiny, anebo závažná jiná újma někomu z rodiny.“* (Matoušek a kol., 2013, s. 302)

Rodina ohrožená nefunguje v rovnováze, dochází ke konfliktům mezi jednotlivými členy rodiny či mezi rodinou a sociálním okolím. Rodina není schopna tyto interakce samostatně zvládnout ani využít odpovídající pomoc. Ke změně životní situace rodiny může dojít za pomoci sociálního pracovníka. (Matoušek a kol., 2013)

Literatura pojednává o různých typech ohrožení rodiny v závislosti na druhu interakce. Podle míry, které se rodině nedaří dostát očekávaným nárokům, můžeme rodiny dále členit na „*funkční, problémové, dysfunkční a afunkční*“ (Matoušek a kol., 2013, s. 360) Těmto typům rodin se budu věnovat v následujících podkapitolách.

Funkční rodina - „...rodina, v níž je zajištěn dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch, je v běžné populaci valná většina, až 85%.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 143)

Problémová rodina - má narušeny některé či dokonce všechny funkce, ale jejich míra nijak vážně nenarušuje a neohrožuje rodinný systém a vývoj dětí. Rodina je schopna vyřešit svůj problém sama, případně se obrací na příslušné instituce se žádostí

o jednorázovou či krátkodobou intervenci. (Dunovský, Dytrych, Matějček et al. in Fischer, Škoda, 2009)

Existence problémových rodin představuje nutnost zvýšeného zájmu a péče nejen orgánu sociálně právní ochrany dětí, ale i celé veřejnosti.(Fischer, Škoda, 2009)

Dysfunkční rodina - jde o rodiny s vážným narušením některých nebo všech funkcí, kdy míru poškození neumí rodina sama zvládnout, čímž dochází k ohrožení a poškození rodiny jako celku, zejména je oslaben a narušen vývoj a rozvoj osobnosti dítěte. (Fischer, Škoda, 2009)

Afunkční rodina – tato rodina trpí zásadními nedostatky při plnění svých základních funkcí. Poruchy jsou vysoce závažného charakteru, zásadně narušují rozvoj osobnosti dítěte, škodí mu, nebo jej dokonce ohrožují. V těchto případech dochází k tomu, že není pobyt a setrvání dítěte v takovéto rodině žádoucí, řešením může být umístění dítěte do náhradní rodinné péče. (Fischer, Škoda, 2009)

Mnohoproblémová rodina (MPR) je rodinou, ve které se vyskytuje dlouhodobě více než jeden problém. Jde o souhrn problémů, které zasahují negativním způsobem do života jednotlivců i mnoha oblastí rodinného života. Tyto problémy není rodina schopna sama řešit, dostává se do kontaktu s pracovníky sociálních služeb a jinými pomáhajícími organizacemi. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010)

„MPR za sebou mívá dlouhou sérii kontaktů s různými pracovníky a organizacemi. Vyplatí se během prvních kontaktů zjistit, s kým rodina byla v kontaktu a jak tento kontakt vnímala. Je možné, že i v okamžiku, kdy se s rodinou začíná intenzivně pracovat, je paralelně napojena na několik jiných organizací, resp. pracovníků. O tom je nutné vědět a dohodnout rozdělení kompetencí.“ (Matoušek a kol., 2013, s. 302)

1.4 Sanace rodin

V současnosti se nabízejí rozsáhlé možnosti opatření, která je možno realizovat v rámci podpory a pomoci rodinám vykazujícím narušení v některé nebo více svých funkcí. Hovoříme o pojmu **sanace rodin**. (Fischer, Škoda, 2009)

Sanace rodiny je soubor činností, jehož základním principem je poskytnout pomoc dítěti prostřednictvím pomoci jeho rodině jako celku a podpořit rodiče, kteří obtížně zvládají výchovu a péči o své děti. Jedná se o služby, opatření a programy poskytované rodině s dítětem, které je ohroženo na sociálním, biologickém či psychologickém vývoji.

Jde o činnost multidisciplinárního týmu, jehož nedílnou součástí jsou především rodiče. (Bechyňová, Konvičková, 2011)

„I když je dítě někdy nutné vzdálit od rodiny a umístit je jinam, mělo by být co nejdříve provedeno kvalifikované zhodnocení situace dítěte i rodiny a naplánování péče zahrnující biologickou rodinu.“ (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 61)

Matoušek popsal sanaci rodiny neboli podporu rodiny jako *„postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen....“* (Matoušek, 2016, s. 185)

Bechyňová s Konvičkovou (2008) tvrdí, že definici od Matouška lze vzhledem k jejímu širokému pojetí aplikovat na nejrůznější formy práce s rodinou. Rodina je zde přitom podle ní pojata jako příjemce podpory v nejširším slova smyslu. Matouškova definice tak neobsahuje podle ní důvody k volbě této formy sociální práce, její cíl nebo zaměření.

Podle Bechyňové je tedy sanace rodiny *„soubor opatření sociálněprávní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho případné umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je především podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“* (Bechyňová, Konvičková 2008, s. 18)

Sanaci rodiny lze také nazývat činnostmi, které směřují k cíli zachování nebo obnovení funkcí rodiny v jejím přirozeném prostředí a udržení dítěte v podmínkách funkční rodiny, a to nejlépe v rodině biologické (Nedělníková, 2004).

„...biologická rodina má pro dítě prvořadý význam. Nemůžeme dítěti pomoci bez podpory jeho rodiny. Sanace biologické rodiny, ač je velmi náročná, by měla být prvořadá.“ (Turnovská in Chmelař, Matoušek, Pazlarová, 2008, s. 55)

Toto východisko však také vede nevyhnutelně k diskuzím, do jaké míry, a kam až těmto „problémovým“ rodinám pomáhat a odkdy se, v zájmu dítěte, postavit proti nim. (Fischer, Škoda, 2009)

Bechyňová s Konvičkovou (2008) popisují vysvětlení rodičům zařazení do sanace. V prvé řadě by mělo být rodičům vysvětleno, že by spolupráce na sanaci pomohla především jejím dětem. Když i přesto rodiče v sanaci nevidí přínos a nechtějí ji přijmout, je vhodné projevit respekt tohoto stanoviska, na druhou stranu vést ale rodiče k tomu, ať

sami řeknou, co si myslí, že by jim pomohlo a dát jim čas na rozmyšlenou. V případě, že dojde k odebrání dítěte z rodiny, je nutné rodičům sanaci opět nabídnout za účelem pozitivních změn vedoucích k návratu dítěte do rodiny.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, byl novelizován zákonem č. 401/2012 s účinností od 1. ledna 2013, čímž došlo k inovaci systému péče o ohrožené děti. Novela od základu mění metodu práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Tato novela již konkrétně hovoří o povinnosti využívat multidisciplinární spolupráci s ohroženými dětmi metodou případové konference, a to v případech, které jsou stanoveny zákonem. Mezi další změny týkající se sanace rodiny také patří povinnosti zpracovávat vyhodnocování situace dítěte a rodiny, individuální plán ochrany dítěte a pořádat případové konference. Novela též upravuje jednotlivé standardy v péči o ohrožené děti, které tak mají nastavit jednotnou kvalitu poskytované péče. (Pánek, 2013)

Všem výše uvedeným metodám sociálně právní ochrany dětí a dalším změnám souvisejícím s novelou zákona se budu podrobněji věnovat v dalším textu.

Sanaci rodiny poskytují jak neziskové organizace v rámci poskytování sociálních služeb, tak orgány sociálně-právní ochrany dětí. V rámci multidisciplinárního týmu by se měli všichni zainteresovaní pracovníci ujistit, zda udělali maximum pro to, aby dítě zůstalo doma se svými biologickými rodiči, až poté mohou uvažovat o jiné alternativě ve formě umístění dítěte do náhradní rodiny, či v tom nejzazším případě do ústavního zařízení.

„Každá soustavná práce s rodinou představuje kromě naděje i ohrožení dosavadních jistot, možnost zhroucení a rekonfigurování sítě aktuálních vztahů. Má-li být přínosná pro člověka v minulosti traumatizovaného zhroucením vazeb blízkým lidem, musí především respektovat jeho možnosti, jeho ochotu sondovat zasutá zranění a vystavovat se změnám s nepředpověditelnými důsledky.“ (Matoušek a kol., 2013, s. 304)

2 Sociálně-právní ochrana dětí

V rámci této kapitoly bych ráda vymezila především pojmy jako je sociálně-právní ochrana dětí, vydefinovala, na koho se SPOD vztahuje, kdo poskytuje SPOD, a popsala činnosti a opatření, kterými SPOD disponuje. Zaměřila bych se na zákon 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů o sociálně-právní ochraně dětí.

2.1 Novela Zákona o sociálně-právní ochraně dětí

V souvislosti s transformací a sjednocením systému péče o ohrožené děti, kterým se budu věnovat v následující kapitole, prošla také SPOD obrovskou změnou. Tato byla založena zejména na novele ZSPOD, zákona č. 401/2012 Sb. a dále na novelizaci dalších souvisejících právních předpisů. Veškeré změny ve výkonu SPOD, které tato novela přinesla, byly a doposud jsou velmi diskutovaným tématem. Hlavními novinkami a zásadními změnami, souvisejícími s transformací a novelou tohoto zákona, která přinesla do výkonu SPOD mnoho nových metod, přístupů a institutů, se budu podrobněji zabývat v dalším textu diplomové práce.

2.2 Definice a vymezení SPOD

V odborné literatuře lze nalézt definice SPOD v mnoha pojetích, kdy se však všechny shodují v tom, že v rámci SPOD jde o činnost, kdy je chráněno blaho a zájmy dětí. V souladu se zákonem lze sociálně-právní ochranu dětí definovat jako: *„zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním a vykořisťováním, a proto také úvodní ustanovení zákona zdůrazňuje sanaci rodiny“* (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 25).

SPOD má za cíl především zajistit dětem ochranu jejich práv, zajištění příznivého vývoje a řádné výchovy, ochranu jmění a oprávněných zájmů. Dalším úkolem je působit na rodinu s narušenými funkcemi tím způsobem, aby došlo k obnově těchto funkcí. V neposlední řadě se SPOD zabývá zajištěním náhradního rodinného prostředí dětem, které nemohou z jakéhokoli důvodu setrvat ve vlastní rodině. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

ZSPOD konkrétně vymezuje v § 6 děti, na které se SPOD zaměřuje a považuje je za ohrožené. Těmito dětmi jsou ty, jejichž rodiče si neplní nebo nemohou plnit nebo plní nedostatečně své povinnosti, které jim vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Rovněž jde o děti, na kterých byl spáchán trestný čin, který je ohrožuje na životě, zdraví, lidské důstojnosti, jejich jmění či mravním vývoji. Dále jsou zde děti, jež vedou nemravný či zahálčivý způsob života, kdy zanedbávají školní docházku, páchají trestné činy nebo činy jinak trestné, požívají návykové nebo alkoholické látky apod. Rovněž se SPOD zaměřuje na děti ohrožené domácím násilím nebo násilím mezi rodiči. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

Výkon SPOD je v odpovědnosti státu, kdy je garantován Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen MPSV). SPOD je vykonávána prostřednictvím lokálních úřadů, respektive sociálními pracovníky. Nejdůležitější rolí sociálního pracovníka tkví ve vyhodnocení situace dítěte a rodiny a jejich případného ohrožení a zahájení konkrétních intervenčních opatření v souladu se zákony. Do aktivit směřující k nápravě situace dítěte a rodiny jsou zapojeni i rodiče, spolupracující odborníci a veřejnost. (Pemová, Ptáček, 2012)

Zákon o SPOD v §4 uvádí orgány, které zajišťují SPOD. Těmito orgány jsou:

- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady,
- ministerstvo,
- Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí,
- Úřad práce České republiky

Dále tento zákon definuje, že SPOD je zajišťována obcemi a kraji v samostatné působnosti, komisemi pro sociálně-právní ochranu dětí a jinými právníckými či fyzickými osobami, pokud k tomuto mají pověření.

Nejvíce povinností mají prostřednictvím ZSPOD uloženy obce s rozšířenou působností, neboť tyto mají nejvíce možností bezprostředně sledovat ochranu práv dětí a rovněž včas konat nezbytné kroky, což je spojeno se znalostí místních podmínek, terénu a obyvatel.

Krajské úřady zajišťují kontrolní a metodickou činnost. Dále je v dle krajských úřadů takřka celý proces zprostředkování náhradní rodinné péče, dále uděluje pověření

k výkonu SPOD právníckým i fyzickým osobám, a v neposlední řadě je také odvolacím orgánem. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

Není v rozsahových možnostech této práce, abych se podrobněji zabývala opatřeními OSPOD, které jsou zakotveny v §10 - §38 ZSPOD. Z tohoto důvodu se krátce zaměřím na činnost preventivní a poradenskou.

§10 ZSPOD vymezuje preventivní a poradenskou činnost, čímž je myšlena snaha o předcházení vzniku problémů a jejich nárůstu. Obecní úřady mají tedy povinnost vyhledávat ohrožené děti a působit pozitivně na systém rodiny tak, aby si rodiče plnili svoji rodičovskou odpovědnost. Pokud se toto neděje, orgán SPOD má za úkol s rodiči tuto situaci projednat, jakož i s nezletilým dítětem o nedostacích a problémech v jeho chování. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014; Macela a kol., 2015; Špeciánová, 2007)

Další činností je poskytování poradenské činnosti jak směrem k rodičům, osobám odpovědným za výchovu dítěte a k samotným dětem, což upravuje §11 ZSPOD. Poradenská činnost je poskytována ve vztahu k výchově a vzdělávání dítěte, i ve vztahu k péči. Sociální pracovníci se zaměřují i na osvětovou činnost v podobě přednášek ve školách, pořádání výchovně – rekreačních pobytů apod. Rovněž poskytují poradenství ve věci dlužného výživného na dítě, v podávání návrhů k soudu a rovněž při komunikaci s orgány státní sociální podpory, hmotné nouze, soudy a orgány činnými v trestním řízení apod.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností poskytují rovněž poradenství v oblasti náhradní rodinné péče, především klientům zařazeným v evidenci krajského úřadu jako osoby vhodné stát se pěstouny či osvojiteli. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014; Macela a kol., 2015)

2.3 Opatření SPOD

Opatřeními, která OSPOD může využít pro zlepšení situace dítěte a rodiny jsou:

- možnost ve správním řízení rodičům uložit povinnost k využití odborného poradenského zařízení v okamžiku, kdy rodiče nezajistili tento druh pomoci, ačkoli jim byla doporučena s ohledem na to, že rodiče nejsou schopni řešit své problémy související s výchovou, stykem dítěte a rodiče či v komunikaci mezi sebou (§ 12 ZSPOD; Špeciánová, 2007)

Dále lze v zájmu řádné výchovy dětí uložit v rámci SPOD výchovná opatření (§ 13 ZSPOD) :

a) napomenutí rodiče, osoby odpovědné za výchovu či dítě v okamžiku, že je narušena řádná péče

b) dohled nad výchovou, jež je vykonáván v součinnosti dalších institucí, jako je škola, zdravotnické zařízení apod. Toto opatření je zaměřeno na sanaci rodiny.

c) omezení, což cílí na zákaz navštěvování určitých míst, zařízení, akcí či zdržení se určitých činností.

d) povinnost rodičům či dítěti, která ukládá, aby využili odborné poradenské pomoci

Všechna výše uvedená opatření se ukládají ve správním řízení, případně o nich může rozhodnout soud. V okamžiku, kdy tato opatření nevedou k nápravě situace dítěte a rodiny, může soud odejmout dítě z rodiny. V takovýchto případech může být dítě umístěno v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do střediska výchovné péče, do zařízení poskytující zdravotní služby či do péče pěstouna na přechodnou dobu. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014; Macela a kol.)

2.3 Rozdělení činnosti SPOD

Orgán sociálně-právní ochrany dětí obce s rozšířenou působností se dělí na úsek náhradní rodinné péče, sociální kuratery pro děti a mládež a na úsek terénní sociální práce.

- Terénní sociální pracovník se zaměřuje především na poradenskou a preventivní činnost v rámci SPOD. Zabezpečuje opatření na ochranu dětí a spolupracuje s navazujícími sociálními službami. Pomáhá rodičům při řešení problémů souvisejících s péčí o děti. Spolupracuje nejen s rodiči, ale i s dětmi, ústavními zařízeními, soudy, úřady, školami a lékaři. Vykonává funkci kolizního opatrovníka, vykonává místní šetření v místě pobytu dítěte v případech zanedbávání dítěte, týrání a zneužívání apod. Navštěvuje děti v ústavních zařízeních a vykonává soudem stanovený dohled nad výchovou dětí.
- Kurátor pro děti a mládež pracuje s dětmi, které vyžadují zvýšenou pozornost. Jedná se o děti, které vedou nemravný či zahálčivý způsob života, zanedbávají školní povinnosti, požívají alkoholické či návykové látky, páchají trestné činy, přestupky, utíkají z domova apod.
- Kurátor pomáhá překonat nepříznivé sociální podmínky a výchovné vlivy, kdy se snaží o začlenění těchto dětí do společnosti. Využívá pro to opatření směřující ke zmírnění či odstranění poruchy psychického, fyzického

a sociálního vývoje dítěte. Kurátor se snažit působit nejprve preventivně prostřednictvím kvalitního trávení volného času dětí, (klub pro děti a mládež, nízkoprahová centra, pořádání výchovně rekreačních táborů pro děti), kontakty s rodiči a dítětem atd. V okamžiku, kdy toto nefunguje, využívá výchovná opatření SPO ze ZSPOD vůči rodičům, osobám odpovědným za výchovu a vůči dítěti.

- Úsek náhradní rodinné péče se zaměřuje na děti, které nemohou žít ve své biologické rodině, kdy je jim z tohoto důvodu zprostředkována náhradní rodina. Tato náhradní rodinná péče může být poskytována těmito formami:
 - a) svěření dítěte do péče jiné osoby
 - b) pěstounská péče
 - c) pěstounská péče na přechodnou dobu
 - d) poručenství
 - e) osvojení

Sociální pracovník náhradní rodinné péči sehrává výraznou roli ve vyhledávání dětí, jimž je třeba zajistit náhradní rodinnou péči formou pěstounské péče či osvojení. Rovněž vyhledává osoby vhodné pro to, aby se stali osvojiteli či pěstouny a poskytuje jim poradenství. Rovněž sleduje prospěch dětí, jež byly svěřené do péče náhradní rodiny, a tuto navštěvuje. Stále pracuje s biologickou rodinou dítěte, kdy je informuje o možných důsledcích neprojevení opravdového zájmu o jejich dítě. Dále uzavírá dohody o výkonu pěstounské péče a sleduje její naplňování. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

V této kapitole jsem okrajově nahlédla do oblasti činnosti OSPOD v České republice. Definovala jsem, na jaké děti je SPOD zaměřena, kdo ji vykonává a jakými prostředky a opatřeními je zajišťována. Dále jsem se zaměřila na jednotlivé úseky OSPOD, kdy jsem krátce popsala jejich pole působnosti. Zdrojem informací byl převážně ZSPOD, nicméně je třeba uvést, že SPOD je spojena rovněž se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů atd., ale vzhledem k rozsahu práce není možné tuto problematiku popsat šířeji.

Novinkami a změnami, souvisejícími s transformací a novelou tohoto zákona, která přinesla do výkonu SPOD mnoho nových metod, přístupů a institutů, se budu podrobněji zabývat v dalším textu diplomové práce.

3 Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti

Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti je dlouhodobým procesem, vycházejícím z mnoha zjištěných nedostatků v této oblasti. V následující kapitole bych ráda přiblížila stěžejní vládní dokumenty související s touto reformou, včetně dalších dílčích změn, které byly v této souvislosti provedeny. Dále bych chtěla podrobněji osvětlit nové metody, nástroje a další novinky, které byly zavedeny v sociální práci s dětmi a rodinami v kontextu novely ZSPOD.

3.1 Postup reformy

Již před reformou byla podoba systému péče o ohrožené děti v České republice (dále jen ČR) diskutovaným tématem. Bylo v této souvislosti zpracováno mnoho studií, koncepčních materiálů, odborných výzkumů a analýz. S přihlédnutím k vysokému počtu dětí v ústavní péči a nedostatečné nabídce alternativních možností práce s ohroženými dětmi bylo zřejmé, že ochrana dětí v ČR nedosahuje úrovně vyspělých evropských států, celkový systém byl terčem opakované kritiky. Výchozí nedostatek byl shledáván zejména v rezortní roztržitosti.

3.1.1 Analýza současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti

Tento dokument byl zpracován v rámci naplnění jednoho z cílů vlády, kterým je prohlášeno upřednostnění péče o děti v rodinném prostředí před péčí ústavní a zároveň myšlenka sjednocení agendy ohrožených dětí. Podkladem pro vznik této analýzy byla opakovaná kritika systému pomoci ohroženým dětem. V materiálu byl nastíněn požadavek transformace systému péče o ohrožené děti, byla zde charakterizována aktuální situace s vymezenými nedostatky současného systému, včetně specifikace základních problémů v oblasti péče o ohrožené děti. Tyto byly, v kontextu rezortní roztržitosti, spatřovány zejména v odlišné filozofii, vlastní legislativní úpravě, odlišných principech péče o děti, požadavcích na personální zajištění a vzdělávání pracovníků, nesouladu metodických materiálů a rozdílném finančním zajištění. Dále byla shledána chybějící koordinace aktivit jednotlivých resortů. Tento materiál byl analytický, neměl za cíl definovat konkrétní opatření, ale spíše rámcově vymezit kroky vedoucí k mezirezortní spolupráci. Těmito kroky jsou:

- vytvoření mezirezortní koordinační skupiny,
- vytvoření akčních pracovních skupin,

- zpracování Návrhu opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.

Analýza doporučovala, aby v rámci mezirezortní shody byly definovány společné priority péče o ohrožené děti, které musí jednoznačně vymezit následující východiska:

- **Právo dítěte na život ve vlastní rodině** - zohlednění ve všech případech rozhodování o dítěti na úrovni všech rezortů, v rámci rodiny posilování rodičovské odpovědnosti, dovedností a kompetencí.
- **Právo dítěte na kontakt s rodiči** – v situacích, kdy nelze zajistit život dítěte ve vlastní rodině, je nutné garantovat právo dítěte na kontakt s rodiči, v případě, že není toto právo ze závažných důvodů omezeno.
- **Dočasnost umístění dítěte mimo rodinu.** (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9619/Analyza.pdf>)

3.1.2 Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti

Vláda na svém zasedání 19. ledna 2009 schválila Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti - základní principy. Na tomto materiálu se podílelo MPSV společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), zdravotnictví, vnitra a spravedlnosti. Na návrhu se také podíleli zástupci samosprávy, nestátního sektoru a další odborníci. Vzhledem k dosavadní mezirezortní roztržitosti tohoto systému byl tento dokument vůbec prvním mezirezortním vyjádřením shody a vůle ke spolupráci na změně nevyhovujícího dosavadního systému. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-11]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/6953/30042009.pdf> Tisková zpráva Transformace systému o ohrožené děti ze dne 30. 4. 2009)

Přestože jednotlivé rezorty se dlouhodobě snažily o zkvalitnění práce s ohroženými rodinami a dětmi, tyto aktivity byly nejednotné, někdy dokonce protichůdné, systém byl horizontálně roztržitý a postrádal jednotné principy. Předpokladem pro zásadní změnu bylo tedy především překonání vzájemného rezortního vymezení a nastavení společných postupů. Z těžiště původního systému, který se zaměřoval především na oblast řešení následků, bylo nutné zaměřit se spíše na preventivní a sanační programy. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf)

Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti byl dalším krokem v procesu sjednocování systému péče o ohrožené děti a byl dílčím naplněním úkolů uložených *Analýzou současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti*. Tvorba materiálu byla koordinována MPSV v rámci Meziřezortní koordinační skupiny, v níž byla zastoupena ministerstva podílející se na péči o ohrožené děti (MŠMT, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra a ministr pro lidská práva a národnostní menšiny) a zástupci samosprávy (Asociace krajů a Svaz měst a obcí). (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6308>)

Východiskem transformace, vyplývajícím z tohoto dokumentu, bylo zejména následující stanovisko, vycházející z Úmluvy OSN o právech dítěte: *„Dětství pro svou tělesnou a duševní nezralost má nárok na zvláštní péči, pomoc, právní ochranu. Rodina jako přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí a jako základní jednotka společnosti, musí mít nárok na potřebnou ochranu a pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.“* (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf)

Hlavní principy transformace:

- **OSPOD jako činitel prevence, podpory a pomoci**

V mnoha místech je OSPOD vyřazen z řešení situace v postižených domácnostech z toho důvodu, že jeho kontakt s rodinami je z nedostatku kapacity redukován na kontrolní a represivní řešení krizových případů. OSPOD se musí stát pomocníkem v nouzi a ne obávaným represivním orgánem.

- **OSPOD a další subjekty systému péče o ohrožené děti pracující v terénu**

V současné době není optimální část terénní práce s rodinou na výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Pracovníci mají občas nedostatek informací a poznatků o faktech ze života svých klientů a rodin. Tato situace nastává i v důsledku nedostatečného množství pracovníků a velkého množství klientů. Mnohdy je postrádán multidisciplinární přístup a spolupráce a sdílení informací mezi jednotlivými složkami, které se podílejí na systému péče o ohrožené děti. Je nutné zvýšit kapacity pracovníků OSPOD a vytvořit systém multidisciplinární spolupráce.

- **Efektivita je v prevenci a spolupráci**

Jsou vysoké náklady na péči o ohrožené děti z důvodu malého důrazu na preventivní opatření, v pozadí zůstává spolupráce se školami, zdravotnickými zařízeními, nestátními neziskovými organizacemi a dalšími subjekty. Náklady na pozdní intervenci ve složité situaci jsou vyšší než včasná prevence.

- **Všestranná podpora lidských zdrojů zaručí dobrou práci ve prospěch ohrožených dětí**

Vzdělání a adekvátně zaplacení pracovníci v oblasti péče o ohrožené děti, kteří mají možnost supervize a metodické postupy, odvedou kvalitnější práci než vyhořelí pracovníci bez adekvátních nástrojů, zpětné vazby, hodnocení práce a odměňování na základě výkonu.

- **Dítě má vyrůstat v biologické rodině, pokud to není v rozporu s jeho zájmem**

Veškeré formy ústavní péče by měly být posledním dočasným řešením pro ohrožené děti. Klíčovým nástrojem je prevence a sanace rodiny, dále především podpora alternativní náhradní rodinné péče.

- **Dítě má právo na spoluúčast a vyjádření svého názoru**

Podcenění odborné diagnostické práce psychologů, sociálních pracovníků a dalších odborníků, kteří mohou zjistit skutečné příčiny chování dítěte i důležitá hlediska fungování rodiny, vede k rozhodnutím, která nejsou v souladu s osobností dítěte a jeho preferencemi.

Navrhovaná opatření:

Charakter péče

- **Řízení péče o ohrožené děti**

Musí dojít k sjednocení postupů všech pracovníků v péči o ohrožené děti, bez ohledu na resortní příslušnost, musí být zřetelně rozděleny kompetence a zajištěna vymahatelnost součinnosti resortů a jednotlivých subjektů.

- **Multidisciplinární spolupráce**

Klíčovým úkolem je zpracovat metodiku koordinace jednotlivých složek péče o dítě podle modelu multidisciplinární spolupráce, kdy zodpovědný pracovník OSPOD (tzv. klíčový pracovník) povede klienta, jeho rodinu a multidisciplinární tým. Tento pracovník navrhuje další kroky a metody práce s klientem a rodinou a přibírá ke spolupráci další subjekty, které se podílí na situaci ohroženého dítěte.

Pracovník řídí práci multidisciplinárního týmu, vede dokumentaci o rodině, sestavuje individuální plány a navrhuje podpůrná opatření, pokud klient/rodina nespolupracují.

- **Sít' garantovaná státem**

Nepostradatelnou součástí systému je dostupnost informací pro rodinu a dostupnost vhodné péče v jednotlivých fázích procesu práce s ohroženým dítětem.

- **Individuální plán pro rodinu**

Každý klient bude mít vlastní individuální plán, který sestavuje klíčový pracovník, a každé rodině bude k dispozici efektivní poradenství.

- **Komunitní plánování**

Na úrovni obcí je nutné zajistit systém spolupráce na principech komunitního plánování, které zajistí propojení služeb a jejich dlouhodobou finanční udržitelnost.

- **Prevence a náhradní ústavní výchova**

Důraz na předcházení selhávání rodiny a prevenci rizik zajistí dítěti možnost vyrůstat v pro něj nejlepším možném prostředí. Znamená to přesun finančních a lidských zdrojů s cílem vytvoření systému efektivní prevence za účelem minimalizace počtu dětí v ústavní výchově. Snížení počtů ústavní péče podporou alternativních modelů péče s důrazem na motivaci, podporu a profesionální zajištění.

- **Práce s rodinou**

Dojde-li k situaci, kdy se zásah do rodiny jeví jako nezbytný, musí být problém primárně řešen s dítětem a s jeho širší rodinou. Teprve v okamžiku, kdy jsou vyčerpány všechny možnosti pro stabilizaci rodinného prostředí a ani ty nevedou k nápravě, lze přistoupit k dalším opatřením. Znamená to společnou filozofii práce s ohroženým dítětem pro všechny dotčené resorty uvedenou do praxe legislativně i metodicky.

- **Sjednocení rodiny – právo dítěte na kontakt s rodiči**

Pokud je dítě umístěno mimo svoji rodinu, je nutno tuto situaci vnímat jako přechodnou a všechna opatření zaměřit na návrat dítěte do sanované rodiny. Pokud není možný stabilní a bezpečný život dítěte v rodině, je nutné zajistit jeho právo na kontakt s rodiči, který bude pro dítě bezpečný a povede ke zdravému

vývoji jeho osobnosti. Zároveň je nezbytně nutné sledovat, zda kontakt s původní rodinou není pro dítě ohrožující. Znamená to vypracování metodiky závazné pro všechny rezorty na bázi Úmluvy o právech dítěte.

Legislativa

Změna souvisejících zákonů je jedním z pilířů sjednocení systému péče o ohrožené děti. Revize, novelizace a následné sladění stávajících zákonů by měly stanovit filozofii přístupu k ohroženému dítěti, společný mezirezortní postup a způsob multidisciplinární spolupráce.

Financování

Transformace si vyžádá posílení finančních prostředků v systému péče o ohrožené děti. Peníze budou přeměřovány od materiálních investic k lidem pracujícím v sociální sféře.

Lidské zdroje

- **Nové vymezení sociální péče**

V oblasti SPOD je potřeba rozdělení kompetencí, vypracování standardů, definovat postavení pracovníka OSPOD jako „koordinátora sociálně-právní ochrany dětí“, který ve spolupráci s dalšími subjekty péče o ohrožené děti vede proces stabilizace rodiny a dítěte. Zajištění dostatku zkušených a vzdělaných terénních pracovníků a služeb Sředisek výchovné péče vytvoří větší prostor pro prevenci a předcházení ústavní výchově.

- **Vzdělávání všech pracovníků péče o ohrožené děti**

Zajištění systému vzdělávání a předcházení syndromu vyhoření pomocí supervize v týmech, případové a individuální.

- **Standardy péče o ohrožené děti**

Průřezovým meziresortním úkolem je potom zpracování standardů péče o ohrožené děti, tj. vytvoření určité kvalitativní normy závazné pro všechny pracovníky systému péče o ohrožené děti. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf)

3.1.3 Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 – 2011

Na výše uvedený materiál, popsany v předchozí kapitole, navázal další vládní dokument, a to Národní akční plán (dále jen NAP) k transformaci a sjednocení systému

péče o ohrožené děti na období 2009-2011. NAP obsahuje zcela konkrétní úkoly vyplývající z výše uvedených témat, včetně termínů pro jejich splnění. Dokument je výsledkem mezirezortní spolupráce. Jako celek je koncipován tak, aby se jednotlivá navrhovaná opatření týkala všech složek systému práce s ohroženými dětmi, bez ohledu na resort, který je za danou oblast zodpovědný.

NAP definuje klíčové aktivity, které jsou nepostradatelné pro zvýšení kvality práce s ohroženými dětmi a rodinami.

Transformace má čtyři základní cíle:

- zvýšit kvalitu práce a dostupnost služeb pro ohrožené děti a rodiny pomocí vytvoření standardů kvality, vzděláváním pracovníků a optimalizací služeb s důrazem na primární prevenci,
- sjednotit postupy při řešení situací práce s ohroženým dítětem,
- preference péče o děti v rodinném prostředí před péčí ústavní a tím snížení počtu dětí v ústavních zařízeních, posílit prevenci při práci s rodinou, vytvořit dostatečnou síť podpůrných služeb, posílit počet kvalifikovaných pracovníků,
- zvýšit životní šance dětí podporou rozvoje osobnosti dítěte, zejména podporou jeho nadání a rozumových i fyzických schopností v co nejširším objemu a zachování životní úrovně nezbytné pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>)

Usnesením vlády České republiky č. 76 ze dne 19. ledna 2009 byla ustanovena Mezirezortní koordinační skupina, koordinátorem meziresortní skupiny bylo MPSV a předsedou se stal ministr práce a sociálních věcí. Výchozím předpokladem transformace byla komplexní analýza systému.

Proto, aby systém péče o ohrožené děti vyhovoval požadavkům nejlepšího zájmu dítěte, bylo třeba změnit ho v oblastech vytvoření kvalitní sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny, kvality práce s ohroženými dětmi a rodinami, řízení systému a financování.

Změny se měly týkat všech složek systému - **vertikálně** (od úrovně pracovníků v terénu, obcí, až po ústřední orgány státní správy a nestátní organizace s celostátní působností) i **horizontálně** (tj. napříč resorty, které se podílejí na práci s ohroženými dětmi a rodinami, napříč subjekty státní správy, samosprávy a nestátního sektoru). (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>)

3.1.4 Cíle reformy

Obecným cílem reformy bylo tedy především sjednocení rezortního přístupu péče o ohrožené děti a změna rozložení lidských a materiálních zdrojů v systému péče o ohrožené děti v České republice. Dalšími cíli reformy v kontextu sociální práce a péče o ohrožené děti bylo zejména vytvoření sítě terénních a ambulantních služeb pro preventivní práci v rodinách, posílení kapacit orgánů sociálně právní ochrany dětí a jejich podpora formou vzdělávání pracovníků, rozvoj náhradní rodinné péče, transformace pobytových zařízení a zavedení standardů činnosti pro všechny subjekty v systému. Základním dokumentem reformy se měla stát Národní strategie péče o ohrožené děti, na kterou měl být navázán NAP. Průběžně bylo v plánu provést další dílčí změny, jako např. novelu ZSPOD. V informační fázi reformy byl analyzován původní systém, vysvětlena stávající situace a vymezena negativa současného systému. Dále bylo plánováno projednání základních principů reformy v krajské samosprávě a ustavení řídicích a pracovních skupin. V následné realizační fázi byly plánovány individuální projekty MPSV (např. Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti), novelizace zákonů, atd. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>)

3.2 Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“

Jak jsem uvedla výše, vzhledem ke zjištěným nedostatkům v oblasti ochrany práv dětí, podpory rodiny, náhradní rodinné péče a péče o ohrožené děti jako takové, bylo v rámci reformy přistoupeno k vytvoření strategie na vládní úrovni. Touto se stala Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“.

Národní strategie byla založena na právech dítěte a definovala základní principy ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Obsahovala konkrétní záměry, cíle a aktivity včetně harmonogramu, stanovení odpovědnosti jednotlivých rezortů a způsobu monitoringu a hodnocení. Předpokládalo se, že Národní strategie bude naplněna v úzké spolupráci vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Neměla by být pouze formálním dokumentem, ale východiskem pro uplatňování práv dětí nejen prostřednictvím změn legislativy, ale zejména každodenní praxí.

(mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>)

3.2.1 Cíl a základní principy

Hlavním cílem Národní strategie bylo vytvoření funkčního systému, který bude důsledně zajišťovat ochranu práv dětí a naplňovat jejich potřeby. Systém měl být založen a měl pracovat na základě následujících hlavních principů:

- Zaměření na dítě - dítě je v centru celého systému, je nezbytné zjišťovat a brát v potaz jeho názor, přání a potřeby; prvořadým zájmem je prosperita dítěte, kdy veškeré úsilí všech účastníků systému je zaměřeno na efektivní řešení situace.
 - Respektování potřeb a vývoje dítěte - poskytnutí ochrany a podpory všestranného rozvoje dětí s přihlédnutím k jeho vývojovým potřebám a identifikování a nalezení přiměřených řešení.
 - Podpora jedinečnosti a vývoje dítěte, sledování jeho dlouhodobého zájmu - vytváření individuálního plánu, vycházejícího z potřeb dítěte a možností rodiny, za účelem zajištění rozvoje dítěte.
 - Rovnost příležitostí pro všechny děti - zajištění rovných příležitostí všem dětem bez předsudků a překážek, bez ohledu na pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, věk či jiné okolnosti.
 - Zahrnutí rodiny a sociálního prostředí - interakce mezi všemi složkami systému, za účelem řešení situace.
 - Identifikace silných stránek a problémových míst - komplexní posouzení situace, uplatňování vyváženého přístupu.
 - Mezioborová spolupráce - součinnost všech zúčastněných subjektů.
 - Trvalost a interaktivita - hodnocení a přijímání dalších vhodných opatření i v průběhu intervence.
 - Revize poskytovaných opatření a služeb - hodnocení, řešení a přezkoumávání potřeb, sledování dopadu poskytnutých služeb na vývoj a situaci dítěte.
 - Objektivně zjištěné skutečnosti a důkazy - práce a rozhodnutí založit na odborných posudcích a podložených důkazech, pravidelně přezkoumávat.
- (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>)

3.2.2 Priority a dílčí cíle

Hlavního cíle Národní strategie mělo být dosaženo pomocí dílčích cílů v rámci průřezových priorit:

- Participace dítěte - dítě má právo svobodně vyjádřit svůj názor, pokud je schopno jej formulovat, a to ve všech záležitostech, které se ho dotýkají; k názoru dítěte musí být přihlédnuto s ohledem na jeho věk a vyspělost.
 - Zajištění rovného přístupu k dětem - zaručení práv dětem, bez ohledu na jejich rasu, barvu pleti, pohlaví, jazyk, náboženství, původ, sociální a zdravotní stav či jiné postavení dítěte či jeho zákonných zástupců.
 - Právo na rodinnou péči - rodina je přirozeným prostředím pro příznivý vývoj a ochranu dítěte.
 - Zajištění kvality života pro děti a rodiny - zajištění ochrany a péče dětem ze strany státu, s ohledem na práva a povinnosti osob, které jsou za dítě odpovědné.
- mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

V kontextu výše uvedených průřezových priorit vymezuje Národní strategie šestnáct dílčích cílů, přičemž každý z nich je založen na konkrétním východisku, má vymezeny klíčové aktivity a určenu rámcovou rezortní odpovědnost včetně časového rámce při realizaci jednotlivého cíle. Těmito dílčími cíli jsou:

- zjišťování potřeb dětí,
- zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí u dospělých i dětí,
- vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají a které je ovlivňují,
- vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi ze znevýhodněného sociálního prostředí,
- vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi se zdravotním postižením,
- podpora pozitivního rodičovství,
- prevence chudoby,
- vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem,
- podpora náhradní rodinné péče,
- rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace péče,
- procesy ochrany a podpory prosperity dětí,
- sjednocení systému péče o děti,
- nastavení legislativních podmínek k zabezpečení pozitivních přínosů a zajištění potřeb dětí a mladých lidí,
- transparentní financování systému,

- sběr dat a jednotný informační systém,
- kvalita práce, vzdělávání a standardy. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>)

3.2.3 Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012-2015

Usnesením Vlády České republiky ze dne 4. ledna 2012, kterým byla schválena Národní strategie ochrany práv dětí, se ČR zavázala vytvořit do roku 2018 funkční systém, který zajistí důslednou ochranu práv dětí a naplnění jejich potřeb. Jak již bylo popsáno výše, Národní strategie ochrany práv stanovila základní principy fungování tohoto systému a šestnáct oblastí aktivit, jejichž postupným naplňováním bude tohoto cíle dosaženo. Národní strategie ochrany práv dětí dále stanovila, že klíčové aktivity budou realizovány, monitorovány a vyhodnocovány na základě akčního plánu, který bude definovat následující oblasti:

- aktivity, indikátory plnění, časové harmonogramy,
- odpovědnost za plnění,
- lidské a technické zdroje pro jejich realizaci,
- finanční náklady realizace jednotlivých aktivit, zdroje financování a dopad na veřejné rozpočty,
- změny legislativy potřebné pro realizaci cílů,
- monitorovací mechanismus pro hodnocení postupu realizace a identifikace případných nedostatků plnění,
- způsob zapojení občanské společnosti a dětí do realizace aktivit. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf)

Předložený Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí stanovil úkoly pro období let 2012 – 2015. Akční plán byl realizován ve složitém ekonomickém období. Jeho cílem bylo maximálně využít stávající zdroje v systému (lidské, materiální, finanční) ke zkvalitnění systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti. Jednotlivé aktivity byly navrženy tak, aby nevyvolávaly dodatečné nároky na veřejné rozpočty, případně aby využívaly zdrojů ze strukturálních fondů Evropské unie, Finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru či další prostředky ze zdrojů mimo veřejné rozpočty. Při realizaci jednotlivých úkolů se předpokládala intenzivní spolupráce klíčových rezortů

a rovněž úzká součinnost se samosprávami krajů a obcí a s občanskou společností. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>)

Cíle a klíčové aktivity Národní strategie ochrany práv dětí byly realizovány, monitorovány a vyhodnocovány na základě akčního plánu. Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí na období 2012 - 2015 si kladl za cíl přispět ke zvýšení kvality práce s ohroženým dítětem a rodinou, dostupnosti služeb pro tyto klienty a sjednocení postupu pracovníků při řešení konkrétní situace ohrožení dítěte. Rozvojem a posílením prevence, podpůrných služeb, náhradní rodinné péče a zvýšením počtu kvalifikovaných pracovníků mělo dojít ke snížení počtu dětí, nacházejících se v ústavních zařízeních. (databaze-strategie.cz online]. © 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/narodni-strategie-ochrany-prav-deti-2012>)

3.3 Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny

Tento individuální projekt MPSV byl vytvořen v realizační fázi procesu transformace jako jeden z nástrojů pro implementaci Národní strategie. Projekt byl financován za pomoci Evropské unie, Evropského sociálního fondu v ČR, operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Ověření projektu a vybraných systémových opatření v praxi proběhlo na regionální úrovni za účasti pěti pilotních krajů (Karlovarský, Královéhradecký, Olomoucký, Pardubický a Zlínský), ve kterých byl projekt realizován, kdy poznatky z pilotního ověřování byly dále předány formou vzdělávání do dalších krajů. Projekt skončil k 31. 12. 2015. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13860/Systemova_podpora.pdf)

3.3.1 Cíl projektu a klíčové aktivity

Hlavním cílem projektu Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny byla komplexní systémová změna zajišťování péče o rodiny a děti ohrožené sociálním vyloučením, sociálně vyloučené, nebo ty, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana.

Změna systému péče si kladla za cíl zapojení dětí a rodin do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti. Systémová změna spočívala v optimalizaci řízení a financování systému péče o ohrožené děti v ČR na národní úrovni a na úrovni

krajů a obcí, standardizaci systému a sjednocení přístupů a postupů pro práci s touto cílovou skupinou. Nezbytnou podmínkou pro dosažení systémové změny bylo zvýšení profesní úrovně pracovníků. V projektu byla provedena komplexní analýza systému, zpracován návrh systému řízení a financování systému na různých úrovních veřejné správy. Dále byly vytvořeny závazné postupy pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí, poskytovatele služeb a další subjekty v systému. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/>)

Klíčové aktivity projektu byly následující:

Návrh optimalizace řízení a financování systému péče o ohrožené děti a rodiny:

v rámci této aktivity byly zpracovány 3 analýzy, konkrétně sociodemografická analýza, analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi a analýza systému náhradní rodinné péče. Tak byl získán komplexní popis systému péče o ohrožené děti včetně podrobného zmapování sítě služeb pro tuto cílovou skupinu. Dalším výstupem aktivity bylo vytvoření materiálu „Zpracování návrhu optimalizace řízení systému ochrany práv dětí a péče o ohrožené děti“ včetně návrhu na legislativní změny, kompetenčního vymezení a financování systému na národní úrovni a na úrovni krajů a obcí. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13860/Systemova_podpora.pdf)

Oproti původnímu záměru byl projekt rozšířen o dvě menší analýzy z oblasti náhradní rodinné péče, které byly zaměřeny na zavedení programu PRIDE v ČR a fungování institutu dohod o výkonu pěstounské péče v ČR. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/navrh-optimalizace-rizeni-a-financovani/>)

1) Vytvoření a pilotní ověření standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí -

v rámci této aktivity bylo realizováno vytvoření a pilotní ověřování standardů kvality SPOD pro orgány sociálně-právní ochrany, pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pro osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13860/Systemova_podpora.pdf)

Vytvořené standardy kvality pro orgány sociálně-právní ochrany a pro pověřené osoby byly pilotně ověřeny. Celá aktivita byla věcně realizována prostřednictvím externího týmu odborníků na sociálně-právní ochranu dětí, standardy kvality a inspekci kvality za přímého vedení a koordinace realizačního týmu MPSV. Výstupem aktivity jsou zpracované manuály implementace standardů kvality a manuál kontrol. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-a-pilotni-overeni-standardu-kvality/>)

- 2) **Vytvoření a pilotní ověření nástrojů pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny** - další klíčová aktivita projektu byla zaměřena na vytvoření a pilotní ověření nástrojů pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny - nástroj pro vyhodnocování situace dítěte a rodiny a IPOD. Cílem bylo nastavení vyhodnocování situace dítěte a rodiny pro české prostředí, na který měl navázat podrobný návod pro vytváření IPOD, definující účel poskytování sociálně právní ochrany, opatření, která zajistí setrvání dítěte v péči rodičů nebo v náhradním rodinném prostředí, případně další možnosti, kterými by byl zajištěn bezpečný a všestranný rozvoj dítěte. Oba nástroje pro přímou práci s ohroženými rodinami byly ověřeny v pěti pilotních krajích na 30 úřadech obcí s rozšířenou působností, OSPOD. Výsledkem pilotáže byly zkušební dokumenty vyhodnocení situace dítěte a rodiny a IPOD. Zkušenosti a připomínky, které byly tímto způsobem získány, se staly podkladem pro zpracování manuálu pro tvorbu vyhodnocení situace ohroženého dítěte a rodiny a IPOD, který je odborné veřejnosti k dispozici od srpna roku 2014. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-a-pilotni-overeni-nastroju-pro-praci-v-systemu-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny/>)
- 3) **Podpora rozvoje služeb pro ohrožené děti a rodiny** - hlavním cílem byla podpora sítě služeb pro práci s ohroženými dětmi a rodinami s důrazem na mezioborovou spolupráci, systémovost, provázanost a návaznost služeb. Cílem bylo zjištění reálné potřeby služeb pro ohrožené rodiny a děti, identifikovat potřebnou minimální síť služeb, definovat potřebné služby v oblastech pobytových

služeb, odborného poradenství a diagnostiky a terénních a ambulantních služeb pro rodiny a děti.

- 4) **Podpora vzniku nových typů pracovních pozic na trhu práce ve službách v oblasti náhradní rodinné péče (profesionální pěstounská péče)** - v rámci dílčí aktivity Vytvoření podmínek pro profesionalizaci pěstounské péče byla zakoupena licence k programu PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education), představující standardizovaný rámec pro nábor, odbornou přípravu, výběr a následnou podporu náhradních rodičů a nabízí jim další profesní rozvoj. Program PRIDE, který byl následně v našich podmínkách úspěšně adaptován, je v praxi užíván od roku 2013, kdy byl pilotně ověřen prostřednictvím realizace odborné přípravy pěstounů. Prostřednictvím dílčí aktivity Pilotní ověření jednotného systému výkonu profesionální pěstounské péče v praxi, jejímž cílem bylo zmapování a rozšíření chybějících služeb v oblastech rozvoje služeb působících preventivně proti odchodu dítěte z původního rodinného prostředí, v oblasti odborného poradenství, doprovázení, respitních služeb a vzdělávání. S cílem informovat o pěstounské péči širokou veřejnost a oslovit možné zájemce byla v rámci dílčí aktivity Vytvoření a ověření strategie osvětové a náborové kampaně pro zájemce o náhradní rodinnou péči realizována osvětová kampaň Právo na dětství. Tato kampaň prostřednictvím tiskových konferencí, informačních letáků a veřejných sdělovacích prostředků, umožnila i nezasvěceným seznámit se s touto problematikou. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pecce-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/podpora-pestounske-pecce/>)
- 5) **Rodinné konference-** tento způsob řešení problémů v kontextu rodiny a dětí, vznikl na konci 80. let 20. století na Novém Zélandě a rychle se začal uplatňovat také v Evropě. V rámci pilotáže byla metoda upravena do funkčního modelu pro české prostředí za účelem dalšího obohacení práce s ohroženou rodinou a rozvoje systému péče o ohrožené děti. Metoda vychází z principu ponechání odpovědnosti za vlastní situaci především na rodině, která pomocí aktivizace a podpory docílí toho, že je schopna si v první fázi řešení problému pomoci sama, využít svoji vlastní sílu, zdroje a možnosti celé rodiny, jak momentální situaci řešit.(pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné

z: <http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/rodinne-konference/>)

- 6) **Vytvoření vzdělávacích programů a vzdělávání vybraných cílových skupin** - v návaznosti na předcházející aktivity byly následně vytvořeny vzdělávací moduly, týkající se šíření informací o zpracovaných standardech kvality SPOD, nástrojích pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny, systému fungování sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi a systému výkonu profesionální péstounské péče a mezi další osoby. Vzdělávání byli pracovníci OSPOD, poskytovatelé služeb pro rodiny a děti a osoby pověřené k výkonu sociálně právní ochrany. Mezi další cílové skupiny patřily veškeré další subjekty, podílející se jakýmkoli způsobem na práci s ohroženou rodinou a dítětem. (pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-vzdelavacich-programu/>)
- 7) **Národní kampaň „Právo na dětství“** - MPSV zahájilo v rámci vytvoření komunikační strategie rozsáhlou informační kampaň "Právo na dětství", jejímž cílem bylo podnítit debatu ve společnosti na téma péče o ohrožené děti a zapojit do aplikace systémových změn co nejširší okruh subjektů, včetně odborné i laické veřejnosti.

V rámci kampaně vznikla komunikační strategie, byly natočeny filmové spoty, vytvořen grafický manuál na téma „*Vzpomínky na dětství*“, byla zrealizována putovní interaktivní výstava „*I já chci mít vzpomínky na dětství*“, která umožnila zábavnou a zajímavou formou přiblížit široké veřejnosti, co znamená být pěstounem. V neposlední řadě byl vytvořen interaktivní katalog, sloužící jako pomocník pro snadnou a rychlou orientaci ve složitých rodinných situacích, které by mohly vést k odebrání dítěte. On-line katalog je určen zejména pracovníkům OSPOD, ale i dalším složkám systému péče o ohrožené děti. Zaměřuje se na typologii sociálních jevů a obsahuje návody a postupy, jak je možné v konkrétní situaci postupovat, s kým spolupracovat a na koho se lze obrátit se žádostí o pomoc. Katalog je přístupný on-line na [pravonadetstvi.cz \[online\]](http://katalog.pravonadetstvi.cz/home/). © 2013 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://katalog.pravonadetstvi.cz/home/>)

Pro zainteresované subjekty, instituce a služby s přímou vazbou na problematiku péče o ohrožené dítě a rodinu bylo v rámci kampaně uspořádáno několik workshopů a odborných konferencí, připraveno mnoho odborných materiálů a zpřístupněny výstupy jednotlivých aktivit systémové podpory. Široká veřejnost byla oslovována především prostřednictvím médií. V rámci kampaně bylo vytvořeno a distribuováno mnoho informačních materiálů, letáků a brožur, byly veřejně elektronicky zpřístupněny informační brožury, bulletiny a videa.(pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-trans formace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/narodni-kampan-pravo-na-detstvi/>)

Hlavním zdrojem informací o průběhu projektu a jeho výstupech je server www.pravonadetstvi.cz, kde lze nalézt aktuální zprávy o jednotlivých aktivitách projektu, materiály související s jednotlivými aktivitami a další odkazy.

4 Zásadní změny v sociálně-právní ochraně dětí

Jak již bylo uvedeno výše, v souvislosti s transformací byl novelizován zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a to zákonem č. 401/2012 s účinností od 1. ledna 2013, čímž došlo k inovaci systému péče o ohrožené děti a proměně výkonu SPOD a práce s rodinou. Novela od základu mění metodu práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Tato novela již konkrétně hovoří o povinnostech OSPOD využít specifické metody a nástroje vedoucí k sanaci rodiny, jako je kupříkladu vyhodnocování situace dítěte a rodiny, individuální plánování, pořádání případových konferencí a využívání multidisciplinární spolupráce.

Rovněž se v této kapitole budu zabývat pěstounskou péčí na přechodnou dobu, které se rovněž transformace týká. Vzhledem k tomu, že problematika pěstounské péče na přechodnou dobu je velmi obsáhlá, budu se jí v mé diplomové práci věnovat pouze okrajově.

4.1 Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Dle § 10, odst. 3, písm. c) ZSPOD je povinností OSPOD pravidelné vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny z důvodu zjištění, zda se jedná o dítě ohrožené či narušené, ve smyslu § 6 ZSPOD. Lhůta pro pravidelné přehodnocování není zákonem ani vyhláškou určena. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

Situace dítěte ve složité rodinné situaci by měla být důkladně, odborně a objektivně vyhodnocena ihned poté, kdy se OSPOD s případem seznámí. Vyhodnocení mapuje situaci, zjišťuje potřeby dítěte a míru jejich naplňování. Návrh na řešení situace a následný individuální plán péče o dítě musí být založen na objektivních a co nejúplnějších informacích. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7266/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-2.pdf)

4.1.1 Oblasti vyhodnocování situace dítěte a rodiny

§ 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dále už jen vyhláška č. 473/2012 Sb.), vymezuje zaměření a rozsah vyhodnocování a rozděluje jej do několika oblastí.

„Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny vychází z individuálního přístupu k dítěti a provádí se na základě

a) Vyhodnocování situace dítěte, které zahrnuje:

1. zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte,
2. vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno,
3. posouzení úrovně tělesné ho a duševní ho vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte,
4. zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání,
5. určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte,
6. vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání,
7. zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti,
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě,

b) vyhodnocování situace rodiny, které zahrnuje:

1. analýzu situace rodiny a rodinného prostředí,
2. analýzu příčin krize v rodině,
3. zhodnocení vztahu rodiče a dítěte,
4. určení potřeb rodiny,
5. určení možností rodiny, především vztahových, ekonomických a sociálních,
6. určení výchovných kompetencí a předpokladů rodičů k výchově dítěte a zhodnocení možných rizik ve výchově dítěte,
7. posouzení materiálních a finančních podmínek života rodiny,
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace rodiny v konkrétním případě,

c) vyhodnocování širšího prostředí rodiny, které zahrnuje:

1. určení možností v širší rodině, včetně vztahových, ekonomických a sociálních možností a jejich využitelnost pro rodinu,
2. určení možností v širším sociálním prostředí rodiny, včetně dostupnosti a kvality sociálních, zdravotních, výchovně - vzdělávacích a komunitních služeb a bezpečnosti lokality,
3. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení širšího prostředí rodiny v konkrétním případě.“ (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14306/vyhlasaka_ZSPOD.pdf)

Z výkladu ZSPOD od JUDr. Novotné je patrné, že vyhodnocení situace dítěte a rodiny v počáteční fázi intervence je náročným procesem. Na počátku spolupráce není možné odpovědět na všechny otázky v rámci vyhodnocovacího formuláře. Některé

oblasti dokonce není z pozice SPOD možné posoudit, neboť toto není v jeho kompetenci. Jedná se o oblast úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte, úroveň vlastností a schopností dítěte vzhledem k jeho věku apod. Posouzení těchto oblastí připadá konkrétním odborníkům na danou problematiku, např. pediatr, psycholog, psychiatr. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

4.1.2 Fáze vyhodnocování situace dítěte a rodiny

V manuálu implementace Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby IPOD pro OSPOD jsou uvedeny fáze procesu vyhodnocování. Těmito fázemi jsou:

1. Přípravná - plánování jednotlivých kroků, získávání informací a volba metod.
2. Sběr a záznam informací - zjišťování aktuálních, relevantních a úplných informací o rodině prostřednictvím rozhovoru s dítětem a dospělými, ze spisové dokumentace a odborných zpráv.
3. Třídění informací - navazuje na předchozí fázi, získané informace jsou systematicky tříděny a hodnoceny, případně jsou vymezeny další souvislosti, za účelem získání přehledu o situaci dítěte v různých rovinách jeho života, čímž lze zjistit zdroje případných ohrožení a možností ochrany.
4. Vymezení rizik a ochranných faktorů - výstup strukturovaného hodnocení, kdy lze jasně pojmenovat proč, jak a čím je, nebo může být dítě ohroženo a co by mohlo pomoci k řešení jeho nepříznivé situace.
5. Vymezení potřeb dítěte - konkrétní popis naplnění/nenaplnění potřeb dítěte a jaké jsou potřeby dítěte pro jeho zdárný vývoj.
6. Zjištění přání dítěte a rodičů - přání dětí a rodičů může být doplňujícím hlediskem celkového vyhodnocení.
7. Analýza situace dítěte a rodiny, určení míry ohrožení dítěte - shrnutí potřeb, ohrožení, rizik a ochranných faktorů ovlivňujících situace dítěte a rodiny. Toto je podklad pro IPOD.
8. Sestavení a realizace IPOD.
9. Aktualizace vyhodnocení - důraz na pravidelné vyhodnocování s ohledem na změny situace rodiny a dítěte. (MPSV, 2014)

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny usiluje o naplnění cílů, jako je definování potřeb dítěte, prověření jejich naplnění a zjištění silných stránek osob, které odpovídají za výchovu dítěte. V této souvislosti je hlavním cílem nalezení vhodné pomoci a podpory

rodině. Dále jde o nalezení zdroje podpory rodiny mimo její vlastní domácnost (širší rodina, komunitní služby, apod.). V neposlední řadě je výstupem vyhodnocení tvorba IPOD. (Racek, Solařová, Svobodová, 2014)

4.2 Individuální plán ochrany dítěte

Dle § 10, odst. 3, písm. d) ZSPOD je povinností OSPOD zpracovat na základě vyhodnocení individuální plán ochrany dítěte. Tento nástroj by měl vymezit příčiny ohrožení dítěte a stanovit cíle a kroky vedoucí k ochraně dítěte a posílení a pomoci jeho rodině. Jednotlivé kroky by měly být stanoveny časovým plánem. IPOD je proměnlivým a aktivním dokumentem, je možné jej upravovat, doplňovat a měnit v souvislosti s aktuální situací v rodině. Není také vyloučeno, že se plány zakotvené v IPOD vůbec nepodaří splnit. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014; MPSV, 2014)

4.2.1 Obsah IPOD

§ 2 vyhlášky č. 473/2012 Sb., vymezuje obsah IPOD.

„§ 2 *Obsah individuálního plánu ochrany dítěte*

(1) Individuální plán ochrany dítěte obsahuje

- a) popis příčin ohrožení dítěte a důvody zahájení sociálně-právní ochrany,*
- b) cíle navržených opatření, prostředky k jejich dosažení a ukazatele účinnosti jednotlivých opatření,*
- c) rozsah navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte a poskytnuté pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,*
- d) způsob naplňování navržených opatření, práv a zájmů dítěte v rozsahu sociálně-právní ochrany,*
- e) metody práce s rodinou a rozsah intervencí a pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte při péči o dítě a při jeho výchově, které zahrnují*
 - 1. posílení úlohy a funkce rodiny,*
 - 2. rozvíjení pečovatelských a výchovných schopností rodiny,*
 - 3. pomoc při sociálním začleňování rodiny,*
 - 4. poskytování pomoci dětem umístěným v náhradní péči a jejich rodinám, poskytování pomoci osobám pečujícím a osobám v evidenci,*
 - 5. posílení kompetencí rodiny v oblasti vzdělávání, přípravy na vyučování a motivace ke vzdělávání,*

f) *postup spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany s ostatními orgány veřejné moci a dalšími fyzickými osobami a právníckými osobami zapojenými do řešení situace dítěte,*
g) *rozsah spolupráce rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte s orgány sociálně-právní ochrany a dalšími fyzickými osobami, právníckými osobami a orgány veřejné moci zapojenými do řešení situace dítěte,*
h) *časový plán pro provádění konkrétních opatření sociálně-právní ochrany, i) způsob hodnocení a ověřování plnění navržených opatření nezbytných k ochraně dítěte ze strany rodičů, jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, orgánů sociálně-právní ochrany a dalších fyzických osob, právníckých osob a orgánů veřejné moci zapojených do řešení situace dítěte, a návrh dalších potřebných opatření nezbytných k ochraně dítěte,*
j) *plán vzdělávání dítěte a plán přípravy na budoucí povolání a osamostatňování se,*
k) *plán přípravy blížícího se výstupu dítěte z náhradní péče,*
l) *způsob sledování fungování rodiny po ukončení práce s rodinou.*“ (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14306/vyhlasaka_ZSPOD.pdf)

4.2.2 Vlastnosti IPOD

Jak již bylo uvedeno výše, vyhodnocení případu je podkladem pro tvorbu IPOD. Manuál implementace Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro OSPOD doplňuje vlastnosti IPOD následovně:

1. Konkrétnost - cíle i jednotlivé kroky by měly být konkrétně vymezeny.
2. Logičnost - jednotlivá opatření by na sebe měly logicky navazovat a mířit ke stanovenému cíli.
3. Strukturovanost - návaznost cílů dle důležitosti.
4. Časový limit - veškeré kroky musí být omezeny časovým termínem.
5. Přehlednost - struktura ve smyslu provázanosti cíle s opatřeními, aktivitami a následnou účinností.
6. Variantnost - zpracování více variant s ohledem na různé možnosti vývoje situace.
7. Přesahovost - žádné řešení není možné vnímat definitivně.
8. Stručnost - zachovávat přehled, srozumitelné a jednoznačné vyjádření.
9. Ohraničenost - cíle by měly vést k takovému řešení situace, ve kterém by bylo dítě stabilizované a nepotřebovalo intervenci OSPOD.

10. Jedinečnost - vyloučení existence dalších IPOD, veškeré jiné plány související s prací s rodinou musí být v souladu s IPOD. (MPSV, 2014)

Ve stanoveném časovém horizontu či v případě potřeby, při změně situace, je nutné IPOD přehodnotit, a to jednorázově nebo pravidelně. V tomto případě je třeba přehodnotit jednotlivé kroky, zjistit, zda jsou cíle naplňovány, pokud ne, z jakého důvodu. Pro úplnost je nutné zmínit, že jednotlivé cíle stanovené v IPOD by měly být definovány dle systému SMART – měly by tedy být specifické, měřitelné, akceptovatelné, reálné a termínovatelné. (Racek, Solařová, Svobodová, 2014)

Za vytvoření plánu péče o dítě odpovídá OSPOD, klíčový pracovník, pracující s rodinou, který jej zpracovává ve spolupráci s rodiči, odborníky a dalšími zainteresovanými subjekty (lékaři, školou, členy rodiny dítěte podle situace a potřeby). Zásadním pravidlem pro vytvoření kvalitního a funkčního IPOD je zapojení všech zúčastněných stran. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7267/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-3.pdf)

Čím je dítě starší, tím vhodnější je jej do sestavování IPOD zapojit. (Racek, Solařová, Svobodová, 2014)

4.3 Případové konference

Dle § 10, odst. 3, písm. e) ZSPOD se ukládá OSPOD povinnost pořádat pro řešení případů ohrožených dětí a rodin případové konference. Tato metoda sociální práce je podmíněna spoluprací OSPOD s rodinou, dítětem a dalšími zainteresovanými subjekty v tom kterém konkrétním případě ohroženého dítěte. Účelem je koordinace spolupráce, postupu všech zúčastněných složek s cílem hledání nejlepšího řešení situace ohroženého dítěte. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

Důvodem pro svolání PK bývá většinou situace ohroženého dítěte, kdy nejsou naplňovány jeho potřeby a která by mohla vést k dalšímu prohlubování problémů, případně nutnosti odebrání dítěte z rodiny. Realizací PK dochází k podpoře rodiny ze strany multidisciplinárního týmu a aktivnímu odstraňování příčin obtíží za účelem zlepšení situace dítěte a rodiny. Účastníky PK je vždy OSPOD, dále zpravidla rodiče, rodinní příslušníci, v případě vhodnosti a dle aktuální povahy případu také dítě, dále zástupci školského, pobytového a zdravotnického zařízení, psycholog, terapeut, pracovník neziskové organizace, soud, policie a další zainteresovaní odborníci. (Bechyňová, 2012)

V průběhu setkání na PK dochází mezi účastníky k výměně aktuálních informací, zhodnocení situace dítěte a hledání možností nejvhodnějších řešení. Výsledkem je stanovení jednotlivých opatření a tvorba IPOD. (MPSV, 2014)

Účelem a smyslem PK je zapojení spolupracujících subjektů, zefektivnění spolupráce subjektů a minimalizování nesprávných postupů. Smyslem je především využít všech poznatků shromážděných o dítěti a jeho rodině, získat a sdílet stanoviska ostatních informovaných subjektů a ověřit správnost doposud zvolených postupů. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf)

4.3.1 Cíle PK

Cílem uspořádání PK je především:

1. Rychlá reakce na vzniklou situaci v rodině, ohrožující dítě.
2. Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalezení nejvhodnějšího řešení.
3. Vytvoření osobních kontaktů, možnost zapojení širší rodiny a dalších složek, které mohou pro rodinu představovat podpůrnou síť.
4. Aktivizace rodiny.
5. Koordinace péče.
6. Získání nástroje pro ověření plnění dohodnutých opatření, kroků a cílů - vytvoření IPOD. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>)

4.3.2 Typy PK

Bechyňová (2012) rozlišuje několik typů PK s ohledem na situaci dítěte, rodiny a cíle. Těmito typy jsou:

1. Klasická PK - nejběžnější v praxi využívaný typ PK, můžeme dále rozdělit na úvodní, průběžnou a závěrečnou. Časová dotace je zhruba 2 – 2,5 hodiny.
2. Urgentní PK - svolána v případě vysoké míry ohrožení dítěte a jeho potřeb, nicméně v rodině jsou zdroje, které by umožnily ponechat dítě v rodině. Jde o zajištění nejnutnějších potřeb dítěte a podporu rodiny v zátěžové situaci, výsledkem je krátkodobý plán aktualizován na následné klasické PK.

3. Motivační PK - popisuje situace, kdy rodina dosáhla pozitivní změny. Cílem je podpora motivace rodičů a dítěte ze strany ostatních zúčastněných za účelem eliminace vzniku dalších problémů či zastavení nežádoucí situace.
4. Metodická PK - tuto svolává nadřízený metodický orgán v případě řešení složitého případu dítěte. Obvykle se svolává bez účasti rodičů, cílem je rozšíření spektra odborných názorů a posílení dovedností OSPOD při realizaci PK.
5. Expertní PK – poskytnutí a využití nezávislých rad a doporučení ze strany dalších nezávislých odborníků odborníkům zainteresovaným v obtížném případě. (Bechyňová, 2012)

4.3.3 Principy a pravidla průběhu PK

V zájmu zachování podpůrného prostředí a podpory samostatnosti klienta s důrazem na respekt a partnerství jsou stanoveny principy PK, které jsou následující:

1. Zájem dítěte a individuální přístup - adekvátní pomoc a podpora reagující na potřeby ohroženého dítěte.
2. Aktuálnost - zohlednění možností a životní situace klienta (dítěte) a jeho rodiny.
3. Objektivita - je nutné se vyhnout subjektivním pohledům založeným na nepodložených informacích.
4. Bezpečné prostředí - zachování důvěrnosti a diskrétnosti, zachování mlčenlivosti s ohledem na osobní a citlivé údaje, které jsou na PK uvedeny.
5. Spolupráce - vzájemná součinnost a kooperace všech zúčastněných stran.
6. Koordinace - stanovení jasného a jednotného cíle.
7. Efektivita - v důsledku jednotného postupu je zajištěna vysoká efektivita pomoci. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>)

Pravidla průběhu PK jsou jasně dána v zájmu zachování zdárného a efektivního průběhu a výsledku PK.

„Pravidla průběhu případové konference:

1. *Rovnocennost všech účastníků (vzájemný respekt a úcta)*
2. *Otevřenost všem vzneseným myšlenkám a nápadům*

3. *Srovnatelný prostor a čas pro vyjádření každého účastníka*
4. *Srozumitelnost pro všechny účastníky*
5. *Podchycení každého impulsu (zapsáním na flipchart)*
6. *Zaměřenost na cíl setkání*
7. *Ukázněnost v projevu – vracíme se zpět k hlavnímu cíli, odbíhá - li od něj debata*
8. *Dodržování agendy a časového rozvrhu*
9. *Snaha o dosažení souladu s přijatými závěry*
10. *Respekt k přijatým závěrům*
11. *Vypracování výstupu (individuálního plánu) z případové konference*
12. *Použití výstupu (individuálního plánu) z případové konference pro další spolupráci*
13. *Průběžný monitoring.*“ (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>)

4.3.4 Struktura PK

Pro zachování smyslu PK je důležité dodržet určitou strukturu, která zajistí logickou návaznost jednotlivých kroků. Prvotním krokem je **příprava**, v rámci které by mělo ze strany svolavatele, tedy klíčového pracovníka OSPOD, dojít k obeznámení všech zúčastněných s důvodem, obsahem a formulovaným cílem PK dle metody SMART (viz. výše). Organizačně je nutné rozeslat pozvánky účastníkům, zajistit zapisovatele a moderátora, který je zodpovědný za průběh PK a provází účastníky celým procesem. V **úvodu** PK jsou účastníci ze strany moderátora přivítáni a seznámeni s průběhem, pravidly, mlčenlivostí a časovým rozvrhem PK, jsou seznámeni s cílem PK. Následuje **sdělení svolavatele k aktuální situaci**, v rámci kterého jsou přítomní seznámeni s případem, aktuální situací a dosavadními kroky. Při **věcné a řízené diskusi** mají všichni zúčastnění možnost vyjádřit se k situaci v rodině z vlastního pohledu. Následuje **komplexní vyhodnocení**, kdy je nutné posoudit naplňování potřeb dítěte a míru jeho ohrožení a definovat společné kroky, vedoucí k podpoře rodiny. Ve fázi **plánování** jsou jednotlivé kroky zaznamenány do zápisu z PK nebo samostatného formuláře IPOD. Následuje **ověření** reálné možnosti naplnění plánu za aktivní účasti osob, jichž se činnosti v plánu týkají. Před ukončením PK jsou všichni **seznámeni** s jednotlivými kroky, rodiče a dítě jsou **motivováni** ke spolupráci na realizaci výstupů. **Závěrem** je nutné shrnutí

a poděkování ze strany moderátora a možnost reflexe přítomných k průběhu jednání. Následuje podpis zápisu PK a IPOD. (Bechyňová, 2012)

4.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Hlava V ZSPOD, § 27a, upravuje institut pěstounské péče na přechodnou dobu (dále jen PPnPD). Tuto péči mohou vykonávat osoby, jež byly zařazeny do evidence, vedené krajským úřadem. Jedná se o osoby, splňující v rámci odborného posouzení specifické předpoklady a schopnosti a jejich zařazení do evidence souvisí s odpovídající přípravou. Na návrh OSPOD může svěřit soud dítě osobě v evidenci do PPnPD, a to na:

- „a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,*
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo*
- c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.“* (Novotná, Burdová, Jurková, 2014, s. 184)

Soud je povinen pravidelně přezkoumávat přetrvávající důvody pro svěření dítěte do PPnPD. Tato může trvat nejdéle 1 rok, do této doby by mělo být pracováno s rodinou tak, aby byly poměry v rodině uzpůsobeny převzetí dítěte zpět do péče rodičů. V opačném případě musí být řešena jiná forma náhradní rodinné péče. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

Jak vyplývá z mnoha výzkumů a studií, institucionální péče v raném věku má dlouhodobý negativní dopad na dítě v oblasti jeho sociálního, emočního a psychického vývoje. Tyto děti mohou být ve svém dalším vývoji opožděny, mají potíže v navázání sociálního kontaktu a citových vazeb, vyskytují se u nich psychické obtíže a psychiatrické diagnózy, děti jsou nedůvěřivé, či naopak důvěřivé příliš. Negativních důsledků může být další nepřehledné množství. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf)

Forma PPnPD by měla být využita u všech dětí, které jsou nuceny dočasně pobývat mimo vlastní rodinu. Umístění by měla předcházet příprava dítěte, seznámení se situací a vysvětlení možnosti zachování kontaktu s biologickou rodinou, a to vhodným způsobem s ohledem na jeho věk. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf)

Institut pěstounské péče souvisí s přiznáním finančních dávek. S novelou ZSPOD přešly formálně dávky pěstounské péče z původního zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře právě pod ZSPOD, u některých typů dávek se změnila jejich výše.

Dle § 47j, ZSPOD činí výše odměny pěstouna, jde-li o osobu v evidenci, tedy o pěstouna na přechodnou dobu, za kalendářní měsíc 20 000 Kč, a to i v případě že právě o žádné dítě fakticky nepečuje. (Novotná, Burdová, Jurková, 2014)

V případě PPnPD je zohledněna náročnost této profese, zejména připravenost kdykoli přijmout do péče dítě. Pokud hovoříme o profesi, je nutné podotknout, že odměna pěstouna je posuzována jako plat, je z ní odváděno zdravotní a sociální pojištění. (mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf)

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu je velmi širokou problematikou a obsáhlým tématem, který by vydal na samostatnou diplomovou práci. Vzhledem k tomu, že se nebudu v praktické části své práce touto problematikou prioritně zabývat, v teoretické části jsem zmínila toto téma pouze okrajově.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části své diplomové práce bych ráda navázala na předchozí kapitoly části teoretické, ve kterých jsem definovala výkon SPOD, popsala průběh transformace systému péče o ohrožené děti a přiblížila zásadní změny ZSPOD přinášející nové přístupy a metody v práci pracovníků OSPOD.

V úvodu této části si stanovím výzkumný cíl a výzkumnou otázku, dále popíši metody výzkumu a výzkumný vzorek. V rámci výzkumu samotného se budu zabývat vnímáním legislativních změn, které přinesly nové přístupy a metody práce oblasti SPOD z pohledu pracovníků OSPOD, kdy následně přiblížím analyzované výsledky výzkumu a závěrem provedu celkové shrnutí.

5.1 Cíl praktické části

Hlavním cílem výzkumné části je zjistit, analyzovat a prozkoumat vnímání legislativních změn a nových metod a přístupů souvisejících s novelou ZSPOD z pohledu pracovníků OSPOD Šumperk a posoudit vliv a účelnost těchto změn na výkon jejich profese. Tomuto cíli odpovídá hlavní výzkumná otázka, která zní: **Jak vnímají pracovníci OSPOD Šumperk legislativní změny a jak pohlíží na účelnost a vliv těchto změn při výkonu své profese?**

Z této výzkumné otázky vycházejí další dílčí podotázky:

Jak vnímají pracovníci OSPOD Šumperk novelu ZSPOD s ohledem na přínos při výkonu jejich profese?

V čem vidí pracovníci OSPOD Šumperk bariéry ve výkonu své práce v souvislosti s novelou ZSPOD?

Co by pracovníci na novele ZSPOD změnili?

Podobnou problematikou se již ve svých diplomových pracech zabývaly např. Jurajdová či Bělohoubková. Výsledky a porovnání těchto výzkumů s mými srovnám v kapitole diskuze.

5.2 Charakteristika respondentů

Výzkumný vzorek pro praktickou část diplomové práce jsem zvolila tak, aby souvisel s daným cílem. Z tohoto důvodu jsem respondenty vybrala metodou záměrného výběru, za účelem vybrání takových respondentů, které spojuje společná charakteristika související s daným výzkumem. (Gavora, 2010)

Pro výzkum jsem tedy vybrala pracovníky OSPOD Městského úřadu Šumperk, a to z důvodu, že zde sama pracuji od roku 2014 jako kurátor pro děti a mládež. V souvislosti s mým nástupem na tuto pozici jsem pociťovala ze strany pracovníků různorodé reakce na změny, které novela ZSPOD přinesla, což bylo hlavním důvodem pro výběr tématu mé diplomové práce. Výzkumný vzorek jsem zúžila z celkového aktuálního počtu 18 zaměstnanců OSPOD Šumperk požadavkem, aby konkrétní respondenti pracovali na úseku SPOD ještě před účinností novely ZSPOD, tedy aby měli možnost posoudit výkon profese před a po nastalých změnách. Tímto výběrem prošlo 10 potencionálních respondentů. Tyto jsem oslovila osobně nebo e-mailem. S provedením rozhovoru souhlasili všichni vytipovaní pracovníci, se kterými jsem se domluvila na konkrétním termínu. Dva pracovníci bohužel plánovaný rozhovor později odřekli z důvodu pracovního vytížení, jeden pracovník onemocněl. Výsledný vzorek tedy tvoří 7 respondentů, resp. respondentek ženského pohlaví. Všichni respondenti mi dovolili rozhovor nahrávat s tím, že jeho přepis bude použit pro výzkum mé diplomové práce a nebude dále rozšiřován. Všichni si také přáli zůstat v anonymitě.

5.3 Metodický rámec výzkumu

S ohledem na charakter zkoumané problematiky jsem se rozhodla použít metodu kvalitativního výzkumu. Tento způsob výzkumu se zaměřuje na život, chování a vzájemné vztahy mezi lidmi, zjišťuje nepříliš známé jevy a přináší nové názory a poznatky o již známých úkazech. (Strauss a Corbinová, 1999)

U kvalitativního výzkumu je základem vyhledávání a následná analýza zjištěných informací za účelem přiblížení a pochopení stanoveného problému. (Hendl, 2008)

Metodu kvalitativního výzkumu jsem zvolila jako nejvhodnější s přihlédnutím na cíl praktické části mé práce, kterým je zjištění vnímání změn ve výkonu SPOD z pohledu pracovníků, získání jejich subjektivních názorů, zkušeností, podnětů a poznatků vycházejících z praxe. Z tohoto důvodu je nutné proniknout více do hloubky této problematiky, což by mi kvantitativní výzkum neumožnil.

5.4 Metoda sběru dat

V kvalitativním výzkumu se využívá řada způsobů získávání dat, zejména pomocí rozhovorů, dokumentů nebo pozorování. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Za účelem získání co nejpodrobnějších a ucelených informací jsem jako techniku pro sběr dat využila **rozhovor**. Tímto způsobem jsou účastníci dotazováni pomocí několika otevřených otázek a jejich odpovědi jsou zaznamenávány. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Konkrétně jsem použila rozhovor polostrukturovaný, kdy jsem si sestavila seznam otázek, které chci respondentům položit. Závěrem jsem respondentům položila volnou otázku, v rámci které se mohli volně vyjádřit k danému tématu. Pořadí a formulaci otázek je možné individuálně přizpůsobit situaci a pružně měnit v rámci rozhovoru, případně lze doplnit o další otázky, dle průběhu rozhovoru. Tato metoda dává možnost zaznamenávat doslovné odpovědi tázaných. (Hendl, 2008)

Otázky do polostrukturovaného rozhovoru jsem formulovala následovně:

- 1) Jak dlouho pracujete v tomto oboru a na jakém úseku?
- 2) Jaké změny pociťujete ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?
- 3) Jak tyto změny vnímáte, jaký k nim máte postoj?
- 4) Jaký konkrétně vidíte ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?
- 5) Jakou oblast novela nepokrývá, v čem je naopak „zbytečná“?
- 6) Jak ovlivnily nové metody Vaši práci s rodinou, s klientem, v terénu?
- 7) Jaký máte postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?
- 8) Jaký konkrétně vidíte ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?
- 9) Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?
- 10) Co byste na formuláři podrobného vyhodnocení doplnil/a, co naopak vypustil/a?
- 11) Jaký máte postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?
- 12) Jaký konkrétně vidíte v IPOD přínos, jaká úskalí?
- 13) Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?
- 14) Jaký máte postoj k případovým konferencím?
- 15) Jaký konkrétně vidíte v PK přínos, jaká úskalí?
- 16) Jak vypadá pořádání PK v praxi?
- 17) Jak hodnotíte spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?
- 18) Máte nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce?

5.5 Organizace získávání dat

Jak jsem již uvedla výše, pro výzkum jsem vybrala pracovníky OSPOD Městského úřadu Šumperk, kdy jsem výzkumný vzorek zúžila z celkového aktuálního počtu 18 zaměstnanců OSPOD Šumperk požadavkem, aby konkrétní respondenti pracovali na úseku SPOD ještě před účinností novely ZSPOD, tedy aby měli možnost posoudit výkon profese před a po nastalých změnách. Tímto výběrem prošlo 10 potencialních respondentů, které jsem oslovila osobně nebo e-mailem. S provedením rozhovoru souhlasili všichni vytipovaní pracovníci, se kterými jsem se následně domluvila osobně či telefonicky na konkrétním termínu provedení rozhovoru, seznámila je s názvem a cílem mé diplomové práce. Po vzájemné domluvě byly předem všem dotazovaným zaslány otázky. Jak jsem již uvedla výše, dva pracovníci plánovaný rozhovor později odřekli z důvodu pracovního vytížení, jeden pracovník onemocněl. Výsledný vzorek tedy tvoří 7 respondentů.

Všichni respondenti mi dovolili rozhovor nahrávat s podmínkou, že jeho doslovný přepis bude použit pouze pro výzkum mé diplomové práce a nebude dále rozšiřován.

Všichni dotazovaní si také přáli zůstat v anonymitě, respondenty jsem tedy označila smyšlenými křestními jmény.

Rozhovory byly provedeny na pracovišti v termínu 29. 3. 2017 – 7. 4. 2017 v polední pauze či po pracovní době, a to o samotě s každým z respondentů v jejich kanceláři, kdy toto místo si všichni sami zvolili. Průměrně trvalo provedení každého rozhovoru zhruba 15 - 20 minut.

Vzhledem k tomu, že se se všemi dotazovanými po pracovní stránce znám a jsme kolegové, nebylo nutno se více představovat. Všem jsem opakovaně sdělila, s jakým cílem je s nimi rozhovor prováděn a ubezpečila je o zachování jejich anonymity. Rozhovory byly nahrávány na diktafon z důvodu možnosti následného doslovného přepisu všech pořizovaných rozhovorů. Tyto doslovné přepisy rozhovorů jsou uvedeny v příloze č. 1 předkládané diplomové práce.

Průběhy rozhovorů hodnotím kladně, oceňuji zejména ochotu a vstřícnost mých kolegů.

Dále jsem tedy všechny rozhovory převedla do písemné podoby, doslovně přepsala a zpracovala data zvolenými, níže popsanými metodami. Dle nejčastějších odpovědí a nejčtenějších tématů v rozhovorech jsem sestavila kategorie v otevřeném kódování.

5.6 Analýza získaných dat

Pro vyhodnocení dat jsem zvolila jako nejvhodnější metodu **zakotvené teorie**, která se zaměřuje na sociální procesy, vzájemné působení mezi lidmi a dynamické popisy dějů. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Podstatou analýzy dat pomocí zakotvené teorie je otevřené, axiální a selektivní kódování, díky kterým dojde k rozkladu a následné reprodukci získaných údajů. Pro svoji práci jsem vybrala **otevřené a axiální kódování**, které jsem pro svůj výzkum zvolila, neboť cílem mé diplomové práce není vytvoření nové teorie, ale zjištění subjektivních postojů pracovníků OSPOD k novele ZSPOD. Otevřeným kódováním docílíme prvotní analýzy získaných údajů, které rozčleníme na jednotky (slovo, věta, odstavec), kterým je přidělen kód v podobě jména nebo označení. (Strauss a Corbinová, 1999)

Takto získané kódy se analogicky seskupují podle souvislých myšlenek a podobných témat, souvisejících s výzkumným cílem. (Švaříček a Šed'ová, 2014)

Ve fázi axiálního kódování je přihlíženo k příčinám, podmínkám a důsledkům jednotlivých jevů, čímž jsou získané informace opětovně složeny, jsou objevovány nové souvislosti, propojovány jednotlivé **kategorie**. (Strauss a Corbinová, 1999)

Tento model je tvořen:

- „*příčinnými podmínkami - události, případy, dění, které vede k výskytu nebo vzniku nějakého jevu,*
- *jevy - myšlenka, událost, dění, případ, na který se zaměřuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání nebo interakcí nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vztah,*
- *kontexty - konkrétní soubor vlastností, které jevu náleží, tj. umístění událostí nebo případů tohoto jevu na dimenzionálních škálách. Kontext představuje konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce,*
- *intervenujícími podmínkami - strukturální podmínky související se strategiemi jednání nebo interakce, které jevu náleží. Usnadňují nebo naopak znesnadňují strategie, použité v určitém kontextu,*
- *jednáními - strategie vyvinuté ke zvládnutí, ovládnutí, vykonávání nebo reagování na jev za určitého souboru percipovaných podmínek,*
- *následky - následky nebo výsledky jednání a interakce“.* (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70)

Na základě analýzy dat ze získaných rozhovorů jsem vymezila jednotlivé kategorie, týkající se podobného tématu. Dle četnosti jednotlivých témat vyplývajících

z odpovědí respondentů jsem stanovila na základě otevřeného kódování následující kategorie:

Kategorie č. 1 – Vnímání novely ZSPOD z pohledu respondentů

Kategorie č. 2 – Přínos novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů

Kategorie č. 3 – Úskalí novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů

Kategorie č. 4 – Praktický dopad vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny na práci respondentů

Kategorie č. 5 – Praktický dopad tvorby IPOD na práci respondentů

Kategorie č. 6 – Praktický dopad pořádání případových konferencí na práci respondentů

Kategorie č. 7 – Další poznatky, případné připomínky k novele ZSPOD, podněty vedoucí ke zdokonalení systému SPOD z pohledu respondentů (možné další legislativní změny, návrhy na doplnění)

K jednotlivým kategoriím jsem přiřadila doslovné odpovědi dotazovaných, týkající se daného tématu. Kategorie vytvořené otevřeným kódováním budou pomocí axiálního kódování opětovně seskupeny za účelem odhalení nových souvislostí.

Otevřené kódování

5.6.1 Kategorie 1 - Vnímání novely ZSPOD z pohledu respondentů

V této kategorii se odráží vnímání respondentů novely ZSPOD jako takové. Respondenti se shodují na tom, že v souvislosti s účinností novely ZSPOD a novými úpravami, které byly tímto zaneseny do jejich práce, se navýšila práce administrativního charakteru. Z tohoto důvodu vnímají respondenti celkově novelu spíše negativně, kdy byrokratické úkony, související s novými metodami, se pracovníkům nejeví při práci s rodinou a klientem jako důležité, efektivní a přínosné a respondenti se domnívají, že z tohoto důvodu nezbyvá čas na faktickou práci s rodinou a klientem.

Petra: *„Pociťuju změny administrativního charakteru, kdy se neuvěřitelným způsobem rozbujela byrokracie, kterou máme potírat, a nedělám nic jiného než papíruji, papíruji, papíruji..., nemluvě o zbytečnosti těchto papírů ... ovlivnily mě negativním způsobem, tím, že se navýšila administrativa...aaa...je potřeba o mnoho víc prostě sedět u počítače*

a v kanceláři, ale... ta samotná činnost, kdy...vyloženě neříkám, že kontrolní mechanismy, ale i ta preventivní aktivita v terénu, to jako nelze vykonávat, protože člověk musí dělat naprosto zbytečné kroky. “

Marcela: „Spíš je to přetížení co se týká papírování... papíry, papíry, papíry,... , místo abychom byli v terénu, tak jsme..., prostě... sedíme u počítače a myslím si, že to není jako účelný tady v tom našem povolání. ... vlastně to vyhodnocování, IPODy a všechno s tím spojený... člověka to zahltí časově, takže nemá čas tak trávit v tom terénu a pomáhat vlastně. Jo? Takže to řešíme tady z kanceláře vlastně. ... Dřív to bylo celkově víc o té sociální práci a sanaci rodiny a teď jsme tlačeni úplně někam jinam, je to všechno nucený, myslím si, že to není dobrý. A víc se to posunulo z té práce z terénu do té kanceláře... .“

Lucie: „Ehm,... pociťuju negativní změny... přibyla administrativa, s vyhodnocováním a individuálním plánováním ... Jak říkám, vnímám to negativně... .“

Romana: „Administrativní náročnost bych řekla hlavně, jako ... moc papírování ve smyslu individuálního plánování, vyhodnocování, ... to prostě Já je vnímám negativně, protože jako je to na úkor osobní práce s tou rodinou.“

Berenika: „... přibýlo víc papírování a to tím pádem má i dopad na tu práci s těma klientama tak tam ta hlavní změna byla co se týče vyhodnocení, individuálních plánů a takovýho ... hmm, asi, asi si lidi myslej, že se tím nahradí ta samotná práce, nicméně to je akorát zdržování od té samotné práce s těma lidma, prostě ... a dělat tu práci pořádně ... člověk furt přemýšlí, aby to bylo zapsaný, aby měl všechny papíry v pořádku, vyhodnocení, IPODy, číslování, ale ten efekt to nemá vůbec žádný pro nikoho a pro klienty už vůbec ne.“

Ingrid: „No oproti dřívějšímu hlavně ty vyhodnocování a vypracování IPODů, vlastně tím se zvýšila administrativa a vlastně i délka toho zamýšlení nad tím případem, jak správně formulovat ty cíle a ty potřeby, žeten samotný dopad ... na tu práci s klienty to stejně asi žádný efekt nemá, protože dříve to bylo v rámci těch protokolů, ale teď se to musí vlastně zvýšenou administrativou vypisovat, přepisovat ty zprávy“

Jitka: „*Tak že došlo k nárůstu papírové práce a byrokracie ... Všechno je o lidech, ne o papíru. Záleží, jak si to člověk poskládá, já si to poskládám ... zatěžuje mě samozřejmě papírování, všechny zatěžuje papírování, ale člověk s tím musí nějak žít.*“

Z důvodu navýšení administrativy v souvislosti s vyhodnocováním dítěte a jeho rodiny a tvorby IPOD se respondenti shodují na tom, že k těmto změnám mají stanovisko spíše negativní, a to z důvodu časové zátěže, která je odvádí od možnosti faktické práce s rodinou. Navíc nevnímají tyto administrativní úkony při své práci jako důležité a efektivní.

5.6.2 Kategorie č. 2 – Přínos novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů

Většina respondentů se vyjádřila v tom smyslu, že žádný přínos či pozitiva v novele ZSPOD neshledávají, a to zejména z důvodu převažujících negativ, které budou zmíněny v další kategorii.

Petra: „*No... přínos... eee..., přínos po praktické stránce jako asi nevidím..., jsou tam určité věci, které mě samozřejmě zaráží víc, některé mě zarážejí míň, s některýma se lze smířit, s některýma se nelze smířit... .*“

Marcela: „*Přínos... (smích)... mě vůbec nic nenapadá teďka, no, spíš ty negativní.*“

Berenika: „*Noo ... tak nějaký přínosy mě asi vůbec nenapadaj, ... protože všechno se to předtím dělo taky, jo ... bez toho, aniž by se to muselo takle složitě všechno zapisovat takže nějaký pozitiva v tom nespátřuju... .*“

Ingrid: „*Přínos nevidím... .*“

Některé respondentky dovedly zmínit v rámci vyjádření pozitivního přínosu konkrétní věci, které se v jejich práci změnilo. Pohled na tyto přínosy se různí z pohledu respondentů v kontextu výkonu agendy jejich práce.

Marcela: „*Ted' jenom co mě napadá, že tam přibylo, tak je vlastně předběžné opatření na vykazání, co se týká domácího násilí za nezletilé, to si myslím, že je velké pozitivum, to dřív nebylo... takže to se mi tam líbí.*“

Lucie: „*...třeba je lepší, že děcka umísťujeme my, což na jednu stranu je pozitivní, že to diagnostiky nedělají nám za zády, ale na druhou stranu pak zase sháníme a řešíme problém, pak to má i na nás negativní dopad, když nejsme schopni sehnat pro dítě ústav, tak je to tak půl na půl. ... Jo, a ještě je teda pozitivum, že můžeme umístit děcko do střediska výchovné péče, což teda před novelou nebylo... v rámci výchovného opatření.*“

Romana: „*Pokud bych mohla třeba v souvislosti s tou pěstounskou péčí, tak tam si myslím, že ... je dobrý docela ten kontakt s tou pěstounskou rodinou častější v rámci toho doprovázení, ty dohody o výkonu pěstounské péče.*“

Jitka: „*některý ty metody jsou dobrý, ale zase za předpokladu těch odborníků jako, jo? ... Výhody vidím v té multidisciplinární spolupráci ... občas něco v případovkách se vyřeší....*“

5.6.3 Kategorie č. 3 – Úskalí novely ZSPOD ve výkonu práce z pohledu respondentů

V následující kategorii jsou zmíněna negativa a úskalí, které vnímají pracovníci jako bariéry při výkonu jejich práce.

Petra: „*...převažuje ten negativní náhled na celou novelu, neb došlo k té administrativní zátěži a nedalo nám to do ruky, myšleno sociálním pracovníkům, žádné efektivní a účinné nástroje pro samotnou práci a pouze ty změny vnímám jako nástroj kontroly nadřízených orgánů, kdy samotný praktický dopad pro potřeby klientů, potažmo nás, sociálních pracovníků řadových, vidím jako nulový. ... samozřejmě papírování typu vyhodnocení či individuální plány, který zase беру jako jeden z možných nástrojů, nicméně v 99 % případů tak, jak to vnímám, klienti vůbec takovéto administrativní kroky a sepisování nějakých postupů nevnímají jako potřebné, nechťjí se na tom podílet, je to prostě pro ně krok jenom, který... mmm... musí udělat, protože je námi vyžadován, ale praktický dopad z jejich strany taky nevidím.*“

Marcela: „Přidalo to další starosti, jo? Viz to vyhodnocování, jo? Zabere to spoustu času... IPODy... říkám na rovinu, že to dělám i já místo klientů, s tím, že je seznámím a případně doladíme. Ale prvopočátek je prostě ode mě, což je špatně... To je jenom z těch časových důvodů. Já bych si ráda sedla s těma lidma sedla, promluvila a tak dále....“

Lucie: „... že musím klientům vysvětlovat, proč podepisují individuální plán, který jsem s nima v podstatě dělala vždycky, akorát to nebylo takhle sepsané, takže vysvětlování proč, potom shánění klienta v ten termín, kdy ten IPOD končí, vysvětlování, proč je třeba znovu stejnej, jako byl předtím, když se tam třeba ta situace nemění, no aaa... ... Jednoznačně přibýlo byrokracie, takže mám práce víc než dost.“

Romana: „Já je vnímám negativně, protože jako je to na úkor osobní práce s tou rodinou. ... já se s tím nekamarádím, tak prostě já to dělám jako na sílu, já to přiznávám, osobně, takže to je prostě jenom tak, že mě hoří termín a prostě to nějak jako ... odfláknu. To je prostě to, po čem já šáhnu až úplně naposledy, co dělám v té práci s tou rodinou jako úplně poslední, byť ten zákonodárce chtěl, aby to bylo jako první. Ale je to naprostej nesmysl ... naprostej nesmysl, protože první je ta práce s tím člověkem, to, že chodiš do rodiny, že s ním jednáš, ... už jenom to, že to pak musíš všechno zapisovat ... a pak ještě něco plánovat, to je prostě úplně... to je o ničem.“

Berenika: „... protože všechno se to předtím dělo taky, jo ... bez toho, aniž by se to muselo taklenc složitě všechno zapisovat ... teď je to akorát papír pro papír, zbytečný plýtvání papírem a naším časem a energií ... cíle se lidem dávaly do protokolu, to, na čem se domluvilo Já, abych pravdu řekla, tak dělám vyhodnocení až naposledy, hlavně když je třeba s tím spisem něco dělat, nějak s ním manipulovat, a IPODy to samý ... , prostě ta práce samotná je hotová, s těma lidma, aby to bylo všechno vyřešený, to je pro mě nejdůležitější ... když se řeší nějaký problém, tak samozřejmě IPODy sou, ale to vyhodnocení fakt až na konec. ... pro mě to není vůbec důležitý, pro mou práci ... zabírá to spoustu času a jak jsem říkala, já mám v práci jiný priority... . Celkově si myslím, že bysme měli víc dbát na tu práci s lidma a kam to vede, než abychom byli všichni vystresováni, jestli máme vyřešený a v pořádku papíry, který ve své podstatě vůbec nejsou pro tu práci samotnou důležitý.“

Ingrid: „... a úskalí je ta administrativa ... to je pořád dokola ... , ... na tu práci s klienty to stejně asi žádný efekt nemá, protože dříve to bylo v rámci těch protokolů, ale teď se to musí vlastně zvýšenou administrativou vypisovat... .Víc je té administrativy, protože jednak musím s klientama stejně sepsat protokol, musím si nachystat ten IPOD, musím si stanovit ty lhůty ... v tom je to složitější ..., ... ale dřív vlastně jsem dělala to stejné, ale měla jsem to v rámci toho protokolu. Dřív jsem taky chodila víc do té rodiny, teď si je víc zvu sem, takže je to náročnější i pro ty klienty, právě kvůli tomu stanovování, nebo vypracovávání toho IPODu a těch cílů, co má být v součinnosti s těmi klienty, takže si myslím, že to je víc zátěž i pro ty klienty. A samozřejmě časová zátěž nejen jejich, ale i moje ... s tím, že se tomu musím věnovat už dopředu, všechno si předpřipravít“

Jitka: „Úskalí je určitě papírování, vypisování, vyhodnocování, přepisování těch papírů , papír pro papír ... , ...je víc toho papírování, ale člověk si stejně musí udělat čas na tu rodinu, protože bez toho to nejde, když nebudu vědět, co se děje v terénu“

Jako úskalí novely je ze strany respondentů vnímána a zmiňována opět zejména administrativní a s tím související časová zátěž, jejíž dopad na faktickou práci s klientem je vnímán respondenty negativně. Splnění administrativních kroků nevnímají respondenti jako prioritu při práci s rodinou. Dotazovaní se dále shodují na neefektivitě nových nástrojů, zejména z důvodu bariér spolupráce a pochopení ze strany klientů. Toto negativní vnímání se prolíná s celkovým vnímáním novely.

5.6.4 Kategorie č. 4 – Praktický dopad vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny na práci respondentů

V této kategorii jsem se snažila nalézt odpověď na to, jaký praktický dopad při výkonu sociálně - právní ochrany dětí má na pracovníky konkrétně vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny, jedna z nových metod, kterou přinesla novela ZSPOD. Hledala jsem pozitiva i negativa, která pracovníci vnímají v souvislosti s vyhodnocováním.

Petra: „přínos pro konkrétně mě, sociální pracovníci, nevidím žádný, protože já pracuji s tím, že znám spis, znám spis ze sociálního záznamu, znám spis s konkrétní prací v rodině a vyhodnocení jako takové nepotřebuji, protože moje myšlenkové procesy se odehrávají v hlavě a nepotřebuji je házet na papír a jestliže cítím potřebu, z toho, co se mi odehrává

v hlavě, že ta rodina je ohrožená, tak nejsem...troufnu si říct, že nejsem až tak hloupá, že pokud to nemám na papíře, že si to nevyhonotím sama. Já to zase vnímám zase jenom jako nástroj kontroly ...; ... jako je potřeba na to nahlížet v té rovině jako samotného zpracování, kdy ta časová rovina by třeba nezabrala tolik práce, ve smyslu, ano, napsat šest stránek, když vím, co mám psát a mám o tom dostatek informací, tak to třeba někomu zabere půlden, někomu to zabere den, někomu to zabere hodinu, když bude mít rychlokurz psaní a podobně,..., nicméně chtějí se po nás v tom vyhodnocení takové informace a tak podrobně vypracované, že u toho člověk sedí a přemýšlí, co tam vůbec má napsat a proč to tam vůbec má psát a to znechucení je tak silné, že to potom komplikuje to samotné vypracování. A v podstatě na některé věci tam ani nejsme kompetentní odpovědět... ; ... no a potom to čistě jenom kopíruju a opravdu nepovažuju sociální práci za to, abysme slepě přepisovali tydlety zprávy a vlastně není možné přiložit k vyhodnocení tuhleto zprávu jako přílohu, že i to je podle mě naprosto nemyslný krok, co je po nás požadovanéj...; ...celý systém vyhodnocení, tak jak je to koncipováno, ten samotný papír a arch, je naprosto k ničemu.“

Marcela: „Myslím si, že je nesmysl třeba opisovat ty zprávy a různé ty lékařský a ze školy a tak, jo... to si myslím, že je blbost a ztráta času hlavně...; ... postupně tam dopisuju a rozšiřuju do toho vyhodnocení, ale jak říkám, není na to moc času.... Myslím, že nejsme, hlavně co se týče zdravotního stavu a výchovných způsobilostí vůbec toho rodiče a tak dále, tak to nejsme schopni.“

Lucie: „...nemyslím, že sociálního pracovníka, který dělá v terénu a dělá už delší dobu, že by ho vyhodnocení navedlo, jako že bych díky vyhodnocení přišla na to, co je potřeba...myslím si, že to je jenom prostě...stále to tak беру, že to je jenom sepisování a opisování toho, co je obsahem omkovoého spisu a zbytečná ztráta času. ...díky vyhodnocení jsem nikdy nepřišla na nic nového, co bych nevěděla...díky rozhovorům s klienty a díky práci v terénu. Myslím, si, že sběr těch informací... ten termín měsíc je šibeniční...; ...tak než vůbec si pozveme rodiče a začneme mluvit s dítětem, tak už jsou třeba tři týdny, pak třeba čekáme další měsíc na zprávy, takže se to vyhodnocení neustále přehodnocuje. Jako jedno kvalitní vyhodnocení u děcka, který neznáš, ti zabere minimálně, si myslím, celý pracovní den, abys to prostě dala dokupy. ... když nemám zprávu z diagnostáku, nebo od odborníka – etopeda, psychologa, psychiatra, tak prostě

nevyplňuju oblasti týkající se identity a emocionálního nastavení, protože to prostě nejsem schopná zjistit. ... já bych ho zrušila.“

Romana: „Je to podle mě nadbytečná práce, zatěžující zbytečně a myslím, že ani ty lidi to úplně nechápou...; ...tak samozřejmě je to práce, prostě navíc Někdy nad tím strávím třeba celý dopoledne, někdy celý den, prostě podle toho, jak ty informace mám nasbíraný. Něco musím dovyhledávat.... ... některý ty odkazy a to, co tam je potřeba vyplnit tak podle mě nejsou na to moje kompetence, zhodnotit třeba emocionální stránku dítěte. Nejsem psycholog jako jo. ... že by stačilo, kdyby bylo jednodušší....“

Berenika: „abych pravdu řekla, tak dělám vyhodnocení až naposledy, hlavně když je třeba s tím spisem něco dělat, nějak s ním manipulovat... ;... prostě ta práce samotná je hotová, s téma lidma, aby to bylo všechno vyřešený, to je pro mě nejdůležitější ...;..., ale to vyhodnocení fakt až na konec. ... pro mě to není vůbec důležitý, pro mou práci ... zabírá to spoustu času a jak jsem říkala, já mám v práci jiný priority...; ... pro mě to není důležitý ... ; ...některý z těch okýnek nemůžeme vyplnit v žádném případě, to je v kompetenci odborníků a když nemáme zprávy, tak to nejde ... a když je máme, tak to tam musíme opisovat jak blbci ... na co ??? Ta první část toho vyhodnocení je asi v pohodě, pak už se to i dost opakuje, no a u té identity, sociální prezentace a emocionálního vývoje, to si myslím, že opravdu jako úplně z naší pozice nevyhodnotíme. ... prostě nám říkají, že máme používat selskej rozum a vyhodnotíme si situaci a pak k tomu potřebujeme dvacetistránkovéj zbytečnej formulář.... No a ten čas, co to zabere. ... určitě zestručnit, zjednodušit.“

Ingrid: „...myslím, že to žádný efekt nemá, protože je to jenom zatěžování a časová náročnost prostě.... Navíc se to musí aktualizovat a jsou informace, které se můžou každou chvíli měnit – škola, lékaři, ... je to prostě administrativní zátěž, když by se to mělo pořád aktualizovat, ale nevím, jestli to má ten samotný efekt.... ...Já osobně ho v tom nevidím. ...sepíšu protokol a ten protokol pak přepíšu do vyhodnocení, o to je to zase složitější. Takže zase časová náročnost jak pro mě, tak pro rodiče. ...Některé oblasti taky vůbec nejsme schopní vyhodnotit, třeba tam píšu, že pro krátkodobost nejsme schopní vyhodnotit.; ... stejně je to opsaný z těch zpráv, který jsou přiložený ve spise...; U případů, kde vlastně už ten spis nějaký tady máme ve spisovně, třeba z předchozí doby, tak už tam ledasjaké informace jsou, ale pokud zákonodárce chtěl, abysme vždy s rodinou

začali pracovat podle čistýho listu a nezabývali se dobou minulou, tak je to stejně zase k ničemu a ten efekt to nemá, protože ty problémy v rodině nevymizí tím, že se něco uzavře.“

Jitka: „...negativní je to opisování a přepisování papírů.;... Z prvotních informací určitě všechno nevyplním, hodně oblastí až postupem času z odborných zpráv.; Já tam nevypisuju slepě zprávy doktorů, neopisuju otrocky ty zprávy jak někdo, já píšu jen ty důležité body, jo ...“

V souvislosti s praktickým dopadem vyhodnocování ohroženého dítěte a rodiny se respondenti opět shodují v časové zátěži související s vyplňováním formuláře. Další problém je shledáván v nekompetenci OSPOD k vyplnění všech oblastí vyhodnocení z důvodu neodbornosti, kdy v tomto případě sklouzává práce respondentů k přepisování odborných zpráv do vyhodnocovacího formuláře, což se pracovníkům jeví jako zbytečné.

I přes všechny výše uvedené bariéry byly některé respondentky schopné uvést i jistá pozitiva a přínos vyhodnocení v jejich práci.

Marcela: „Zpočátku jsem byla nastavena negativně, ale s tím, že jsem to musela přijmout, tak postupně jsem si na to zvykala a uzpůsobila jsem si to k svému obrazu. Takže... já si myslím, že to není špatný. Není to špatný to tam mít, ale říkám, každej ať si to uzpůsobí.; ... kdyby byl nějaký systém, kde by mohli všichni jakoby vkládat, to by bylo fajn.“

Romana: „Co se mně líbí, že je tam zmapovaná práce s tou rodinou, to zas jako ... o tom žádná. To si myslím, že to poskytuje takovej nějaký ucelenej přehled. Ale po pravdě ... kdo má čas to číst? Já spíš když převezmu nověj spis, tak si ho pročítám jako celek, celej, abych se seznámila s průběhem té práce s tou rodinou, jo?“

Berenika: „...třeba tu časovou osu bych tam nechala určitě, protože to si myslím, že je fajn, že se nemusíš tak prolistovávat, když to tam je teda ovšem napsaný dobře, že jo ... ale když to tam někdo napíše špatně, nebo třeba jenom nějak bodově, tak ti to stejně nic neřekne a musíš ten spis projít, nastudovat ...; ...když ten spis chceš někomu předávat nebo postupovat a ... a jako třeba ten dotyčnej člověk s tím pak nemá tolik práce, nicméně zas naopak, když mě přijde nějaký spis, tak já stejně si ten spis prostuduju sama a z toho vyhodnocení jako ... já se podle toho neřídím, že ... protože jak mám vědět, že to je

udělaný dobře, že tam je všechno důležitý, není tam třeba nějaký překlep ... třeba data a tak, což je celkem důležitý, ale jsme jenom lidi, že jo ... takže pro mě je stejně důležitý ten spis jako takovej, sám o sobě ... no a na druhou stranu právě ty úskali ... je to prostě zdlouhavý, není jistota, že to je udělaný správně.“

Ingrid: *„...stejně záleží na subjektivním pocitu danýho sociálního pracovníka, podle mě ... a stejně nezachytí to, co by si z toho ... pokud někdo se musí do toho případu vložit, stejně nemůže vycházet jenom z toho vyhodnocení, ale stejně si musí pročíst ten spis audělat si na to svůj vlastní úsudek. ... je to sice nějaký přehlednej list, ale nevyovídá to o té práci s tou rodinou z mýho pohledu ... najdeme tam sice, k jakým lékařům dochází, ale to se dá listováním ve spisu taky dojít ... výcuc z těch zpráv ... stejně je to opsaný z těch zpráv, který jsou přiložený ve spise, takže pro ten samotný náhled ... každý by ty cíle mohl formulovat jinak ... takže stejně je to o tom, že si někdo musí pročíst jak to, tak to a stejně si musí udělat svůj vlastní úsudek ... a třeba by pak postupoval úplně jinak.“*

Jitka: *„třeba když mě přijde dobře vyhodnocenej spis, tak ho nemusím celej číst ... když mě přijde špatně ... zase, není to centrálně, jednotně ... není to ucelený ... člověk to vlastně nezjistí, jestli je to udělaný dobře nebo špatně, pokud si ten spis nepřečte.; ... možná kdyby to vyhodnocení bylo dotažený do konce a všichni ho měli v rámci OSPODů v celé republice stejný a všichni ho psali stejně ... stejnou časovou osu, tak pak si dokážu představit klad, ale ted' si ho představit nedokážu....“*

Někteří respondenti vidí pozitivum převážně ve větší přehlednosti spisu v případě manipulace se spisem, předávání jinému pracovníkovi či postoupení jinému úřadu, nicméně i v tomto ohledu se pracovníci zamýšlí nad tím, jaká je důvěryhodnost, dostatečnost a spolehlivost informací ve vyhodnocovacím formuláři v kontextu jeho pravdivého, vypovídajícího, bezchybného a dostatečného zpracování. Většinou se shodují v tom, že vyhodnocení nemůže nahradit důkladné načtení a nastudování spisu.

5.6.5 Kategorie č. 5 – Praktický dopad tvorby IPOD na práci respondentů

V níže popsané kategorii jsem se snažila zodpovědět, jaký praktický dopad při výkonu sociálně - právní ochrany dětí má na pracovníky konkrétně tvorba individuálního plánu ochrany dítěte, další z metod, kterou přinesla novela ZSPOD. Hledala jsem klady

i záporny, které pracovníci vnímají v souvislosti s individuálním plánováním a tvorbou IPOD.

Petra: „...beru jako jeden z možných nástrojů, nicméně v 99 % případů tak, jak to vnímám, klienti vůbec takovéto administrativní kroky a sepisování nějakých postupů nevnímají jako potřebné, nechtějí se na tom podílet, je to prostě pro ně krok jenom, který... mmm... musí udělat, protože je námi vyžadován, ale praktický dopad z jejich strany taky nevidím... aaa... vlastně,... pokud klient chce spolupracovat, spolupracuje i bez jakéhokoli IPODu, pokud klient nechce spolupracovat, tak žádný IPOD nepomůže. A navíc jakoby metodický pokyn, který hovoří k těm IPODům říká, že máme IPODy jaksi... hmmm... usměrňovat... nebo... dávat je vůči schopnostem těch klientů a přizpůsobovat, a jestliže se nepodaří ho naplnit, tak ho mám změnit v tom kontextu, aby byl opět splněn, ale jestliže já ve většině případů vyžaduji zákonné povinnosti, které jako je potřeba naplňovat, tak jak je mám upravovat tak, aby byly klientovi vyhovující...; opravdu si myslím, že klient, který chce spolupracovat žádný individuální plán nepotřebuje a po nějaké domluvě se na tom, na té spolupráci, bude s větší či menší intenzitou spolupodílet,... no a klient, který nechce spolupracovat,... tak sebelépe vypracovaný individuální plán, sebevícе zaúkolovaný, prostě nebude fungovat, protože ten klient stejně nedodrží to, na čem jsme se domluvili, i když si tady prohlásí, že to dodržovat bude a chce.; ... no tak v praxi vypadá tvorba IPOD asi tak, že... „ nezlobte se, paní, pane, ještě musíme vypracovat tohleto...“, musím jim to vysvětlit, někdy to nechápou, proč, když už jsme se na tom třeba jednou domluvili. Někdy zase... „napište si tam, co chcete, já vám to podepíšu“. Praxe funguje úplně jinak, než po nás chce teorie a IPOD, byť je sebelépe konstruovaný, tak prostě napíšete něco jeden den a druhý den může být situace jiná a opravdu není v silách sociálního pracovníka, aby každý den IPOD přepracovával....“

Marcela: „Spíš je to pro nás přítěž, ale jako vidím v tom nějaký, pro tu rodinu, ... jako... stanovit jim nějaký cíle. Minimálně, minimálně. (aktivita klienta) Ale... mmm ... stalo se mi, že tam sám klient chtěl pracovat na sobě, ale to jsou výjimky jenom. V podstatě tam není pak žádná vymahatelnost.; Většinou v praxi je stanovím já, ty cíle, ty rodiče s tím seznámím, případně doplním nějakým způsobem. Ale myslím si, že správně by bylo

opravdu sejt se tady a rodiče at' říkaj... bohužel to z časovýho hlediska nejde, takže oni to opravdu jenom podepíšu a pro ně je to papír.“

Lucie: „... musím klientům vysvětlovat, proč podepisují individuální plán, který jsem s nima v podstatě dělala vždycky, akorát to nebylo takhle sepsané, takže vysvětlování proč, potom shánějí klienta v ten termín, kdy ten IPOD končí, vysvětlování, proč je třeba znovu stejnej, jako byl předtím, když se tam třeba ta siutace nemění...; Jednoznačně přibylo byrokracie...; Individuální plán jsme dělali vždycky všichni, ale nenazývalo se to tak. Většina pracovníků když dělá... když sepisuje protokol s rodičema nebo se s něma baví, tak se zároveň domlouvají na určitých krocích, které udělají oni, dítě pracovník... akorát se to nedávalo do tabulky, ted' se to dává do tabulky.; ale zase potom máme termíny... a nemáme žádnou směrnicí na to, po jaké době má být ten IPOD terminovaný...; Ale zase když je děcko v ústavu, kde ta situace se nemění, tak to nejde naterminovat, byl by ten IPOD furt stejný. Tam není co psát...; ... musím klientům vysvětlovat, proč podepisují individuální plán, který jsem s nima v podstatě dělala vždycky, akorát to nebylo takhle sepsané, vysvětlování, proč je třeba znovu stejnej, jako byl předtím, když se tam třeba ta siutace nemění....“

Romana: „Práce naprosto navíc, zbytečná, ... aspoň na tom úseku náhradní rodinné péče.; ... většinou ta situace u těch dětí je stabilizovaná tím, že sou už v té náhradní rodinné péči a nemusím tam řešit a úkolovat ty pečovatele, aby něco dělali ... naprosto zbytečný. A dávám tam v podstatě do těch cílů pouze věci, který každodenně oni dělají, jenom aby tam něco bylo.; V 95 % mých případů to podle mě nemá smysl, To, že já si pak po roce nebo po půl roce vyhodnotím, jestli je to splněno – nesplněno, když je to nesplněno, vymyslím něco jinýho, ... je to úplně o ničem. Klienti to většinou neřeší, většinou to musím řešit za ně já, protože mě tam hoří ten termín, ... já naplánuju ty kroky a oni se k tomu připojí, někdy něco doplní, ale sami oni nenavrhují nic“

Berenika: „Já si myslím, že na ten IPOD dávaj všichni moc velkej důraz ... jako jasně, máš to napsaný v individuálu, tak tím pádem je to daný ... tím pádem se to musí plnit, ale jako když se to dá rodičům, tak je to prostě ... jako ti lidi to vyhodijou, ten IPOD, je to pro ně další kus papíru, oni to většinou nechápu, nebo je jim to jedno, ani to nemusí plnit ...; ... ne, to se mi nestalo (že by byl klient aktivní) ... když nechcou spolupracovat, tak ho

ani dělat nebudou a když chtějí řešit problém, tak spíš to řeší po té lidské úrovni a nepotřebují to mít napsaný v tabulkách; ... že se s tím musím zdržovat, hlídat termíny, vymýšlet cíle ...; ... dřív, když se něco dohodlo, tak to bylo v protokole, nebo se to dohodlo na šetření a dalo do záznamu ... teď pokud na tom má spolupracovat klient, musí přijít na úřad, což je někdy problém ... pak i to jednání je náročný, nejen časově, ale píše se protokol, vyplňuje vyhodnocení, tvoří IPOD ... pak se třeba na spoustu důležitých věcí zapomene ...; No já ho dělám kolikrát i dodatečně, většinou ho prostě tvořím já, lidi s tím seznámím a třeba jim ho vezu do terénu, seznámím je s tím a nechám podepsat ... pak tam jsou ty termíny, někdy se to přeplánuje dřív, někdy pozdějc, záleží jak je potřeba, někdy se ta situace mění tak, že by se to muselo přehodnocovat a plánovat dvakrát denně, což jaksi není možný ... No a když to ty lidi nedodrží, tak je k tomu stejně nedonutíme, můžeme tam dát akorát aby v tom pokračovali ... no a maximálně to pak dáme na vědomí soudu, ale za to, že neplní IPOD my je nijak sankcionovat nemůžem“

Ingrid: „Moc jsem se s tím neztotožnila...; ...pokud vyhodotím problémy v rodině, tak by měly být zahrnuty v IPODu, jak je odstraňovat, ale dřív se to dělalo při práci s rodinou v rámci protokolu, který rodiče podepisovali, teď podepisují jak protokol, tak IPOD. A složitost je to formulovat tak, aby to ty lidi pochopili a aby to bylo pro ně zřejmý, je to prostě složitější hledat ty slova.... Ještě jsem se teda nesetkala s tím, že byten cíl tvořil klient, spíš je potřeba mu říct, co sheldává OSPOD, nebo ta pracovnice za problém a jak je možné ten problém odstranit, a většinou ten klient to odkývá ... , ale že by ten klient byl sám shocpný formulovat, to prostě ne. Spíš to vychází z potřeb OSPODa formuluju to já.; ... pokud to ale nesplní, tak se to jenom přesune dál, do dalšího ... takže ten efekt tam žádný nevidím, protože klient pokud nechce, tak ten cíl stejně nesplní ... ale pokud to nehraničí s tím, že by se mohlo řešit jakoby nějakým represivním opatřením takového rázu, že by došlo k trestnímu stíhání nebo k odebrání dítěte z rodiny, tak to stejně žádný efekt nemá a klient není postižitelný za to, že neplní cíl.“

Jitka: „Tak ten se dělal i před novelou, akorát se tak nejmenoval ... protože ... každé musí mít nějakou vizi při práci s rodinou ... kam dál.; Negativní je, že se to teď musí pořád psát, přínos je, že to je samostatný, že to hned každé vidí ...; ... u spolupracujících klientů to jde, u nespupracujících je to možná papír pro papír.; ... někdy je i klient aktivní, někdy ne ... akorát ta vymahatelnost tam nebude nikdy.“

V oblasti praktického dopadu tvorby IPOD se z pohledu pracovníků prolíná dojem neefektivnosti, a to zejména z důvodu nepochopení tohoto úkonu ze strany klientů, kteří sami nebývají v plánování cílů aktivní. V praxi padá tento krok na hlavu pracovníků, kdy tito zmiňují, že k individuálnímu plánování docházelo prakticky a fakticky i před účinností novely ZSPOD, kdy se kroky domlouvaly s klienty v rámci jednání, protokolů a šetření. Nyní vnímají formulář IPOD jako další administrativu, přičemž splnění stanovených cílů a kroků v rámci IPOD není žádným způsobem vymahatelné. Respondenti také zmiňují proměnlivost a nestálost rodinné situace, kdy je třeba na situace reagovat operativně a nastávají případy, kdy se situace mění tak často, že by se musel IPOD přepracovávat téměř denně, což není v časových možnostech pracovníků reálné.

5.6.6 Kategorie č. 6 – Praktický dopad pořádání případových konferencí na práci respondentů

V této kategorii jsem se snažila zjistit, jaký praktický dopad při výkonu sociálně-právní ochrany dětí má na pracovníky v kontextu jejich práce pořádání případových konferencí. Hledala jsem přínosy, úskalí a zjišťovala efektivitu této metody z pohledu respondentů.

Petra: „...nicméně nechápu třeba direktivní nařizování a obligatorní ukládání případových konferencí, kdy... mmm... případové konference chápu jako jeden z nástrojů sociální práce aaa...chápu ho tak, že bych ho měla použít v případě, kdy ho považuji za místný a případný, ale nechápu, proč bych se měla vyvíňovat z toho, že ho nepoužiju. Čili například kdyby tam byl uveden jako jeden z možných nástrojů, že je možný ho použít...ano, chápu, ale né, že je mě nařízen obligatorně a s tím, že ve většině případů ho použít nelze, je zbytečný a nadbytečný, není účelný...a nechápu, proč bych se z toho měla vyvíňovat.; Mě osobně se nelíbí ta strojenost a formálnost projednávání případových konferencí, kdy veškeré formality považuji, že to je potom na úkor nějakého konstruktivního řešení. Taky je problém, když klient nespolupracuje, no kdyby spolupracoval, tak by se případové konference pořádat nemusely.; ... v praxi to vypadá tak, že pokud je tam opravdu nutnost, tak se tam ta případová konference uspořádá, ale jinak si konkrétní sociální pracovníci, né že hledají důvody, ..., ale snaží se to co nejlépe formulovat tak, aby tu případovou konferenci dělat nemuseli.; Protože to je byrokratická a administrativní zátěž, papírování, časové zdržení, ... nehledě na hledání vhodných

termínů, kdy odborníci nemůžou reagovat na naše požadavky a mají taky svoje požadavky, je to kolikrát uvolňování a proplácení času nebo jízdného a to je další zátěž, takže ten praktický výsledek je pak v podstatě minimální oproti tomu, kdybysme se telefonicky domluvili, nebo se prostě sešli jen tak, v nějakém neformálním prostředí.; Problém vidím při tom plánování termínů, že kolikrát ti odborníci, i když v rodině intervenují a jsou pozvaní na případovku, tak sdělí, že považují svou účast za zbytečnou, že radši pošlou písemnou zprávu... ale spíš si myslím, že jsou časově vytíženi.“

Marcela: „Dřív to taky bylo, bylo to pod jiným názvem...; Ale nejsem zastáncem toho, že prostě za každou cenu... . Myslím si, že to je nesmysl, ten pracovník by měl individuálně posoudit tu účelnost...; Papírování, zase, jo ... takže obsílky aby se poslaly všem, aby se sjednotily termíny, je to náročný časově. Občas to nejde sladit, takže... kdyby to šlo nějakým způsobem urychlit, ale... to se tomu člověk asi nevyhne.; ...co se týče termínu, tam se to hlavně odvíjelo od toho odborníka, aby měl vlastně čas, takže ten termín se dá... lékaři jsou vytíženi, ale jsou prioritou.“

Lucie: „... hodně časově náročné chystání, jak toho pracovníka, tak toho facilitátora... pak je taky docela složitý najít vhodný termín, protože odborníci prostě nemají tolik času, my taky toho času moc nemáme, ... rodiče pracující, tam je to taky potom problém...aaa... další nevýhodou je to, že prostě ta případovka není samospásná, že to, co se probere a dohodne na případovce, zas z toho vyplyne pouze individuální plán, který ale není právně vymahatelný, takže se může stát, že to je setkání naprosto k ničemu.; ...třeba odborníci z oboru psychologie a psychiatrie jen tak na nějakou schůzku nepřijdou...; Někdy si to musím obhájit, že je zjevně neúčelná, v případě třeba podání předběžných opatření nebo podnětů na pomalý předběžka... tam prostě předběžko podáváme až ve chvíli, kdy máme dostatek informací, nejenom od rodičů, ale i ze školy, od psychiatrů třeba... takže už mi přijde neúčelný, abych do týdne byla schopná si všechny pozvat, to je prostě sci-fi. Myslím, že tlačit nás do uspořádání případových konferencí pak vede jenom k tomu, že si... jednak to musíme obhajovat, že je to zjevně neúčelné...; ...co se týče těch termínů, tak je to náročnější.; Akorát samozřejmě ten termín najít, to je fuška.“

Romana: „... možná se tomu tak nějak podvědomě bráním, protože mi to přijde strašně složitý... už jenom papírově ... předvolat všechny ty účastníky, aby to mělo nějakem ten,

tu formu, jakou to má mít. Mnohem raději třeba udělám nějaký multidisciplinární tým nebo nějakou rodinnou konerenci, že si prostě pozvu příbuzný, rodinný příslušníky a nemusí to mít prostě přesně vymezenou tu formu, jak je to u těch případovek.; Negativum je určitě ta formální stránka...; No, většinou to je na popud sociálního pracovníka..., ... rodiče nikdy nejsou iniciátory té případové konference. Na poslední schůzce se nám stalo, že ani ten rodič neměl zájem, aby ta příapdovka byla. Je to o tom, že v podstatě všichni tihleti se musí předvolat a domluvit se na určitou dobu.; Myslím si, že to není jako dobře, za každou cenu tu případovku dělat ... prostě, je to individuální, Pak se zbytečně odůvodňuje neúčelnost, místo aby se dělala v případech, kdy je účelná a má smysl. Pak jenom hledáme ty kroky, abychom to měli ve spise správně, tak, jak nám to ten zákon ukládá, ale to je nesmysl, každý ten případ je prostě individuální...; ...u těch lékařů ... hraje tam jako roli ten čas a asi i závažnost toho případu ... u toho, kde i ten lékař cítí, že to je nějaký špatnej případ, tak se snaží přijít, ale tam, kde to je prostě v takových těch běžných věcech, tak často se omlouvají ti doktoři.“

Berenika: „to bylo i dřív a nedělal se kolem toho takovej humbuk, prostě jsme se jen sešli jako multidisciplinární tým ... bylo to komornější formou ... teď tam přibyl ten moderátor, facilitátor, zapisovatel ... je to moc oficiální ..., jinak je to asi na stejné bázi.; ...dřív se to dělalo, ale tak se to neřešilo, nikde neevidovalo, prostě se to udělalo, když byla potřeba, a né že se muselo kvůli zákonu. Naopak si myslím, že ta formálnost zaskočí i ty kienty, mají z toho obavu, přestože se jim to vysvětluje ... ale není se čemu divit.; ...klienti jsou většinou ze sociálně slabších vrstev, co si budem povídat, i inteligenčně je to většinou horší ... jim je nějaký IPOD a případovka fuk, nechápou to ...; ...tak je to složitý, aby se našel termín pro všechny, musí se všichni obeslat, ten svolavatel musí napsat nějakou zkrácenou verzi případu ... jako kazuistiku, musí se zajistit místnost, musí se zajistit moderátor, zapisovatel ... no práce na týden ... možná na den, kdyby ti nezazvonil telefon, nikdo nezaklepal na dveře a všichni pozvaní reagovali. Je to pro nás prostě časově náročný a pokud se to po nás chce, abychom dělali třeba po umístění dítěte případovku do 5 dnů, tak to je úplně nemožný a stejně z toho nic nového nevyplyne ... to umístění má nějaký důvod, je tam dlouhodobá práce s rodinou i s odborníkama, znáštu situaci a ty stnaoviska ... a už tam prostě není jiná možnost, takže to nějaká případovka nevyřeší ..., takže nechápu ten důvod té příapdovky, ta už nic v tu danou chvíli nezachrání. Spoustu práce, spoustu zařizování a pak třeba taky půlka lidí nepřijde.; ...třeba odborníci jsou

ochotní a choděj, ale je problém s těma termínama, oni jsou časově vytížení, většinou tak na 6 týdnů dopředu, takže to plánování je složitý ... pak to taky jde těžko udělat v tak šibeničních termínech; ...no a jestli pak dodržíjou nebo ne, co se na té případovce domluví, to už je věc druhá... .“

Ingrid: „...klasické případové konference s moderátorem já nevyužívám, ... protože se domnívám, že pokud se domluví na termínu s těmi doprovázejícími organizacemi a SAS, můžu reagovat hned, když potřebuju ten problém vyřešit a nemusím až s nějakým odstupem teprve.; ...je to organizační a časová zátěž a zbytečná prodleva.; ...myslím, že ne všech případech je tam možný získat ještě něco jiného, pokud ta práce s rodinou jakoby funguje ... jako, splnit jen pro naplnění litery zákona se mi to někdy jeví jako opravdu nadbytečné. Asi by bylo lepší, než pak odůvodňovat neúčelnost, udělat z té povinnosti možnost. Z vlastní zkušenosti i vím, že pokud se třeba nařizuje ústavní výchova, nebo se podává návrh na výchovné opatření, kdy v těchto částech zákon chce, aby byly svolány ty případové konference, ...; Stejně tomu vždycky předchází dlouhodobá práce s rodinou, v rámci které se dopřeje k tomu kroku a rozhodnutí, takže ta případovka už třeba ani nic nezachrání.; ...záleží na přístupu klientů, jak to přijmou, nejde to paušálně, je to individuální. Záleží na tom, jak jsou klienti spolupracující, motivovaní No a pak je složitá ta organizační stránka, u klasických případových konferencí je právě ten problém, stanovit a domluvit ten stejný termín, který by vyhovoval všem, proto já spíš volím tu rychlou verzi, tu formu multidisciplinárního týmu bez toho facilitátora. Dřív si myslím, že to opravdu fungovalo taky, tady toto setkávání, dělalo se to v omezené míře, ale není to žádné novum, taky ta multidisciplinární spolupráce fungovala.; ... pokud vím, tak třeba lékaři se případovek nezúčastňují z časových důvodů, ale jinak neziskové organizace, zástupci škol, teď spolupracujeme s Úřadem práce, ... Poradna pro rodinu, SASka, SOS Kompas ... tam si myslím, že problém není a jsou všeci ochotní přijít, jen je potřeba opravdu sladit ten termín.“

Jitka: „No bylo to i dřív ... teď se to jenom jinak jmenuje, jinak se to píše ... možná to má jinou formu Akorát proč to dělat otrocky, když to je opravdu neúčelný, tak proč si to neodůvodnit, podle mě je to dobře.; No a to je to úskalí – časová dotace. No a i s těma facilitátorama těch případovek je problém, je jich málo, většinou je to tak, že někdo na odboru nebo na oddělení to zařídí, takže to je taky takový nedořešený... .; ... je těžký si

domluvit termín ... ale né s těma klientama, ale s těma ostatníma, kteří na té případovce mají co říct ... všichni jsou časově vytíženi, mají svoje klienty, pacienty, ordinační hodiny. Organizace je taky zatěžující, je to práce navíc, nikde se s tím nepočítá ... mě se teda víc osvědčil multidisciplinární tým ... nemám s tím tolik práce, sejdeme se taky všichni a dohodneme se na spolupráci ... de facto je to v podstatě to stejný, akorát bez facilitátora.“

Respondenti se opět shodují v tom, že pořádání PK je časově náročné, zatěžující. Některým z nich se nelíbí časová prodleva související s uspořádáním PK, časová náročnost, strojenost a formálnost tohoto způsobu setkávání, proto raději volí setkání formou tzv. multidisciplinárního týmu. Další shoda ve sdělení respondentů byla shledána v tom, že pracovní vytíženost odborníků, zejména lékařů, je taková, že se z převážné většiny nemohou z tohoto důvodu případové konference zúčastnit, nebo je nutné plánovat PK s velkým časovým předstihem, což při řešení náhlé situace a závažného případu nelze. Zásadní negativum vnímají respondenti v tom, že je pořádání PK v určitých případech obligatorně uloženo ZSPOD, kdy ne vždy se jeví uspořádání PK jako účelné a pracovníci musí tuto neúčelnost zdůvodnit. Daleko větším přínosem by, dle respondentů, bylo, udělat z této povinnosti spíše možnost využití při řešení případů.

I přes všechna negativa a úskalí, které s organizací a pořádáním případových konferencí souvisí, dovedli všichni respondenti najít, nebo alespoň připustit jakýsi přínos v uskutečnění PK, který shledávají v multidisciplinární spolupráci, náhledu všech zúčastněných institucí a subjektů, intervenujících v případě a hledání společného řešení situace.

Petra: „Případové konerence v některých odůvodněných případech samozřejmě ano...může to přinést, obzvlášť při setkání odborníků, nějakou poradu, protože...nechci ze zbavovat zodpovědnosti, ale někdy je ten tlak na rozhodnutí jednoho člověka opravdu velký, takže člověk má potom pocit, že se... jako... že to není jenom na něm a že ta porada o tom, jak postupovat dál, je opravdu výsledkem lidí, kteří se kolem toho případu pohybují a mají do něj co říct,“

Marcela: „...myslím si, že to je účelný, pokud prostě ten, ta kazuistika té rodiny, je potřeba to probrat s odborníkama a seznámit tu rodinu s dalšíma krokama, jak to vidí a tak dále, tak já myslím... pokud vyhodnotíme účelnost, proč ne? Myslím si, že by to moholo pomoct té rodině, jo?“

Lucie: „Dobrý je, že se třeba sejdou lidi, kteří spolupracují...; ...dobré je to, že se sejdou všichni, kteří participují na tom případě toho dítěte nebo té rodiny... a že si občas předají informace, které předtím nevěděla jedna nebo druhá strana. To je super.“

Romana: „... možná ty pozitiva v tom, že se můžeme tak nějak ujednotit v tom, co po těch rodičích chceme. Možná tam si řekneme právě ty cíle, co by bylo potřeba do budoucna změnit, nebo čeho by měli oni dosáhnout, na čem by měli pracovat. V tomhleto možná vidím ten význam té případovky, že se takle sejdeme a povykládáme si, kam teda ten případ bude dál směřovat.“

Berenika: „Ale tak to třeba není vůbec špatný, ale jak jsem říkala, to bylo i dřív a nedělal se kolem toho takovej humbuk, prostě jsme se jen sešli jako multidisciplinární tým ... bylo to komornější formou ... teď tam přibyl ten moderátor, facilitátor, zapisovatel ... je to moc oficiální ..., jinak je to asi na stejné bázi.“

Ingrid: „Možná to může být dobrý k náhledu těch klientů i od jiných odborníků než od sociálních pracovníků. Já ty případovky nezavrhuji, myslím si, že to je dobrý nástroj, pokud teda je možný se na to nějak časově připravit....“

Jitka: „Přínosný to je, ale zase ne ve všem ... u styku to je zbytečný ... u ústavek jo, ale zase musí být to spektrum těch odborníků“

5.6.7 Kategorie č. 7 – Další poznatky, případné připomínky k novele ZSPOD, podněty vedoucí ke zdokonalení systému SPOD z pohledu respondentů (možné další legislativní změny, návrhy na doplnění)

V poslední kategorii budou hledány další poznatky či připomínky, které respondenti uvedli v souvislosti s novelou ZSPOD a připadají jim důležité a budou zjišťovány možné návrhy na změnu či doplnění současné legislativní úpravy.

Petra: „...co se týče té pěstounské péče, tak si myslím, že má své opodstatnění, ale v tom vidím to upřednostňování oproti jiným formám péče, kdy kvalitní pěstouni chybí, vybírají si, jaké děti přijmou a třeba pro moje klienty pěstouni de facto vůbec nejsou.; ... člověk musí dělat naprosto zbytečné kroky, například zasílání údajů pro potřeby zajišťování náhradní rodinné péče, což třeba u kurátorských klientů vnímám jako naprosto zbytečný.“

Marcela: „...je to takový roztržený všechno, jo... a nedomyšlený. Taky třeba pěstouni na přechodnou dobu, je to sice dobrý nápad, ale nelíbí se mi, že je nedořešený, že si oni v podstatě můžou vybírat věkově, pokud je to jejich profese, tak by měli vzít každé dítě věkově, sourozenecké skupiny a tak. Pak stejně nejsou a ty děti skončí v ústavu.“

Lucie: „Taky ohledně kurátorských děcek, tak není možnost je umístit k pěstounům třeba, protože nejsou kvalitní pěstouni a děti s výchovnými problémama a trestnou činností nemají co dělat u nevysokoškolsky vzdělaných pěstounů, kteří nemají etopedický nebo psychologický vzdělání. A taky si myslím, že rok je strašně krátká doba podle mě, a jako po roce co?? Pak se děcko vrátí do ústavu, když se na někoho naváže, nevím, jestli to je pro něj dobře. Asi tak....“

Romana: „...co se týče těch pěstounů na přechodnou dobu a té chybějící návaznosti pro ty děti dál. A hlavně ta nedotaženost toho systému, kdy všechny děti máme dávat a umisťovat k pěstounkám na přechodnou dobu a na druhou stranu prostě není dořešená ta návazná péče, pokud to dítě se nevrátí do rodiny, tak prostě nám naprosto chybí pěstouni, ... dětský domovy, kapacitu dětských domovů chtěj omezovat ... takže ono je dobrý říct to A, ale taky je důležitý říct to B.“

Berenika: „Tak tam se ještě hodně změnilo to s náhradní rodinnou péčí, je tam pěstounka na přechodnou dobu, což je nedořešený, ta instituce, to si myslím, že by měli nějakým způsobem dát dokupy ... oni si myslí, že za ten rok se dá ta rodina dokupy, což je někdy úplně nereálný ... takže pak je to dítě bezprizorní, není tam žádná návaznost, to dítě má pak opět změnu prostředí, putuje do jiné rodiny nebo do ústavu, což si myslím, že není dobře“

Ingrid: „...když se umisťují děti do náhradní rodinné péče, tak při tom ověřování těch pěstounů na přechodnou dobu, kteří nejsou, nebo při umisťování do zařízení, tak je to daleko složitější ... a není připravená ani na to, že vlastně nejsou ti pěstouni ani na přechodnou, ani normální,“

Jitka: „Tak nějak celkově to není dotážená do konce, nenavazuje to na sebe ... když už jsou přechodkáři, nejsou trvalí pěstouni ... systém na to podle mě nebyl připravenej.“

Respondenti se shodují, že systém sociálně - právní ochrany dětí nebyl na transformaci a novelu ZSPOD řádně připraven, zejména v ohledu umisťování dětí do pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, místo do ústavních zařízení. Dotazovaní uvádí, že pěstounů je nedostatek, nejsou schopni převzít velké sourozenecké skupiny a děti s výchovnými problémy, nemají patřičné vzdělání pro adekvátní péči a výchovu dětí, kteří jsou kurátorskými klienty. Z tohoto důvodu se také zařazování těchto dětí do evidence náhradní rodinné péče jeví jako zbytečný a formální krok. Co se týče pěstounů na přechodnou dobu, v tomto ohledu se respondentům jeví krátká doba, po kterou může být dítě v této formě péče umístěno (1 rok), kdy chybí návaznost a nelze předem s jistotou říci, že se podaří po uplynutí této doby situaci v rodině stabilizovat pro možný návrat dítěte zpět do rodinného prostředí.

Další opakující se připomínkou, která souvisí se změnami, kterými OSPOD v rámci legislativních úprav prošel, a kterou respondenti opakovaně zmiňovali, je současné vední spisové dokumentace, které upravuje Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí č. j.: 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.

Petra: „Taky si myslím, že novela a směrnice o vedení dokumentace vnesla pěkný guláš do věci, která byla jednoduchá a dala se celkem relativně jednoduše řešit, tak teď nikdo pořádně neví ... a mluvím napříč spektrem i s jinými úřady, co si tak říkáme ... pořád se to nechá na uvážení, a pak přijde nadřazený orgán a může říct, že jsem to uvážili špatně... pak v tom je samozřejmě zmatek, nemluvě o vedení podnětů, kdy je to nepřehledné a složité vyhledávání pro jednotlivé pracovníky, jestli už třeba někdo jiný někdy ten

podnět založil. ... takhle když se vedl jeden spis, všichni věděli, že ten spis je na jméno a všichni věděli ty kroky, které byly vedeny... takhle jsou ty informace roztržité.“

Marcela: *„Já si myslím, že to celkově nebylo moc dobře načasovaný... když už, tak to měli postupně a nebo to nechat a zdokonalovat to, co bylo špatně. Spíš by se to mělo celý zdokonalit a domyslet, spousta věcí je takových otevřených a každý si to vykládá jinak... o tom to je právě. Největší hloupost a nesmysl, co mohli vymyslet, je taky uzavírání spisů a pak zakládání nového... kolik času to dá, prostě, jo... neuvěřitelný... to nedomyšleli vůbec. I vůči těm informacím, to uzavřeme a pak se k tomu nedostaneme, přitom to je důležitý.“*

Lucie: *„Já myslím, že to celkově není dotažený, protože třeba vyhodnocení a individuály si dělá každý oddělení podle sebe, takže jsme se s tím museli všichni tak nějak popasovat po svém, neměli jsme žádný metodický vedení. Jinak jak jsem říkala předtím, ty změny... upravit víc kurátory. A taky co se týká směrnice, upravit co se týká podnětů, těch máme teď mnohem víc a není to zas nijak ošetřený ... to ještě souvisí s tím, co je negativní, a to je ta spisová dokumentace. Co je ještě podnět a co už je omka?“*

Romana: *„Ještě mě napadá, že by se mělo vrátit zakládání spisů tak, jak se to dělalo dřív ... teď je v tom hroznej zmatek, nic se nedá dohledat.“*

Berenika: *„Další věc je to vyřazování, dřív se vedla prostě Omka do 18 let a bylo to jendodušší, teď se to musí vyřazovat, pak se zase dokola zakládá, dělají se podněty, je v tom prostě chaos.“*

Ingrid: *„U případů, kde vlastně už ten spis nějaký tady máme ve spisovně, třeba z předchozí doby, tak už tam ledasjaké informace jsou, ale pokud zákonodárce chtěl, abysme vždy s rodinou začali pracovat podle čistého listu a nezabývali se dobou minulou, tak je to stejně zase k ničemu a ten efekt to nemá, protože ty problémy v rodině nevymizí tím, že se něco uzavře, ale prostě pokud je to opakovaně, tak se to tam prolíná dlouhodobě a dál.; No možná jenom co vím i jak se bavím s ostatními, tak nejenom pro mě je zatěžující, jak se teď vedou spisy. Dřív se to vedlo tak, že se opravdu spisy neuzavíraly a byl přehled o tom, co se v té rodině dělo a mělo to daleko větší efekt, než teď dohledávat*

nějaký podněty a zjišťovat, jestli se ještě někdy objevilo na tu rodinu, s jakým vyhodnocením, jestli byl třeba stejný problém se sourozenci, Ta provázanost těch informací z doby minulé do aktuální doby je opravdu si myslím daleko horší, než byla předtím. Jednak se mění pracovníci, takže ani ty jména nikomu nic neříkají, klienti se nepřiznají a dá se spousta věcí přehlédnout a nedá se toho dopátrat. To si z mého pohledu protiřečí z pohledu nějaké efektivity, co se dřív v té rodině dělo a co se plánovalo.

Jitka: „Co taky asi souvisí s novelou a novou legislativou, tak třeba je takový trošku divotvorný to uzavírání a otevírání spisů, podněty, protože pak se nemůže nic najít ... Dřív to bylo přehlednější, teď je v tom chaos.“

Problematicke vedení spisové dokumentace jsem se sice v teoretické části své práce nevěnovala, nicméně respondenti ji bezezbytku zmínili v závěrečné otázce, mám tedy za to, že je i tato změna pro pracovníky dost zásadní. Dotazovaní se shodují v tom, že dříve bylo vedení spisové dokumentace jasné, přehledné, smysluplné a efektivní. V současné úpravě, kdy chtěl zřejmě zákonodárce dosáhnout ochrany údajů a informací o rodině z doby minulé, se respondenti domnívají, že toto rozhodnutí není pro výkon SPOD vhodné, jelikož je důležité vědět, jaké byly v rodině dříve problémy, jakým způsobem byly řešeny, zda se týkaly všech nezl. dětí a jak probíhala spolupráce s rodinou ze strany OSPOD. Aktuálně je vedení spisů nepřehledné, informace jsou těžce dohledatelné a je složité zjistit, zda se již s rodinou v době minulé spolupracovalo.

Axiální kódování

Jak již bylo uvedeno a popsáno výše, získaná data zpracuji pomocí axiálního kódování. V následném textu rozeberu získané informace, propojím jednotlivé kategorie a složím je do nových souvislostí.

Zjednodušeně se dá model znázornit tímto způsobem: příčinné podmínky → jev → kontext → intervenující podmínky → strategie jednání a interakce → následky.

Jev: Jedná se o ústřední prvek či centrální bod, který je svázán se všemi prvky a navádí nás k tomu, čeho se zpracovávané údaje týkají. Jev může být specifikovaný jako myšlenka, událost, dění či případ. Za jev jsem zvolila proměnu SPOD a práce s rodinou.

Příčinné podmínky: Týká se to událostí či situací, které vedou ke vzniku jevu nebo jej ovlivňují. Určila jsem následující podmínky: Transformace systému o ohrožené děti, novela ZSPOD.

Kontext: Jedná se o soubor vlastností náležící jevu. Jde o určitý soubor podmínek, který nezapříčiňuje jev samotný, ale souvisí s ním a ovlivňuje ho. Za kontext jsem zvolila následující: Nové metody a nástroje SPOD, nepřipravenost systému.

Intervenující podmínky: Narušují nebo mění vliv příčinných podmínek. Tyto podmínky mohou usnadňovat nebo znesnadňovat použití strategie jednání k vyřešení jevu. Jako intervenující podmínky jsem stanovila tyto: Byrokratická a administrativní zátěž, časová vytiženost pracovníků, osobnost pracovníka, osobnost klienta.

Strategie jednání: Aktivity, které jsou cílené ke zvládnutí, ovládnutí, vykonávání nebo reagování na výskyt jevu za určitého souboru podmínek. Uvádím tyto strategie: Snížení a zjednodušení administrativy, propracovanost a dotaženost systému, spolupracující a aktivní klient.

Následky: Následky jsou události nebo situace a jsou odpovědí na strategie. Vyplynuly tyto následky: Více času na faktickou práci s rodinou, účelnost a efektivita nových metod, pozitivní vnímání změn z pohledu pracovníků v kontextu praktického dopadu na jejich práci.

Hlavní myšlenkou, která je spjata se všemi kategoriemi, je proměna SPOD a práce s rodinou. Šlo zejména o zjištění, jak vnímají dlouholetí pracovníci OSPOD novelu ZSPOD a jaký praktický dopad mají ve výkonu jejich práce nové metody a přístupy, které nová legislativní úprava do jejich práce vnesla.

Dotazovaní se shodují na tom, že v souvislosti s účinností novely ZSPOD a novými úpravami, které byly tímto zaneseny do jejich práce, se navýšila práce administrativního charakteru. Z tohoto důvodu vnímají respondenti celkově novelu spíše negativně, kdy současný výkon své práce vnímají tak, že se z větší části přesunula do kanceláře, místo do terénu, je pro pracovníky časově náročnější, což se odráží na práci s rodinou a klientem. Splnění administrativních kroků nevnímají respondenti jako prioritu při práci s rodinou, odkazují také na proměnlivost situace, kdy by k aktualizaci údajů muselo docházet velmi často, což není v praxi reálné. Toto negativní vnímání se prolíná celkovým vnímáním novely.

Z důvodu navýšení administrativy v souvislosti s vyhodnocováním dítěte a jeho rodiny, tvorby IPOD a pořádáním PK se respondenti shodují na tom, že k těmto změnám mají stanovisko spíše negativní, a to opět z důvodu časového a administrativního vytižení. Navíc nevnímají tyto administrativní úkony při své práci jako důležité a efektivní.

Co se týče pozitivního přínosu nových postupů pro praxi, některé respondentky zmínily určité klady jednotlivých metod, související s jejich subjektivním vnímáním. Přesto však byly i tyto klady zpochybňovány, kupříkladu v kontextu důvěryhodnosti, dostatečnosti a spolehlivosti informací ve vyhodnocovacím formuláři. Častým pozitivem, které respondentky uvedly, je multidisciplinární spolupráce, která má však také své nedostatky zejména z důvodu časového a pracovního vytížení všech spolupracujících subjektů.

Dotazovaní se dále shodují na neefektivitě nových nástrojů, zejména z důvodu bariér spolupráce a pochopení ze strany klientů a následné nevymahatelnosti stanovených kroků a cílů. Pracovníci se často setkávají s nespolupracujícími klienty, kteří sami nejsou při spolupráci aktivní, kdy v důsledku tohoto i úkony, které by měly být tvořeny ve spolupráci s klienty, padají na bedra pracovníků.

V oblasti praktického dopadu na výkon SPOD nejsou, dle respondentů, nové metody ve výkonu jejich práce ničím novým. Fakticky i prakticky docházelo k těmto krokům i před úpravou zákona, jednotlivé postupy měly pouze jinou formu, název, uskutečnění.

Při hledání dalších poznatků a připomínek ze strany dotazovaných bylo zjištěno, že se respondenti domnívají, že systém sociálně - právní ochrany dětí nebyl na transformaci a novelu ZSPOD řádně připraven, zejména v ohledu umístování dětí do pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, místo do ústavních zařízení. Dotazovaní odkazují na nedostatek pěstounů a jejich nekvalifikovanost v ohledu možného přijetí dětí s výchovnými problémy. Co se týče pěstounů na přechodnou dobu, v tomto ohledu se respondentům jeví krátká doba, po kterou může být dítě v této formě péče umístěno (1 rok), kdy chybí návaznost a nelze předem s jistotou říci, že se podaří po uplynutí této doby situaci v rodině stabilizovat pro možný návrat dítěte zpět do rodinného prostředí.

Další opakující se připomínkou ze strany dotazovaných, která souvisí se změnami, kterými OSPOD v rámci legislativních úprav prošel, a kterou respondenti opakovaně zmiňovali, je současné vedení spisové dokumentace, jež je nyní nepřehledné, těžce dohledatelné, ztrácejí se souvislosti z dřívější spolupráce OSPOD s rodinou.

5.7 Shrnutí a doporučení pro praxi

Výzkumným cílem mé práce, který jsem si stanovila v úvodu praktické části, bylo prozkoumat vnímání legislativních změn souvisejících s výkonem SPOD z pohledu pracovníků OSPOD Šumperk a posouzení vlivu a účelnosti těchto změn na výkon jejich profese.

Z tohoto cíle jsem odvodila výzkumnou otázku, která zní: Jak vnímají pracovníci OSPOD Šumperk legislativní změny a jak pohlíží na jejich účelnost a vliv na výkon jejich profese?

V rámci provedených rozhovorů bylo zjištěno, že respondenti vnímají současnou legislativní úpravu spíše negativně, a to z důvodu administrativní zátěže, která má za důsledek časový deficit pracovníků a nepochopení klientů. Tyto faktory se negativně odrážejí na faktické práci s rodinou.

Z této výzkumné otázky vyplynuly dílčí podotázky, na které se pokusím odpovědět v následujícím textu. K hledání odpovědí na výzkumné otázky jsem použila kvalitativní výzkum, konkrétně formu polostrukturovaných rozhovorů, které jsem doslovně přepsala a následně zpracovala pomocí otevřeného a axiálního kódování, neboť cílem práce bylo zjistit subjektivní postoje, názory a pocity pracovníků.

První dílčí otázkou bylo: Jak vnímají pracovníci OSPOD Šumperk novelu ZSPOD s ohledem na přínos při výkonu jejich profese?

Co se týče pozitivního přínosu nových postupů pro praxi, některé respondentky zmínily určité klady jednotlivých metod, související s jejich subjektivním vnímáním při výkonu práce. I tyto klady však byly zpochybnovány, kupříkladu v kontextu důvěryhodnosti, dostatečnosti a spolehlivosti informací ve vyhodnocovacím formuláři. Častým pozitivem, které respondentky uvedly, je multidisciplinární spolupráce v rámci PK, která může přinést komplexní náhled na situaci a najít vhodná řešení. I při tomto přínosu byl však zmíněn problém s časovou prodlevou související se stanovením vhodného společného termínu, s odkazem na časové a pracovní vytížení všech dalších spolupracujících subjektů, zejména odborníků.

Druhá dílčí otázka byla zaměřena na bariéry v praktickém dopadu novely ZPSOD: V čem vidí pracovníci OSPOD Šumperk bariéry ve výkonu své práce v souvislosti s novelou ZSPOD?

Pracovníci shodně vnímají jako největší bariéru administrativní zatížení, související s praktickým dopadem nových metod, které má za důsledek nedostatek času

pracovníků na faktickou práci s rodinou. Další překážkou je nepochopení byrokratických kroků ze strany klientů, pro které nejsou, dle zkušeností pracovníků, tyto úkony důležité, mnohdy je také mohou naopak odradit. S tímto souvisí motivovanost ze strany klientů, dobrovolnost spolupráce a následná nevymahatelnost kroků a cílů, které jsou při práci s rodinou stanoveny. Také respondenti nevnímají administrativu při své práci jako prioritu, mnohdy není na tyto úkony z důvodu závažnosti případu a nutnosti operativního řešení situace ani čas, přestože zákonodárce klade tyto kroky na přední místo. Je také třeba zmínit, že pracovníci nevnímají uzákonění zmíněných kroků jako nic nového, fakticky k nim docházelo v jejich práci i dříve, nyní jsou pouze formálně zakotveny a musí být provedeny administrativně správně.

Poslední dílčí otázka zněla: Co by pracovníci na novele ZSPOD změnili?

Respondenti se opakovaně shodli na názoru, že systém nebyl na změnu SPOD důkladně připraven, zejména v oblasti náhradní rodinné péče, kdy je nedostatek osob, které by mohly poskytnout dětem pěstounskou péči. V tomto ohledu by měl být, dle dotázaných, systém více dotažen a propracován. Co se týče legislativní úpravy, mělo by dojít ke smysluplné návaznosti v péči o děti po ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu.

Pracovníci by také uvítali původní vedení spisové dokumentace při výkonu SPOD, kdy aktuální úpravu zakládání a vyřazování spisové dokumentace vnímají jako nepřehlednou, v kontextu práce s rodinou jsou informace roztržité, těžce dohledatelné a ztrácejí se souvislosti z předchozí intervence OSPOD v rodině.

V odpovědích na dílčí otázky jsou zahrnuty konkrétní doporučení pro výkon praxe SPOD, které by mohly být přínosem při případné další legislativní úpravě ZSPOD.

5.8 Diskuze

Podobným výzkumem, týkajícím se konkrétně názorů a zkušeností pracovníků OSPOD na novelu ZSPOD, se ve své diplomové práci zabývala například Bělohoubková (2014). V části týkající se vypracovávání vyhodnocování a tvorby IPOD se výzkum autorky shoduje s mým výzkumem zejména v časové náročnosti, která je i v mém výzkumu vnímána respondenty jako zásadní.

Autorka shledává v rámci svého výzkumu jako výhodu IPOD to, že se na jeho tvorbě podílí i dítě a jeho rodina, dále se podílí na jeho vytváření další odborníci a instituce. V tomto názoru se můj výzkum s tímto stanoviskem rozchází, kdy respondenti

v rámci mého výzkumu vnímají aktivitu klienta jako nedostatečnou, tvorbu IPOD zajišťují zejména pracovníci sami.

Co se týče pořádání PK, dochází opět ke shodě obou výzkumů, kdy pracovníci považují za přínosné setkání všech zúčastněných subjektů, tedy tzv. multidisciplinárního týmu, který se podílí na řešení situace. Jako úskalí je z pohledu pracovníků vnímáno problematické stanovení termínu z důvodu časové vytíženosti odborníků, Bělohoubková navíc zmiňuje neúčast rodiny a jejích členů, čímž PK ztrácí svůj význam.

Jurajdová (2015) se také ve své diplomové práci zabývala novelou ZSPOD. V rámci výzkumu poukázala případovými studii na individuálnost a jedinečnost každého případu řešeného OSPOD. S cílem aplikovat a demonstrovat jednotlivé nové metody autorka mimo jiné podotýká, že vyhodnocení a IPOD nejsou statické, nýbrž se mění v čase. V tomto se shoduje s výpovědi respondentů mého výzkumu, kteří uváděli, že mnohdy se situace mění tak často, že prakticky nelze mít formuláře neustále aktuální a pravidelně přehodnocovat a přeplánovávat.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, analyzovat a vysvětlit, jak se z pohledu dlouholetých pracovníků OSPOD proměnila sociálně - právní ochrana dětí a práce s rodinou v souvislosti s transformací systému péče o ohrožené děti a novelou ZSPOD. Vzhledem k tomu, že období mého pracovního nástupu do tohoto oboru korespondovalo s účinností novely zákona, zaznamenala jsem od dlouholetých pracovníků určité připomínky, směřující k praktickému dopadu v jejich práci v souvislosti s danou změnou.

V práci jsem se nejprve zabývala teoretickou částí, která byla zaměřena na témata, která se k dané problematice vážou. Tato témata poskytovala základ pro praktickou část práce. Na úvod jsem definovala klíčová slova, která jsou s danou problematikou nejvíce spojována a kterými jsem se poté více zabývala v jednotlivých kapitolách.

V praktické části diplomové práce jsem se zabývala vnímáním proměny SPOD a práce s rodinou s ohledem na transformaci a související legislativní změny, které přinesly do této oblasti nové metody a přístupy z pohledu pracovníků OSPOD Šumperk. Výzkumem bylo zjištěno, že praktický dopad těchto změn na výkon SPOD je vnímán dlouholetými pracovníky v tomto oboru spíše negativně. Došlo k nárůstu administrativy, díky níž se pracovníci dostávají do časového deficitu a nemají dostatek času na faktickou práci s rodinou. Celkově je tento dopad vnímán z pohledu pracovníků tak, že se jejich práce přesouvá spíše do kanceláře. Přesto jsou pracovníci schopni zachovat si při práci priority a s ohledem na důležitost samotného řešení případu upřednostit faktickou práci s klientem před administrativními záležitostmi.

V rámci výzkumu jsem odhalila konkrétní přínosy i bariéry, jak je pracovníci vnímají v souvislosti s uvedenými změnami při výkonu své náročné profese a při výkonu SPOD a práce s rodinou. Byly odhaleny silné i slabé stránky těchto změn a nových postupů, v některých shledávají pracovníci přínos, v některých by se naopak raději vrátili k úpravě dřívější.

Závěrem byly ze strany pracovníků zmíněny konkrétní nedostatky, které vnímají v celkové nepřipravenosti a nedotaženosti systému péče o ohrožené děti. Tyto mohou být přínosem pro zefektivnění v případě dalších legislativních úprav, protože odráží názory a zkušenosti dlouholetých pracovníků z praxe.

Seznam pramenů a literatury

BEDNÁŘ, Václav a kol. *Nový občanský zákoník*. Vydání první. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, o.p.s., 2015. 245 stran. ISBN 978-80-87236-25-3.

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 158 s. ISBN 978-80-262-0181-6.

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. 151 s. ISBN 978-80-262-0031-4.

BĚLOHOUBKOVÁ, Beáta. *Názory a zkušenosti pracovníků zabývajících se péčí o ohrožené děti na novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí na Tachovsku*. Plzeň, 2014. diplomová práce (Mgr.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta pedagogická.

ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOŠ. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík: redakční uzávěrka 26. 3. 2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ÚZ. ISBN 978-80-7208-920-8.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 218 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2781-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. 286 s. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

KRAUS, Blahoslav et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

JURAJDOVÁ, Jana. *Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. Olomouc, 2015. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Pedagogická fakulta.

Manuál implementace vyhodnocování situace dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte: pro orgány sociálně-právní ochrany. Vydání první. Praha: MSPV, 2014. 192 stran. ISBN 978-80-7421-101-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. Studijní texty. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014. 214 s. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. 271 stran. ISBN 978-80-262-1154-9.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN 80-86429-58-X.

NEDĚLNÍKOVÁ, Dana. *Úvod do sociální práce se skupinou*. Vyd. 1. Ostrava: Kofoedova škola, 2004. 73 s. ISBN 80-239-4030-9.

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 798 s. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

PEMOVÁ, Terezie a PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 187 s. ISBN 978-80-247-4317-2.

RACEK, Jindřich, SOLAŘOVÁ, Hana a SVOBODOVÁ, Alena. *Vyhodnocování potřeb dětí: praktický průvodce: metodika vyhodnocování*. Vyd. 1. Praha: Lumos Foundation, ©2014. 29 s. ISBN 978-80-260-5521-1.

SCHAEFFER, Edith. *Co je rodina?*. Praha: Návrat domů, 1995. 178 s. ISBN 80-85495-41-4.

SCHELLE, Karel, ed., TAUCHEN, Jaromír, ed. a VESELÁ, Renata, ed. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing ve spolupráci s The European Society for History of Law, 2010. 156 s. Právo. ISBN 978-80-7418-082-8.

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 1999. 196 s. Scan; sv. 2. ISBN 80-85834-60-X.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. 2., nezm. vyd. Liberec: Technická univerzita, 1996. 36 s. ISBN 80-7083-175-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015. xxii, 890 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

Jiné zdroje:

DATABÁZE STRATEGIÍ. Databáze strategií - portál strategických dokumentů ČR. databaze-strategie.cz [online]. © 2017 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: *Národní strategie ochrany práv dětí 2012*. <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/narodni-strategie-ochrany-prav-deti-2012>).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-11]. Dostupné z: *Analyza současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti*. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9619/Analyza.pdf>

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Tisková zpráva Transformace systému o ohrožené děti ze dne 30.4.2009*. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/6953/30042009.pdf>

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Navrh opatření k transformaci*. http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. <http://www.mpsv.cz/cs/6308>

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Návrh opatření k transformaci*. http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Návrh opatření k transformaci*. http://www.mpsv.cz/files/clanky/7306/Navrh_opatreni_k_transformaci.pdf

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. <http://www.mpsv.cz/cs/6308>

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče*

o ohrožené děti na období 2009 až 2011.
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>)

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011.* <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>)

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: *Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené rodiny a děti.* http://www.mpsv.cz/files/clanky/13860/Systemova_podpora.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: *Metodické doporučení MPSV č. 2/2009 k vyhodnocování situace dětí v obtížné sociální situaci.*
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7266/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-2.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: *Vyhláška ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*
http://www.mpsv.cz/files/clanky/14306/vyhlaska_ZSPOD.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: *Metodické doporučení MPSV č. 3/2009 k vytvoření individuálního plánu péče o dítě.*
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7267/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-3.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci.*
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7267/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-3.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: *Manuál k případovým konferencím - MPSV, 2011.*
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti.*
http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf).

MPSV. Ministerstvo práce a sociálních věcí. www.mpsv.cz [online]. © 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: *Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu.* http://www.mpsv.cz/files/clanky/7270/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf).

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <https://www.pravonadetstvi.cz/projekty/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/>).

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: *Návrh optimalizace řízení a financování systému péče o ohrožené děti a rodiny*. <http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/navrh-optimalizace-řízení-a-financování/>).

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: *Vytvoření a pilotní ověření standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí* <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-a-pilotni-overeni-standardu-kvality/>

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: *Vytvoření a pilotní ověření nástrojů pro práci v systému péče o ohrožené děti a rodiny*. <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-a-pilotni-overeni-nastroju-pro-praci-v-systemu-pece-o-ohrozene-deti-a-rodiny/>.

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: *Podpora vzniku nových typů pracovních pozic na trhu práce ve službách v oblasti náhradní rodinné péče (profesionální pěstounská péče)*. <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/podpora-pestounske-pece/>.

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/rodinne-konference/>).

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: *Vytvoření vzdělávacích programů a vzdělávání vybraných cílových skupin*. <https://www.pravonadetstvi.cz/ukoncene-projekty/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/vytvoreni-vzdelavacich-programu/>).

PRÁVO NA DĚTSTVÍ. Právo na dětství. pravonadetstvi.cz [online]. © 2013 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: *Interaktivní katalog*. <https://katalog.pravonadetstvi.cz/home/>).

PSYCHOLOGYTODAY. Psychology today. David M. Allen M.D. psychologytoday.com [online]. © 2017 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/blog/matter-personality/201704/intrapsychic-conflict-and-dysfunctional-family-patterns>

Seznam použitých zkratk

- IPOD - Individuální plán ochrany dítěte
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- NAP - Národní akční plán
- OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- PK - Případová konference
- PPnPD - Pěstounská péče na přechodnou dobu
- SPOD - Sociálně-právní ochrana dětí
- ZSPOD - Zákon 359/99 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přepsané rozhovory

Příloha č. 1 – Přepsané rozhovory

Petra

Ahoj.

Ahoj.

Jsem moc ráda, že jsi mi umožnila udělat s Tebou rozhovor pro výzkum do mé diplomové práce, jak jsem Ti už vysvětlila při domlouvání termínu. Bude se to teda týkat praktického dopadu novely účinné od 1. 1. 2013 v souvislosti s Tvou prací. To už jsem Ti taky řekla. Tak můžeme začít?

Jojo, určite...jenom chci zůstat v anonymitě, jak jsme se domlouvaly....

Jasně...s tím není problém.

Tak...na začátek se chci zeptat, jak dlouho pracuješ v tomhle oboru?

Patnáct let, jako kurátor pro děti a mládež.

Jaké změny pociťuješ ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

Pociťuju změny administrativního charakteru, kdy se neuvěřitelným způsobem rozbujela byrokracie, kterou máme potírat, a nedělám nic jinýho, než papírují, papírují, papírují..., nemluvě o zbytečnosti těchto papírů.

Jak tyto změny vnímáš, jaký k nim máš postoj?

Neříkám, že všechny změny vnímám negativně, nicméně převažuje ten negativní náhled na celou novelu, neb došlo k té administrativní zátěži a nedalo nám to do ruky, myšleno sociálním pracovníkům, žádné efektivní a účinné nástroje pro samotnou práci a pouze ty změny vnímám jako nástroj kontroly nadřízených orgánů, kdy samotný praktický dopad pro potřeby klientů, ptažmo nás, sociálních pracovníků řadových, vidím jako nulový.

Dovedla bys nějak specifikovat, jaký konkrétně vidíš ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

No... přínos... eee..., přínos po praktické stránce jako asi nevidím..., jsou tam určité věci, které mě samozřejmě zaráží víc, některé mě zarážejí míň, s některýma se lze smířit, s některýma se nelze smířit... mmm... nicméně,... nicméně nechápu třeba direktivní nařizování a obligatorní ukládání případových konferencí, kdy... mmm... případové konference chápu jako jeden z nástrojů sociální práce aaa...chápu ho tak, že bych ho měla použít v případě, kdy ho považuji za místný a případný, ale nechápu, proč bych se měla vyvíňovat z toho, že ho nepoužiju. Čili například kdyby tam byl uveden jako jeden z možných nástrojů, že je možný ho použít...ano, chápu, ale né, že je mě nařizen

obligatorně a s tím, že ve většině případů ho použít nelze, je zbytečný a nadbytečný, není účelný...a nechápu, proč bych se z toho měla vyvíňovat. Jedna z věcí, která mě takhle napadá...samozřejmě papírování typu vyhodnocení či individuální plány, který zase беру jako jeden z možných nástrojů, nicméně v 99 % případů tak, jak to vnímám, klienti vůbec takovédle administrativní kroky a sepisování nějakých postupů nevnímají jako potřebné, nechtějí se na tom podílet, je to prostě pro ně krok jenom, který... mmm... musí udělat, protože je námi vyžadován, ale praktický dopad z jejich strany taky nevidím... aaa... vlastně,... pokud klient chce spolupracovat, spolupracuje i bez jakéhokoli IPODu, pokud klient nechce spolupracovat, tak žádný IPOD nepomůže. A navíc jakoby metodický pokyn, který hovoří k těm IPODům říká, že máme IPODy jaksi... hmmm... usměrňovat... nebo... dávat je vůči schopnostem těch klientů a přizpůsobovat, a jestliže se nepodaří ho naplnit, tak ho mám změnit v tom kontextu, aby byl opět splněn, ale jestliže já ve většině případů vyžaduji zákonné povinnosti, které jako je potřeba naplňovat, tak jak je mám upravovat tak, aby byly klientovi vyhovující...?

Je podle Tebe nějaká oblast, kterou novela nepokrývá, nebo v čem je naopak „zbytečná“? No asi neodpovím úplně přesně, jak zní zadání otázky, nicméně novela víceméně znamená... hmm... vnímám to tak, že je privilegovaná vrstva náhradní rodinné péče, kdy novela ve velké míře upravuje tuto oblast, ale absolutně se nedotýká například práce... práce kurátorů a práce s dětmi, který mají výchovné problémy, protože pořád se k sociální práci přistupuje tak, že děti jsou ti „chudáčci“ a v žádném případě se tady neakceptuje a nezdůrazňuje to, že některé děti holt potřebují umravňování a jiný způsob práce, než děti, který jsou v pozici těch „poškozených“.

Jak ovlivnily nové metody Tvou práci s rodinou, s klientem, v terénu?

No... ovlivnily mě negativním způsobem, tím, že se navýšila administrativa...aaa...je potřeba o mnoho víc prostě sedět u počítače a v kanceláři, ale... ta samotná činnost, kdy...vyloženě neříkám, že kontrolní mechanismy, ale i ta preventivní aktivita v terénu, to jako nelze vykonávat, protože člověk musí dělat naprosto zbytečné kroky, například zasílání údajů pro potřeby zajišťování náhradní rodinné péče, což třeba u kurátorských klientů vnímám jako naprosto zbytečný.

Když se zaměřím na to vyhodnocení, jaký máš postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

Vyhodnocování...spíš negativní.

Jaký konkrétně vidíš ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

Noo... přínos pro konkrétně mě, sociální pracovníci, nevidím žádný, protože já pracuji s tím, že znám spis, znám spis ze sociálního záznamu, znám spis s konkrétní prací v rodině a vyhodnocení jako takové nepotřebuji, protože moje myšlenkové procesy se odehrávají v hlavě a nepotřebuji je házet na papír a jestliže cítím potřebu, z toho, co se mi odehrává v hlavě, že ta rodina je ohrožená, tak nejsem...troufnu si říct, že nejsem až tak hloupá, že pokud to nemám na papíře, že si to nevyhnotím sama. Já to zase vnímám zase jenom jako nástroj kontroly,...a nebudu používat tvrdší výrazy,... jako k zajištění prostě práce metodických orgánů.

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

Noo, vyhodnocení,... jako je potřeba na to nahlížet v té rovině jako samotného zpracování, kdy ta časová rovina by třeba nezabrala tolik práce, ve smyslu, ano, napsat šest stránek, když vím, co mám psát a mám o tom dostatek informací, tak to třeba někomu zabere půlden, někomu to zabere den, někomu to zabere hodinu, když bude mít rychlokurz psaní a podobně,..., nicméně chtějí se po nás v tom vyhodnocení takové informace a tak podrobně vypracované, že u toho člověk sedí a přemýšlí, co tam vůbec má napsat a proč to tam vůbec má psát a to znechucení je tak silné, že to potom komplikuje to samotné vypracování. A v podstatě na některé věci tam ani nejsme kompetentní odpovědět.

Co bys na formuláři podrobného vyhodnocení doplnila, co naopak vypustila?

To vyhodnocení je samozřejmě koncipováno tak, aby se to vztáhlo na všechny oblasti a chce se po nás, abysme právě vyplňovali všechny ty kolonky, ale prostě u některých rodin a zvláště u těch našich klientů třeba problém, jako rodinného zázemí nebo bytových poměrů, finanční situace v rodině, není natolik do očí bijící problém, že bysme se tím museli zabývat nějak do hloubky. Ten problém se rekrutuje kolikrát třeba z oblasti povinné školní docházky a jako... není potřeba diskutovat nad ničím jiným. A jak říkám, prostě celý systém vyhodnocení, tak jak je to koncipováno, ten samotný papír a arch, je naprosto k ničemu.

Hm, jak teda třeba získáváš potřebné informace do vyhodnocovacího formuláře?

Tak informace získávám ty, který jsou dostupný, to znamená jako pokud dítě navštěvuje psychologa, psychiatra, odborné poradenské zařízení, tak si vyžádám zprávu a tohleto,... no a potom to čistě jenom kopíruju a opravdu nepovažuju sociální práci za to, abysme slepě přepisovali tydlety zprávy a vlastně není možné přiložit k vyhodnocení tuhleto zprávu jako přílohu, že i to je podle mě naprosto nemyslný krok, co je po nás požadovanéj.

Jaký máš postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Noo, ... já už jsem ho tady vyjádřila...

Můžeš to, prosím, ještě přiblížit, jaký konkrétně vidíš v IPOD přínos, jaká úskalí?

... opravdu si myslím, že klient, který chce spolupracovat žádný individuální plán nepotřebuje a po nějaké domluvě se na tom, na té spolupráci, bude s větší či menší intenzitou spolupodílet, ... no a klient, který nechce spolupracovat, ... tak sebelépe vypracovaný individuální plán, sebevíce zaukolovaný, prostě nebude fungovat, protože ten klient stejně nedodrží to, na čem jsme se domluvili, i když si tady prohlásí, že to dodržovat bude a chce.

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

... (smích) ... no tak v praxi vypadá tvorba IPOD asi tak, že... „ nezlobte se, paní, pane, ještě musíme vypracovat tohleto ... “, musím jim to vysvětlit, někdy to nechápou, proč, když už jsme se na tom třeba jednou domluvili. Někdy zase... „napište si tam, co chcete, já vám to podepišu“. Praxe funguje úplně jinak, než po nás chce teorie a IPOD, byť je sebelépe konstruovaný, tak prostě napíšete něco jeden den a druhý den může být situace jiná a opravdu není v silách sociálního pracovníka, aby každý den IPOD přepracovával, a pokud jsme třeba domluveni, že dítě bude chodit do školy, ... používám povinnou školní docházku, protože to je takový... jaksí, ... dobře uchopitelný problém a téma, no a jestliže vám tady dítě naslibuje, že do školy chodit bude a domluvíme se, že bude chodit ještě do poradenského zařízení a střediska výchovné péče a k psychologovi, ale jestliže on tam na další návštěvu nepřijde, tak ta situace je samozřejmě jiná a nemluvě o tom, že zase dva dny z pěti do školy nejde a prostě ten IPOD nejde přepracovávat neustále....

Jaký máš postoj k případovým konferencím?

Případové konerence v některých odůvodněných případech samozřejmě ano...může to přinést, obzvlášť při setkání odborníků, nějakou poradu, protože...nechci ze zbavovat zodpovědnosti, ale někdy je ten tlak na rozhodnutí jednoho člověka opravdu velký, takže čkolvěk má potom pocit, že se... jako... že to není jenom na něm a že ta porada o tom, jak postupovat dál, je opravdu výsledkem lidí, kteří se kolem toho případu pohybují a mají do něj co říct,

Jaký konkrétně vidíš v PK přínos, jaká úskalí?

Mě osobně se nelíbí ta strojenost a formálnost projednávání případových konferencí, kdy veškeré formality považují, že to je potom na úkor nějakého konstruktivního řešení. Taky je problém, když klient nespolupracuje, no kdyby spolupracoval, tak by se případové

konference pořádat nemusely. Kolikrát se to pořádá, když už nemáme jiné řešení, nevíme kudy kam, ... a třeba stejně zjistíme, že jakékoli řešení je špatné řešení, takže se vybírá to nejlepší z těch špatných.

To byly spíš negativa, co nějaký přínos?

No, jak už jsem řekla, ten vidím v té spolupráci.

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

No, ... v praxi to vypadá tak, že pokud je tam opravdu nutnost, tak se tam ta případová konference uspořádá, ale jinak si konkrétní sociální pracovníci, né že hledají důvody, ..., ale snaží se to co nejlépe formulovat tak, aby tu případovou konferenci dělat nemuseli.

Z jakého si myslíš, že je to důvodu?

Protože to je byrokratická a administrativní zátěž, papírování, časové zdržení, ... nehledě na hledání vhodných termínů, kdy odborníci nemůžou reagovat na naše požadavky a mají taky svoje požadavky, je to kolikrát uvolňování a proplácení času nebo jízdného a to je další zátěž, takže ten praktický výsledek je pak v podstatě minimální oproti tomu, kdybysme se telefonicky domluvili, nebo se prostě sešli jen tak, v nějakém neformálním prostředí.

S tím souvisí moje další otázka, ... jak hodnotíš spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

To je individuální, s některým odborníkem se spolupracuje lépe, s některým hůře, někteří jsou třeba velmi dobře teoreticky vzdělání v tom svém oboru, ale ta praktická využitelnost pro nás, mou práci, je někdy mizivá, jako třeba když mi pošlou zprávu plnou latinských výrazů, kdy tomu běžný čkolvěk nerozumí, ani člověk, který se v té praxi jakstakš pohybuje, tak je to samozřejmě ke škodě a je potřeba se domlouvat na úrovni těch běžných lidí, aby tomu rozuměli a pochopili to. Když tohle pominu, tak si myslím, že ve většině případů jsme schopní se domluvit a ta spolupráce je dobrá. Problém vidím při tom plánování termínů, že kolikrát ti odborníci, i když v rodině intervenují a jsou pozvaní na případovku, tak sdělí, že považují svou účast za zbytečnou, že radši pošlou písemnou zprávu... ale spíš si myslím, že jsou časově vytížení.

Máš nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce? Nějakou potřebu změny?

Noo, ... změnu chápu systémově třeba nejenom co se týká sociálně-právní ochrany, ale když to vztáhnou na celé sociální zabezpečení, tak mi přijde, že jsou neustále zdůrazňovány a akceptovány potřeby těch lidí, kteří jsou na hranici životního minima a

kterí jsou ze sociálně vyloučených lokalit a v žádném případě se zde vůbec nezmiňuje jako jejich povinnost něco dělat, dodržovat zákon, povinnost plnit povinnou školní docházku, povinnost navštěvovat s dítětem lékaře, povinnost očkování... a to pořád se hledají nějaké výmluvy, proč ty lidi to nemají a nemusí dělat a jestliže my teda máme dbát a dohlížet na to, ať se ty zákony dodržují, jestli jako je dětem..jaksi...vytvářené vhodné prostředí, tak tenhle zákon nám to rozhodně jako neulehčuje a nejde nám vstříc, naopak mám pocit, že právě ulehčuje těmhle lidem, kteří potom přijdou a vynucují si povinnosti, které mají plnit oni ze zákona, vynucují si, aby je plnili sociální pracovníci, popřípadě jiné instituce a organizace, protože pořád mají pocit, že se o ně má stát postarat, což si nemyslím a jsem úplně jiného názoru. Ještě třeba co se týče té pěstounské péče, tak si myslím, že má své opodstatnění, ale v tom vidím to upřednostňování oproti jiným formám péče, kdy kvalitní pěstouni chybí, vybírají si, jaké děti přijmou a třeba pro moje klienty pěstouni de facto vůbec nejsou. Taky si myslím, že novela a směrnice o vedení dokumentace vnesla pěkný guláš do věci, která byla jednoduchá a dala se celkem relativně jednoduše řešit, tak teď nikdo pořádně neví ... a mluvím napříč spektrem i s jinými úřady, co si tak říkáme ... pořád se to nechá na uvážení, a pak přijde nadřízený orgán a může říct, že jsem to uvážili špatně... pak v tom je samozřejmě zmatek, nemluvě o vedení podnětů, kdy je to nepřehledné a složité vyhledávání pro jednotlivé pracovníky, jestli už třeba někdo jiný někdy ten podnět založil. ... takhle když se vedl jeden spis, všichni věděli, že ten spis je na jméno a všichni věděli ty kroky, které byly vedeny...takhle jsou ty informace roztráštěné.

Moc díky za rozhovor a za tvůj čas.

Není zač, v pohodě...

Marcela

Ahoj.

Ahoj.

Předem Ti chci poděkovat, že sis udělala na mě čas, na rozhovor pro výzkum do mé diplomové práce. Téma a cíl jsem Ti už vysvětlila při domlouvání termínu. Bude se to teda týkat praktického dopadu novely účinné od 1.1.2013 na výkon Tvé práce. To už jsem Ti taky řekla. Tak asi začneme. Ještě se ujistím, jestli můžu uvést Tvé jméno, nebo chceš zůstat v anonymitě?

Spíš anonymně.

Dobře. Tak...na začátek se chci zeptat, jak dlouho pracuješ v tomhle oboru a na jakém úseku?

V září to bude deset let. Pracuju jako sociální pracovníce.

Jaké změny pociťuješ ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

Spíš je to přitížení co se týká papírování... papíry, papíry, papíry,... , místo abychom byli v terénu, tak jsme..., prostě... sedíme u počítače a myslím si, že to není jako účelný tady v tom našem povolání.

Jak tyto změny vnímáš, jaký k nim máš postoj?

Negativně. ...eee... vlastně to vyhodnocování, IPODy a všechno s tím spojený... člověka to zahltí časově, takže nemá čas tak trávit v tom terénu a pomáhat vlastně. Jo? Takže to řešíme tady z kanceláře vlastně.

Dovedla bys nějak specifikovat, jaký konkrétně vidíš ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

Přínos... (smích)... mě vůbec nic nenapadá teďka, no, spíš ty negativní. A je to i tím, že ten zákon o rodině byl vlastně zrušen a bylo to daný do občanskýho zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, takže je to takový roztržený všechno, jo... a nedomyšlený. Taky třeba pěstouni na přechodnou dobu, je to sice dobrej nápad, ale nelíbí se mi, že je nedořešený, že si oni v podstatě můžou vybírat věkově, pokud je to jejich profese, tak by měli vzít každý dítě věkově, sourozenecký skupiny a tak. Pak stejně nejsou a ty děti skončí v ústavu.

Je podle Tebe nějaká oblast, kterou novela nepokrývá, nebo v čem je naopak „zbytečná“? *Teď jenom co mě napadá, že tam přibylo, tak je vlastně předběžné opatření na vykázní, co se týká domácího násilí za nezletilé, to si myslím, že je velké pozitivum, to dřív nebylo... takže to se mi tam líbí.*

Jak ovlivnily nové metody Tvou práci s rodinou, s klientem, v terénu?

Vyloženež klienta nezasáhly tak... spíš nás jako pracovníky. Přidalo to další starosti, jo? Viz to vyhodnocování, jo? Zabere to spoustu času... IPODy... říkám na rovinu, že to dělám i já místo klientů, s tím, že je seznámím a případně doladíme. Ale prvopočátek je prostě ode mě, což je špatně... To je jenom z těch časových důvodů. Já bych si ráda sedla s těma lidma sedla, promluvila a tak dále... jako, není to špatná myšlenka, to neříkám, ale spíš je těch případů hodně na toho pracovníka.

Co myslíš, že by tomu pomohlo?

Možná kdyby... přidání dalších pracovníků, zaměstnanců a rozšíření jakoby té agendy. Že by na každého zaměstnance byl menší počet, že bysem se jim mohli jakoby víc věnovat, no.

Když se zaměřím na to vyhodnocení, jaký máš postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

Z počátku jsem byla nastavena negativně, ale s tím, že jsem to musela přijmout, tak postupně jsem si na to zvykala a uzpůsobila jsem si to k svému obrazu. Takže... já si myslím, že to není špatný. Není to špatný to tam mít, ale říkám, každej ať si to uzpůsobí.

Jaký konkrétně vidíš ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

Myslím si, že je nesmysl třeba opisovat ty zprávy a různé ty lékařský a ze školy a tak, jo... to si myslím, že je blbost a ztráta času hlavně. Ale takový ty důležité věci, co ten pracovník si myslí, že je důležitý, tak proč by to tam neuvedl.

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

Tak prvotně samozřejmě šetření v rodině, vyžádám si zprávy ze školy, z obce, od lékaře, jo? ... a postupně tam dopisuju a rozšiřuju do toho vyhodnocení, ale jak říkám, není na to moc času.

Jak dlouho Ti to třeba zabere?

To vyhodnocení, já si myslím, že tu hodku že dám... pokud je to nějaký komplikovaný nebo na víc dětí, tak musí být u každého dítěte vlastně individuálně to vyhodnocení.

Myslíš, že jsme kompetentní k vyplnění všech oblastí?

Myslím, že nejsme, hlavně co se týče zdravotního stavu a výchovných způsobilostí vůbec toho rodiče a tak dále, tak to nejsme schopni.

Co bys na formuláři podrobného vyhodnocení doplnila, co naopak vypustila?

Spíš bych to asi za spolupráce těch různých organizací a tak dále, že by se tomhlo zkomplementovat dohromady, prostě a nějakým způsobem to jako... kdyby byl nějaký systém, kde by mohli všichni jakoby vkládat, to by bylo fajn.

Jaký máš postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Spíš je to pro nás přítěž, ale jako vidím v tom nějaký, pro tu rodinu, ... jako... stanovit jim nějaký cíle.

Stalo se ti někdy, že by byl ten klient aktivní v tom plánování?

Minimálně, minimálně. Ale... mmm ... stalo se mi, že tam sám klient chtěl pracovat na sobě, ale to jsou výjimky jenom. V podstatě tam není pak žádná vymahatelnost.

Můžeš to, prosím, ještě přiblížit, jaký konkrétně vidíš v IPOD přínos, jaká úskalí?

No, tak jak už jsem řekla...

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

Většinou v praxi je stanovím já, ty cíle, ty rodiče s tím seznámím, případně doplním nějakým způsobem. Ale myslím si, že správně by bylo opravdu sejít se tady a rodiče ať říkají... bohužel to z časového hlediska nejde, takže oni to opravdu jenom podepíší a pro ně je to papír.

Jaký máš postoj k případovým konferencím?

Dřív to taky bylo, bylo to pod jiným názvem a myslím si, že to je účelný, pokud prostě ten, ta kazuistika té rodiny, je potřeba to probrat s odborníkama a seznámit tu rodinu s dalšíma krokama, jak to vidí a tak dále, tak já myslím... pokud vyhodnotíme účelnost, proč ne? Myslím si, že by to moholo pomoci té rodině, jo? Ale nejsem zastáncem toho, že prostě za každou cenu... .

Zákon nám to ale v určitých situacích ukládá taxativně...

Myslím si, že to je nesmysl, ten pracovník by měl individuálně posoudit tu účelnost...

Jaký konkrétně vidíš v PK přínos, jaká úskalí?

No, to už jsme se bavily...

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

Papírování, zase, jo ... takže obsílky aby se poslaly všem, aby se sjednotily termíny, je to náročný časově. Občas to nejde sladit, takže... kdyby to šlo nějakým způsobem urychlit, ale... to se tomu člověk asi nevyhne.

Hmm, ... a jak hodnotíš spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

V poslední době jsem neměla případovou konferenci, ale předtím nebyl problém. Akorát co se týče termínu, tam se to hlavně odvíjelo od toho odborníka, aby měl vlastně čas, takže ten termín se dá... lékaři jsou vytížení, sle jsou prioritou.

Máš nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce? Nějakou potřebu změny?

Já si myslím, že to celkově nebylo moc dobře načasovaný...když už, tak to měli postupně a nebo to nechat a zdokonalovat to, co bylo špatně. Spíš by se to mělo celý zdokonalit a domyslet, spousta věcí je takových otevřených a každý si to vykládá jinak... o tom to je právě. Největší hloupost a nesmysl, co mohli vymyslet, je taky uzavírání spisů a pak zakládání nového...kolik času to dá, prostě, jo...neuvěřitelný...to nedomyšleli vůbec. I vůči těm informacím, to uzavřeme a pak se k tomu nedostaneme, přitom to je důležitý.

Dřív to bylo celkově víc o té sociální práci a sanaci rodiny a teď jsme tlačeni úplně někam jinam, je to všechno nucený, myslím si, že to není dobrý. A víc se to posunulo z té práce z terénu do té kanceláře... to je asi všechno.

Moc děkuji za rozhovor a za Tvůj čas.

Lucie

Ahoj.

Čau.

Díky, že sis udělala prostor na rozhovor se mnou. Téma a cíl mé diplomky jsem Ti už vysvětlila při domlouvání termínu. Bude se to teda týkat praktického dopadu novely účinné od 1.1.2013 na výkon Tvé práce. To už vlastně taky víš. Tak začneme, jo?

Jasně, hlavně neuváděj moje jméno.

Dobře. Takže...na začátek se chci zeptat, jak dlouho pracuješ v tomhle oboru a na jakém úseku?

Jedu šestej rok, pracuju na úseku kurately pro děti a mládež.

Jaké změny pociťuješ ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

Ehm,... pociťuju negativní změny... přibyla administrativa, s vyhodnocováním a individuálním plánováním. Potom nám přibily povinnosti, třeba... pořádat případové konference, a to je asi všechno.

Jak tyto změny vnímáš, jaký k nim máš postoj?

Jak říkám, vnímám to negativně...

Dovedla bys nějak specifikovat, jaký konkrétně vidíš ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

No, to nevím jestli je to v novele našeho zákona, ale třeba je lepší, že děcka umisťujeme my, což na jednu stranu je pozitivní, že to diagnostáky nedělají nám za zády, ale na druhou stranu pak zase sháníme a řešíme problém, pak to má i na nás negativní dopad, když nejsme schopni sehnat pro dítě ústav, tak je to tak půl na půl. No, ty úskalí jsem už zmínila. Jo, a ještě je teda pozitivum, že můžeme umístit děcko do střediska výchovné péče, což teda před novelou nebylo... v rámci výchovného opatření.

Je podle Tebe nějaká oblast, kterou novela nepokrývá, nebo v čem je naopak „zbytečná“? To nevím, jestli nepokrývá... podle mě je dostačující, ale víc bych upravila kuratelu, to tam je snad jedinej paragraf, kdežto na náhradku, to je půlka zákona. Takže asi bych víc upravila pozici toho kurátora. Jinak tam asi není co... , možná ještě ten paragraf 6,

zastaralý výrazy v tom nemravný a zahálčivý život. Úplně z toho nevyplývá, který dítě tam spadá a který už ne.

Jak ovlivnily nové metody Tvou práci s rodinou, s klientem, v terénu?

Nijak..., možná jenom to, že musím klientům vysvětlovat, proč podepisují individuální plán, který jsem s nima v podstatě dělala vždycky, akorát to nebylo takhle sepsané, takže vysvětlování proč, potom shánějí klienta v ten termín, kdy ten IPOD končí, vysvětlování, proč je třeba znovu stejnej, jako byl předtím, když se tam třeba ta situace nemění, no aaa... to je asi všechno. Jako v terénu mě to asi neovlivňuje, v kanceláři ano. Jednoznačně přibylo byrokracie, takže mám práce víc než dost.

Když se zaměřím na to vyhodnocení, jaký máš postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

K tomu mám negativní postoj, protože si nemyslím, že sociálního pracovníka, který dělá v terénu a dělá už delší dobu, že by ho vyhodnocení navedlo, jako že bych díky vyhodnocení přišlo na to, co je potřeba...myslím si, že to je jenom prostě...stále to tak beru, že to je jenom sepisování a opisování toho, co je obsahem omkovýho spisu a zbytečná ztráta času.

Jaký konkrétně vidíš ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

Nevím... díky vyhodnocení jsem nikdy nepřišla na nic nového, co bych nevěděla...díky rozhovorů s klienty a díky práci v terénu.

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

No, získávám informace z rozhovorů s dětmi, s rodiči, ze zpráv ze školy a od lékařů a specialistů, psychologů, psychiatrů. Aaa... myslím, si, že sběr těch informací... ten termín měsíc je šibeniční, protože ačkoli mají školy a všechny instituce povinnost do měsíce odpovědět, tak než vůbec si pozveme rodiče a začneme mluvit s dítětem, tak už jsou třeba tři týdny, pak třeba čekáme další měsíc na zprávy, takže se to vyhodnocení neustále přehodnocuje.

Jak dlouho Ti to třeba zabere?

Jako jedno kvalitní vyhodnocení u děcka, který neznáš, ti zabere minimálně, si myslím, celý pracovní den, abys to prostě dala dokupy.

Myslíš, že jsme kompetentní k vyplnění všech oblastí?

Ne, proto když nemám zprávu z diagnostáku, nebo od odborníka – etopeda, psychologa, psychiatra, tak prostě nevyplňuju oblasti týkající se identity a emocionálního nastavení, protože to prostě nejsem schopná zjistit.

Co bys na formuláři podrobného vyhodnocení doplnila, co naopak vypustila?

Ne, nedoplnila ani nevypustila... já bych ho zrušila.

Jaký máš postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Individuální plán jsme dělali vždycky všichni, ale nenazývalo se to tak. Většina pracovníků když dělá... když sepisuje protokol s rodičema nebo se s něma baví, tak se zároveň domlouvají na určitých krocích, které udělají oni, dítě pracovník... akorát se to nedávalo do tabulky, teď se to dává do tabulky.

Můžeš to, prosím, ještě přiblížit, jaký konkrétně vidíš v IPOD přínos, jaká úskalí?

Tak možná jako výhoda je, že je to jako přehlednější, ale zase potom máme termíny... a n emáme žádnou směrnici na to, po jaké době má být ten IPOD terminovaný, takže ... je možný, že si to třeba někteří pracovníci nenastaví úplně přesně, že se třeba dá do zlejitosti, což bych udělala taky, ale nevím, jestli je to dobře. Ale zase když je děcko v ústavu, kde ta situace se nemění, tak to nejde naterminovat, byl by ten IPOD furt stejný. Tam není co psát, když jezdí domů na dovolenky, nepáchá tresnotu činnost, tak tam není co... a napsat do individuálu, že nebude páchat trestnou činnost, to už mi přijde úplně padlý na hlavu.

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

No, musím klientům vysvětlovat, proč podepisují individuální plán, který jsem s nima v podstatě dělala vždycky, akorát to nebylo takhle sepsané, vysvětlování, proč je třeba znovu stejnej, jako byl předtím, když se tam třeba ta siutace nemění, no a je to v tabulce.

Jaký máš postoj k případovým konferencím?

Dobrý i špatný, to je individuální. Dobrý je, že se třeba sejdou lidi, kteří spolupracují, ale já si třeba zvu takhle lidi normálně, pozvu si školu a rodiče, když je problém, nebo se sejdem na výhcovné komisi.

Jaký konkrétně vidíš v PK přínos, jaká úskalí?

No tak dobré je to, že se sejdou všichni, kteří participují na tom případě toho dítěte nebo té rodiny... a že si občas předají informace, které předtím nevěděla jedna nebo druhá strana. To je super. Nevýhodou je to, že tomu předchází... ehmm, hodně časově náročné chystání, jak toho pracovníka, tak toho facilitátora... pak je taky docela složitý najít vhodný termín, protože odborníci prostě nemají tolik času, my taky toho času moc nemáme, ... rodiče pracující, tam je to taky potom problém...aaa... další nevýhodou je to, že prostě ta případovka není samospásná, že to, co se probere a dohodne na

případovce, zas z toho vyplyne pouze individuální plán, který ale není právně vymahatelný, takže se může stát, že to je setkání naprosto k ničemu.

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

Zas je pravda, že třeba odborníci z oboru psychologie a psychiatrie jen tak na nějakou schůzku nepřijdou, takže díky té případovce se sejdou, ale jinak jako nějaký pozitivum nevidím.

Jak vnímáš obligatorní pořádání případových konferencí?

Někdy si to musím obhájit, že je zjevně neúčelná, v případě třeba podání předběžných opatření nebo podnětů na pomalý předběžka... tam prostě předběžko podáváme až ve chvíli, kdy máme dostatek informací, nejenom od rodičů, ale i ze školy, od psychiatrů třeba... takže už mi přijde neúčelný, abych do týdne byla shcopná si všechny pozvat, to je prostě sci-fi. Myslím, že tlačit nás do uspořádání případových konferencí pak vede jenom k tomu, že si... jednak to musíme obhajovat, že je to zjevně neúčelné a pak si třeba dáváme jako případovku, když si pozveme tu školu a ty rodiče a máme to jako případovku, pokud z toho vzejde individuální plán.

Jak hodnotíš spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

Jóó, to pozitivně. Akorát co se týče těch termínů, tak je to náročnější, ale jinak jsou tomu všichni nakloněni, že přijedou, nesetkala jsem se s tím, že by to někdo vyloženě odmítli. Akorát samozřejmě ten termín najít, to je fuška.

Máš nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce? Nějakou potřebu změny?

Já myslím, že to celkově není dotažený, protože třeba vyhodnocení a individuály si dělá každý oddělení podle sebe, takže jsme se s tím museli všichni tak nějak popasovat po svém, neměli jsme žádný metodický vedení. Jinak jak jsem říkala předtím, ty změny... upravit víc kurátory. A taky co se týká směrnice, upravit co se týká podnětů, těch máme teď mnohem víc a není to zas nijak ošetřený ... to ještě souvisí s tím, co je negativní, a to je ta spisová dokumentace. Co je ještě podnět a co už je omka? Taky ohledně kurátorských děcek, tak není možnost je umístit k pěstounům třeba, protože nejsou kvalitní pěstouni a děti s výchovnými problémama a trestnou činností nemají co dělat u nevyšokoškolsky vzdělaných pěstounů, kteří nemají etopedický nebo psychologický vzdělání. A taky si myslím, že rok je strašně krátká doba podle mě, a jako po roce co?? Pak se děcko vrátí do ústavu, když se na někoho naváže, nevím jestli to je pro něj dobře. Asi tak...

To je z mojí strany vše, díky za rozhovor a za Tvůj čas.

Romana

Ahoj.

Ahoj.

Předem Ti chci poděkovat za Tvůj čas, který mi věnuješ. Téma a cíl mé diplomové práce jsem Ti už vysvětlila při domlouvání termínu. Bude se to teda týkat praktického dopadu novely účinné od 1.1.2013 na výkon Tvé práce. Tak můžu začít?

Určitě. A zachovej tam radši tu anonymitu, jo?

Jistě. Takže ... chci se zeptat, jak dlouho pracuješ v tomhle oboru a na jakém úseku?

Od roku 1995, nejdřív deset let na terénu, no... pak jsem byla na mateřské asi pět let, celkem...aaa... teď už vlastně šestej rok na úseku náhradní rodinné péče.

Jaké změny pociťuješ ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

Administrativní náročnost bych řekla hlavně, jako ... moc papírování ve smyslu individuálního plánování, vyhodnocování, ... to prostě ...

Jak tyto změny vnímáš, jaký k nim máš postoj?

Já je vnímám negativně, protože jako je to na úkor osobní práce s tou rodinou.

Dovedla bys nějak specifikovat, jaký konkrétně vidíš ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

Pokud bych mohla třeba v souvislosti s tou pěstounskou péčí, tak tam si myslím, že ... je dobrý docela ten kontakt s tou pěstounskou rodinou častější v rámci toho doprovázení, ty dohody o výkonu pěstounské péče. No... a úskalí ... to je ta byrokracie a ta zátěž papírová.

Je podle Tebe nějaká oblast, kterou novela nepokrývá, nebo v čem je naopak „zbytečná“?

Hmmm, rozhodně neřeší třeba příbuzenskou pěstounskou péči, to je velkej, jako, problém. To si myslím, že naprosto nemaj ošetřený. A hlavně i to financování ... jako ... odměna pěstouna u prarodičů, tam si myslím, že je problém.

Jak ovlivnily nové metody Tvou práci s rodinou, s klientem, v terénu?

Ehm, ... já furt dělám stejně Tím, že já se s tím nekamarádím, tak prostě já to dělám jako na sílu, já to přiznávám, osobně, takže to je prostě jenom tak, že mě hoří termín a prostě to nějak jako ... odfláknu. To je prostě to, po čem já šáhnu až úplně naposledy, co dělám v té práci s tou rodinou jako úplně poslední, byť ten zákonodárce chtěl, aby to bylo jako první. Ale je to naprostej nesmysl ... naprostej nesmysl, protože první je ta práce s tím člověkem, to, že chodíš do rodiny, že s ním jednáš, ... už jenom to, že to pak musíš

všechno zapisovat ... a pak ještě něco plánovat, to je prostě úplně... to je o ničem. Já tím, že mám tu náhradní rodinnou péči a mám ty dohody, tak mám psocit, že s těma rodinama jsem ve velmi častém kontaktu, jsem hodně v terénu, ale i z toho musím udělat zápis.

Když se zaměřím na to vyhodnocení, jaký máš postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

Je to podle mě nadbytečná práce, zatěžující zbytečně a myslím, že ani ty lidi to úplně nechápou, nějaký individuální plánování ... prostě nevím, aspoň v té náhradce to tak mám.

Jaký konkrétně vidíš ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

Co se mně líbí, že je tam zmapovaná práce s tou rodinou, to zas jako ... o tom žádná. To si myslím, že to poskytuje takovej nějakej ucelenej přehled. Ale po pravdě ... kdo má čas to číst? Já spíš když převezmu nověj spis, tak si ho pročítám jako celek, celej, abych se seznámila s průběhem té práce s tou rodinou, jo?

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

No já to moc nedělám, protože přebírám ty spisy z terénu, ale když jsem měla ze dva spisy, který jsem si řešila od počátku sama, tak samozřejmě je to práce, prostě navíc Někdy nad tím strávím třeba celý dopoledne, někdy celej den, prostě podle toho, jak ty informace mám nasbíraný. Něco musím dovyhledávat... .

Jak je třeba získávat, ty informace?

Získávám je vlastním šetřením v rodině, ze zpráv ze škol, ze zpráv od lékařů, ale nejvíc jakokdyby i rozhovorem s těma lidma.

Myslíš, že jsme kompetentní k vyplnění všech oblastí?

Ne, ne, ne. Myslím, že některý ty odkazy a to, co tam je potřeba vyplnit tak podle mě nejsou na to moje kompetence, zhodnotit třeba emocionální stránku dítěte. Nejsem psycholog, jako jo... můžu třeba napsat, jak se momentálně cítí.

Co bys na formuláři podrobného vyhodnocení doplnila, co naopak vypustila?

Nevím. Řekla bych, že by stačilo, kdyby bylo jednodušší to vyhodnocení, ne tak úplně až do podrobná.

A jaký používáš formulář?

Ten náš, vypracovaný od kolegyně.

Jaký máš postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Práce naprosto navíc, zbytečná, ... aspoň na tom úseku náhradní rodinné péče. Prostě ... většinou ta situace u těch dětí je stabilizovaná tím, že sou už v té náhradní rodinné péči a

nemusím tam řešit a úkolovat ty pečovatele, aby něco dělali ... naprosto zbytečný. A dávám tam v podstatě do těch cílů pouze věci, který každodenně oni dělají, jenom aby tam něco bylo.

Můžeš to, prosím, ještě přiblížit, jaký konkrétně vidíš v IPOD přínos, jaká úskalí?

V některých konkrétních případech, kde třeba může být nějaký problém, tak je tam třeba vypíchnut ten konkrétní úkol nebo cíl, co mají ty rodiče splnit, tak může to pro ně znamenat to, že ano, ... máme to tady černý na bílým, podepíšeme si to, tak můžeme teda o to usilovat, nebo můžou se snažit, prostě, to splnit.

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

V 95 % mých případů to podle mě nemá smysl, To, že já si pak po roce nebo po půl roce vyhodnotím , jestli je to splněno – nesplněno, když je to nesplněno, vymyslím něco jiného, ... je to úplně o ničem. Klienti to většinou neřeší, většinou to musím řešit za ně já, protože mě tam hoří ten termín, ... já naplánuju ty kroky a oni se k tomu připojí, někdy něco doplní, ale sami oni nenavrhují nic, co by prostě Oni ty děti vychovávají, pečují o ně tak, jak mají, prostě a není potřeba jim něco dalšího plánovat.

Jaký máš postoj k případovým konferencím?

Mmm, ... možná se tomu tak nějak podvědomě bráním, protože mi to přijde strašně složitý... už jenom papírově ... předvolat všechny ty účastníky, aby to mělo nějakem ten, tu formu, jakou to má mít. Mnohem raději třeba udělám nějakou multidisciplinární tým nebo nějakou rodinnou konerenci, že si prostě pozvu příbuzný, rodinný příslušníky a nemusí to mít prostě přesně vymezenou tu formu, jak je to u těch případovek.

Jaký konkrétně vidíš v PK přínos, jaká úskalí?

Noo,... možná ty pozitiva v tom, že se můžeme tak nějak ujednotit v tom, co po těch rodičích chceme. Možná tam si řekneme právě ty cíle, co by bylo potřeba do budoucna změnit, nebo čeho by měli oni dosáhnout, na čem by měli pracovat. V tomhleto možná vidím ten význam té případovky, že se takle sejdeme a povykládáme si, kam teda ten případ bude dál směřovat. Negativum je určitě ta formální stránka, jo, jo

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

No, většinou to je na popud sociálního pracovníka, alespoň mám ten pocit, nebo třeba případně té neziskovky, která doprovází tu pěstounku na přechdnou dobu, ... rodiče nikdy nejsou iniciátory té případové konference. Na poslední schůzce se nám stalo, že ani ten rodič neměl zájem, aby ta příapdovka byla. Je to o tom, že v podstatě všichni tihleti se musí předvolat a domluvit se na určitou dobu.

Jak vnímáš obligatorní pořádání případových konferencí?

Myslím si, že to není jako dobře, za každou cenu tu případovku dělat ... prostě, je to individuální, Pak se zbytečně odůvodňuje neúčelnost, místo aby se dělala v případech, kdy je účelná a má smysl. Pak jenom hledáme ty kroky, abychom to měli ve spise správně, tak, jak nám to ten zákon ukládá, ale to je nesmysl, každej ten případ je prostě individuální, jo?

Jak hodnotíš spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

Myslím si, že třeba ty instituce ještě relativně jo, že jsou ochotní přijít, ale u těch lékařů ... hraje tam jako roli ten čas a asi i závažnost toho případu ... u toho, kde i ten lékař cítí, že to je nějaký špatnej případ, tak se snaží přijít, ale tam, kde to je prostě v takových těch běžných věcech, tak často se omlouvají ti doktoři.

Máš nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce? Nějakou potřebu změny? Myslíš si třeba, že byl systém na všechny změny připravený?

Určitě ne. I co se týče těch pěstounů na přechodnou dobu a té chybějící návaznosti pro ty děti dál. A hlavně ta nedotaženost toho systému, kdy všechny děti máme dávat a umisťovat k pěstounkám na přechodnou dobu a na druhou stranu prostě není dořešená ta návazná péče, pokud to dítě se nevrátí do rodiny, tak prostě nám naprosto chybí pěstouni, ... dětský domovy, kapacitu dětských domovů chtěj omezovat ... takže ono je dobrý říct to A, ale taky je důležitý říct to B. Ještě mě napadá, že by se mělo vrátit zakládání spisů tak, jak se to dělalo dřív ... teď je v tom hroznej zmatek, nic se nedá dohledat.

To je ode mně všechno, děkuji za rozhovor a za Tvůj čas.

Ingrid

Dobrý den.

Dobrý den.

Nejdřív bych Vám chtěla poděkovat za to, že jste si na mě udělala čas pro rozhovor do mojí diplomové práce. S tématem a cílem jsem Vás už seznamovala při domlouvání termínu rozhovoru, tak jestli nemáte další otázky, tak já bych začla.

Jo jo, kidně.

Ještě se zeptám, jestli můžu uvést Vaše jméno, nebo chcete mluvit anonymně?

Spíš anonymně ... určitě.

Tak ... Jak dlouho pracujete na OSPOD a na jakém úseku?

Dvacet let ... něco málo přes ... pořád na úseku terénní sociální práce.

Jaké změny pociťujete ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

No oproti dřívějšímu hlavně ty vyhodnocování a vypracování IPODů, vlastně tím se zvýšila administrativa a vlastně i délka toho zamýšlení nad tím případem, jak správně formulovat ty cíle a ty potřeby, že ...

Jak tyto změny vnímáte, jaký k nim máte postoj?

No, myšlenka je asi dobrá ... , ale ... ten samotný dopad ... na tu práci s klienty to stejně asi žádný efekt nemá, protože dříve to bylo v rámci těch protokolů, ale teď se to musí vylstěn zvýšenou administrativou vypisovat, přepisovat ty zprávy ... že to nemůže být vlastně jako dokaz na ty zprávy, takže tím je to daleko složitější. Ale ta práce samotná se stejně nezměnila, protože je to práce s rodinou.

Jaký konkrétně vidíte ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

Přínos nevidím a úskalí je ta administrativa ... to je pořád dokola, z mého pohledu.

Jakou oblast novela nepokrývá, v čem je naopak „zbytečná“?

Myslím si, že na tom úseku sociální práce, kde já dělám, že to nepřineslo ... a že to je, dá se říct, pořád stejný ... ale ve spolupráci potom, když se umisťují děti do náhradní rodinné péče, tak při tom ověřování těch pěstounů na přechodnou dobu, kteří nejsou, nebo při umisťování do zařízení, tak je to daleko složitější ... a není připravená a ni na to, že vlastně nejsou ti pěstouni ani na přechodnou, ani normální. Co se týká práce kurátorů, o tom já moc nevím.

Jak ovlivnily nové metody Vaši práci s rodinou, s klientem, v terénu?

Víc je té administrativy, protože jednak musím s klientama stejně sepsat protokol, musím si nachystat ten IPOD, musím si stanovit ty lhůty ... v tom je to složitější, abych vlastně na nic nezapoměla a veškerou tu změnu abych reflektovala do těch IPODů a do těch cílů té rodiny ... , ale dřív vlastně jsem dělala to stejný, ale měla jsem to v rámci toho protokolu. Dřív jsem taky chodila víc do té rodiny, teď si je víc zvu sem, takže je to náročnější i pro ty klienty, právě kvůli tomu stanovování, nebo vypracovávání toho IPODu a těch cílů, co má být v součinnosti s těmi klienty, takže si myslím, že to je víc zátěž i pro ty klienty. A samozřejmě časová zátěž nejen jejich, ale i moje ... s tím, že se tomu musím věnovat už dopředu, všechno si předpřipravít

Jaký máte postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

Vyhodnocení stejně záleží na subjektivním pocitu daného sociálního pracovníka, podle mě ... a stejně nezachytí to, co by si z toho ... pokud někdo se musí do toho případu vložit, stejně nemůže vycházet jenom z toho vyhodnocení, ale stejně si musí pročíst ten spis a udělat si na to svůj vlastní úsudek. Takže si myslím, že to žádný efekt nemá, protože je to jenom zatěžování a časová náročnost prostě... ..

Jaký konkrétně vidíte ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

No, k čemu je to dobrý nevím ... je to sice nějaký přehlednej list, ale nevypovídá to o té práci s tou rodinou z mého pohledu ... najdeme tam sice, k jakým lékařům dochází, ale to se dá listováním ve spisu taky dojít ... výcuc z těch zpráv ... stejně je to opsaný z těch zpráv, který jsou přiložený ve spise, takže pro ten samotný náhled ... každý by ty cíle mohl formulovat jinak ... takže stejně je to o tom, že si někdo musí pročíst jak to, tak to a stejně si musí udělat svůj vlastní úsudek ... a třeba by pak postupoval úplně jinak. Navíc se to musí aktualizovat a jsou informace, které se můžou každou chvíli měnit – škola, lékaři, ... je to prostě administrativní zátěž, když by se to mělo pořád aktualizovat, ale nevím, jestli to má ten samotný efekt... . Já osobně ho v tom nevidím.

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

Je to individuální, podle toho, jestli jde o nový případ, kde si ty informace získávám, většinou tak, že si ty rodiče pozvu a ptám se jich na jednotlivé oblasti z vyhodnocení, takže sepíšu protokol a ten protokol pak přepíšu do vyhodnocení, o to je to zase složitější. Takže zase časová náročnost jak pro mě, tak pro rodiče. Normálně dřív bych si šla do rodiny, kde bych si to vypsala a už bych to nemusela nikde přepisovat. Některé oblasti taky vůbec nejsme schopní vyhodnotit, třeba tam píšu, že pro krátkodobost nejsme schopni vyhodnotit. U případů, kde vlastně už ten spis nějaký tady máme ve spisovně, třeba z předchozí doby, tak už tam ledasjaké informace jsou, ale pokud zákonodárce chtěl, abysme vždy s rodinou začali pracovat podle čistýho listu a nezabývali se dobou minulou, tak je to stejně zase k ničemu a ten efekt to nemá, protože ty problémy v rodině nevymizí tím, že se něco uzavře, ale prostě pokud je to opakovaně, tak se to tam prolíná dlouhodobě a dál.

Co byste na formuláři podrobného vyhodnocení doplnil/a, co naopak vypustil/a?

To nevím, nechala bych asi ten, co používáme na oddělení, já nepoužívám ten ministerskej, ale říkám, je to individuální to vyplňování, pokud tam je něco, co nevím, tak napíšu, že to nelze vyhodnotit, s ohledem na důvody – věk dítěte, krátkodobost případu,

Jaký máte postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Moc jsem se s tím neztotožnila, asi už jsem se k tomu vyjádřila v předešlých odpovědích

... .

Jaký konkrétně vidíte v IPOD přínos, jaká úskalí?

No měla by tam být návaznost s vyhodnocením, to by mělo být opravdu, z toho by to mělo vyplývat, pokud vyhodotím problémy v rodině, tak by měly být zahrnuty v IPODu, jak je odstraňovat, ale dřív se to dělalo při práci s rodinou v rámci protokolu, který rodiče podepisovali, teď podepisují jak protokol, tak IPOD. A složitost je to formulovat tak, aby to ty lidi pochopili a aby to bylo pro ně zřejmý, je to prostě složitější hledat ty slova... .

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

Ještě jsem se teda nesečkala s tím, že byten cíl tvořil klient, spíš je potřeba mu říct, co sheldává OSPOD, nebo ta pracovnice za problém a jak je možné ten problém odstanit, a většinou ten klient to odkývá ... , ale že by ten klient byl sám shocpný formulovat, to prostě ne. Spíš to vychází z potřeb OSPODa formuluju to já. Ale ještě se mi nestalo, že by klient nesouhlasil s tím cílem ... pokud to ale nesplní, tak se to jenom přesune dál, do dalšího ... takže ten efekt tam žádný nevidím, protože klient pokud nechce, tak ten cíl stejně nesplní ... ale pokud to nehraničí s tím, že by se mohlo řešit jakoby nějakým represivním opatřením takového rázu, že by došlo k trestnímu stíhání nebo k odebrání dítěte z rodiny, tak to stejně žádný efekt nemá a klient není postižitelný za to, že neplní cíl.

Jaký máte postoj k případovým konferencím?

Já případové konference uznávám a také je jakoby organizuju tak, že jsou jen za účasti jenom doprovázejících organizací a pracovníci SAS, ale klasické případové konference s moderátorem já nevyužívám, ... protože se domnívám, že pokud se domluví na termínu s těmi doprovázejícími organizacemi a SAS, můžu reagovat hned, když potřebuju ten problém vyřešit a nemusím až s nějakým odstupem teprve.

Jaký konkrétně vidíte v PK přínos, jaká úskalí?

No je to organizační a časová zátěž a zbytečná prodleva. Možná to může být dobrý k náhledu těch klientů i od jiných odborníků než od sociálních pracovníků. Já ty případovky nezavrhuji, myslím si, že to je dobrý nástroj, pokud teda je možný se na to nějak časově připravit, ale ... jinak si myslím, že ne všech případech je tam možný získat ještě něco jiného, pokud ta práce s rodinou jakoby funguje ... jako, splnit jen pro naplnění litery zákona se mi to někdy jeví jako opravdu nadbytečné. Asi by bylo lepší, než pak odůvodňovat neúčelnost, udělat z té povinnosti možnost. Z vlastní zkušenosti i vím, že

pokud se třeba nařizuje ústavní výchova, nebo se podává návrh na výchovné opatření, kdy v těchto částech zákon chce, aby byly svolány ty případové konference, tak vím, že soudu a státnímu zastupitelství oprvdu stačí to setkání multidisciplinárního týmu nebo stanovisko doprovázející organizace. Stejně tom uvždycky předchází dlouhodobá práce s rodinou, v rámci které se dopěje k tomu kroku a rozhodnutí, takže ta případovka už třeba ani nic nezachrání.

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

To záleží na přístupu klientů, jak to přijmou, nejde to paušálně, je to individuální. Záleží na tom, jak jsou klienti spolupracující, motivovaní No a pak je složitá ta organizační stránka, u klasických případových konferencí je právě ten problém, stanovit a domluvit ten stejný termín, který by vyhovoval všem, proto já spíš volím tu rychlou verzi, tu formu multidisciplinárního týmu bez toho facilitátora. Dřív si myslím, že to opravdu fungovalo taky, tady toto setkávání, dělalo se to v omezené míře, ale není to žádné novum, taky ta multidisciplinární spolupráce fungovala.

Jak hodnotíte spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

Já jsem se zatím nesečkala s odmítnutím, já pokud vím, tak třeba lékaři se případovek nezúčastňují z časových důvodů, ale jinak neziskové organizace, zástupci škol, teď spolupracujeme s Úřadem práce, ... Poradna pro rodinu, SASka, SOS Kompas ... tam si myslím, že problém není a jsou všeci ochotní přijít, jen je potřeba opravdu sladit ten termín.

Máte nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce?

No možná jenom co vím i jak se bavím s ostatníma, tak nejenom pro mě je zatěžující, jak se teď vedou spisy. Dřív se to vedlo tak, že se opravdu spisy neuzavíraly a byl přehled o tom, co se v té rodině dělo a mělo to daleko větší efekt, než teď dohledávat nějaký podněty a zjišťovat, jestli se ještě někdy objevilo na tu rodinu, s jakým vyhodnocením, jestli byl třeba stejný problém se sourozenci, Ta provázanost těch informací z doby minulé do aktuální doby je opravdu si myslím daleko horší, než byla předtím. Jednak se mění pracovníci, takže ani ty jména nikomu nic neříkají, klienti se nepřiznají a dá se spousta věcí přehlídnout a nedá se toho dopátrat. To si z mého pohledu protiřečí z pohledu nějaké efektivity, co se dřív v té rodině dělo a co se plánovalo.

To je všechno, na co jsem se chtěla zeptat, moc děkuji za rozhovor i za Váš čas.

Není zač.

Jitka

Dobrý den.

Ahoj.

Jsem moc ráda, že jste si na mě udělala čas, za to díky. O čem a k čemu bude sloužit náš dnešní rozhovor už jsme se bavily, takže já začnu, abych Vás moc nezdržela.

Určitě.

Jestě se jednou zeptám, jestli můžu uvést v rozhovoru Vaše jméno, nebo ne?

Neuvádět

Dobře. Tak ... první otázka ... jak dlouho pracujete na OSPOD a na jakém úseku?

No to už si nevzpomenu ... (smích) ... deset let. Na úseku terénní sociální práce a náhradní rodinné péče.

Jaké změny pociťujete ve výkonu své práce po účinnosti novely ZSPOD?

Tak že došlo k nárůstu papírové práce a byrokracie ... některý ty metody jsou dobrý, ale zaseš za předpokladu těch odborníků jako, jo? Takže ta spolupráce s odborníkama někdy chybí, je jich nedostatek, takže tak asi.

Jak tyto změny vnímáte, jaký k nim máte postoj?

Neutrální

Jaký konkrétně vidíte ve změnách, které novela přinesla, přínos a jaká úskalí?

Úskalí je určitě papírování, vypisování, vyhodnocování, přepisování těch papírů , papír pro papír Výhody vidím v té multidisciplinární spolupráci ... občas něco v případovkách se vyřeší. Když by to fungovalo s neziskovým sektorem a vším, tak proč ne, bude to dobrý

Jakou oblast novela nepokrývá, v čem je naopak „zbytečná“?

Nedořešená je ta spolupráce ... utajování informací, jeden druhému nemůžeme nic říct, no ale jako ... tak jsem nad tím asi nikdy nepřemýšlela ... fakt ne. Tak nějak celkově to není dotažený do konce, nenavazuje to na sebe ... když už jsou přechodkáři, nesjou trvalí pěstouni ... systém na to podle mě nebyl připravenej.

Jak ovlivnily nové metody Vaši práci s rodinou, s klientem, v terénu?

Já nevidím žádnou změnu, já si myslím, že jak jsem říkala, je víc toho papírování, ale člověk wsi stejně musí udělat čas na tu rodinu, protože bez toho to nejde, když nebudu vědět, co se děje v terénu

Jaký máte postoj k vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny?

Jak kdy ... třeba když mě přijde dobře vyhodnocenej spis, tak ho nemusím celej číst ... když mě přijde špatně ... zase, není to centrálně, jednotně ... není to ucelený ... člověk to vlastně nezjistí, jestli je to udělaný dobře nebo špatně, pokud si ten spis nepřečte.

Jaký konkrétně vidíte ve vyhodnocování přínos a jaká úskalí?

Nóó, tak přínos ... tak to nevím ... možná kdyby to vyhodnocení bylo dotažený do konce a všichni ho měli v rámci OSPODů v celé republice stejný a všichni ho psali stejně ... stejnou časovou osu, tak pak si dokážu představit klad, ale teď si ho představit nedokážu... . A negativní je to opisování a přepisování papírů.

Jak vypadá vyhodnocování ohroženého dítěte v praxi?

No tak získám si co nejvíc informací ... od rodičů, ze zpráv škol, lékařů, od sousedů... . Z prvotních informací určitě všechno nevyplním, hodně oblastí až postupem času z odborných zpráv. Po novele jsme všichni používali ministerskej formulář, pak jsme si ho upravili my v rámci našich standardů. Já tam nevypisuju slepě zprávy doktorů, neopisuju otrocky ty zprávy jak někdo, já píšu jen ty důležité body, jo

Co byste na formuláři podrobného vyhodnocení doplnil/a, co naopak vypustil/a?

Asi nic ... když třeba je některá kolonka pro mě zbytečná, tak ji nevypisuju, každý děcko chce něco jinýho, každej případ chce něco jinýho, takže to tak asi nejde říct ... to nejde paušalizovat

Jaký máte postoj k individuálnímu plánu ochrany dítěte?

Tak ten se dělal i před novelou, akorát se tak nejmenoval ... protože ... každej musí mít nějakou vizi při práci s rodinou ... kam dál.

Jaký konkrétně vidíte v IPOD přínos, jaká úskalí?

Negativní je, že se to teď musí pořád psát, přínos je, že to je samostatný, že to hned každej vidí

Jak vypadá tvorba IPOD v praxi?

Jako ... u spolupracujících klientů to jde, u nespoupracujících je to možná papír pro papír. ... někdy je i klient aktivní, někdy ne ... akorát ta vymahatelnost tam nebude nikdy.

Jaký máte postoj k případovým konferencím?

No bylo to i dřív ... teď se to jenom jinak jmenuje, jinak se to píše ... možná to má jinou formu Akorát proč to dělat otrocky, když to je opravdu neúčelný, tak proč si to neodůvodnit, podle mě je to dobře.

Jaký konkrétně vidíte v PK přínos, jaká úskalí?

Přínosný to je, ale zase ne ve všem ... u styku to je zbytečný ... u ústavek jo, ale zase musí být to spektrum těch odborníků No a to je to úskalí – časová dotace. No a i s těma facilitátory těch případovek je roblém, je jich málo, většino uje to tak, že někdo na odboru nebo na oddělení to zařídí, takže to je taky takový nedořešený... .

Jak vypadá pořádání PK v praxi?

No ... je těžký si domluvit termín ... ale né s těma klientama, ale s těma ostatníma, kteří na té případovce mají co říct ... všichni jsou časově vytiženi, mají svoje klienty, pacienty, ordinanční hodiny. Organizace je taky zatěžující, je to práce navíc, nikde se s tím nepočítá ... mě se teda víc osvědčil multidisciplinární tým ... nemám s tím tolik práce, sejdeme se taky všichni a dohodneme se na spolupráci ... de facto je to v podstatě to stejný, akorát bez facilitátora.

Jak hodnotíte spolupráci s dalšími subjekty spolupracujícími s rodinou v rámci PK?

V rámci regionu ty neziskovky podle mě nějak moc nefungujou, ten názor zastávám, že tu práci neziskovky si představuju jinak, ale dost nám pomáhají kolegyně z oddělení sociální pomoci.

Máte nějaké další poznatky, připomínky, nápady, v rámci tématu, související s praktickým dopadem na výkon Vaší práce?

Co taky asi souvisí s novelou a novou legislativou, tak třeba je takový trošku divotvorný to uzavírání a otevírání spisů, podněty, protože pak se nemůže nic najít ... Dřív to bylo přehlednější, teď je v tom chaos. Všechno je o lidech, ne o papíru. Záleží, jak si to člověk poskládá, já si to poskládám ... zatěžuje mě samozřejmě papírování, všechny zatěžuje papírování, ale člověk s tím musí nějak žít.

Dobře, děkuji za rozhovor a Váš čas, ode mě je to všechno.

Není zač, snad jsem Vám nějak pomohla.